

Szarvasi Krónika

Közművelődési és helytörténeti folyóirat

24. szám * 2010

Szerkesztőbizottság

Dr. Búzás László
Dr. Kutas Ferenc
Dr. Lipcsei Imre
Dr. Marjai Gyula
Dr. Molitorisz Pál
Dr. Reszkető Péter
Paraszt Attiláné

Felelős szerkesztő

Dr. Kutas Ferenc

Kiadja a Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratóriuma.
Levélcím: 5540 Szarvas, Hársfa u. 4. Telefon 66/214 149

E-mail: kutasferenc@szarvasnet.hu

Honlap: <http://www.szarvasikronika.fw.hu>

Adószám 18370834-1-04

Számlaszám: 53900014-13000622

Felelős kiadó: Dr. Demeter László.

Készült Szarvason, a Digitális Kalamáris Gyorsnyomdában, 300 példányban.

Engedélyszám: III/KUL/154/BÉ/19889, HU ISSN 0239-023X.

Megjelenik minden évben egy alkalommal, május hónapban.

Jelenidőben

Európai parlamenti választások

2009. június 7.

Országos és helyi eredmények

Pártok	Százalékos eredmények		A szavazatok száma	
	Országos	Helyi	Országos	Helyi
FIDESZ	56,37	44,41	1 630 482	2 485
MSZP	17,38	13,57	502 607	759
JOBBIK	14,77	35,03	427 213	1960
MDF	5,30	2,06	153 402	156
LMP-HP	2,60	2,06	76 200	115
SZDSZ	2,16	1,20	62 469	47
Munkáspárt	0,96	0,88	27 829	49
MCF Roma Ö.	0,46	0,07	13 440	4

A szavazás napján Szarvas választópolgárainak száma 14 248; a szavazáson megjelent 5 643; részvételi arány 39,61 (országosan 36,3).

Magyarország 22 főt delegálhat az Európai Parlamentbe. A FIDESZ 14, az MSZP 4, a JOBBIK 3, az MDF 1 képviselői mandátumot szerzett.

* * *

Az európai parlamenti választások közvetlenül alig érintik a szavazókat, hiszen nem a személyekre, hanem a pártokra szavaznak; az EU-képviselőknek személyes kapcsolatuk nincs a szavazóikkal. A választás a politikai pártoknak erőfelmérést jelentett az áprilisi parlamenti választások előtt. A figyelmes szemlélőnek sokat mondhatnak a helyi adatok:

- A részvétel aránya megközelítően egyezik az országos aránnyal.
- A FIDESZ soha nem látott fölényrel nyerte a választásokat.
- A pártok helyi erőssorrendje eltér az országos sorrendtől: a JOBBIK megelőzi az MSZP-t.
- A JOBBIK helyi eredménye közel háromszorosa az országos eredményének.
- A cigány lakosság politikailag passzív réteg.

A tanulságok levonása az országgyűlési képviselő-választásokban érintett pártok feladata.

Szerkesztette:

Dr. Kutas Ferenc

Országgyűlési képviselő-választások Első forduló, 2010. április 11.

Sólyom László, a Magyar Köztársaság elnöke, a 2010-es parlamenti választások első fordulóját április 11-re, a második fordulót április 25-re írta ki. A választópolgárok értesítésére február 8. és február 12. között került sor, ezzel megkezdődött az ajánlószevények gyűjtése. A 750 érvényes ajánlószevény leadása után váltak hivatalosan is képviselő-jelöltté az indulók. Békés megye 5. sz. választókerületében három képviselőjelölt indult a választáson: *Domokos László* (FIDESZ-KDNP), *Földesi Zoltán* (MSZP) és *Samu Tamás Gergő* (JOBBIK). *Fonád Zoltánnak*, az LMP jelöltjének nem sikerült összegyűjteni a megfelelő számú ajánlószevényt.

A választások kiírását követően alakult meg a helyi választási iroda. Vezetője *dr. Melis János*, Szarvas város jegyzője, helyettese *Paluskáné Udvarhelyi Judit* aljegyző, informatikai helyettese *Lukácsné Pellérdi Erzsébet*. A Választási Bizottság választott tagjai: *dr. Meszlényi Mária* elnök, *Kolompár György* alelnök és *Nagy Sándorné*. A pártok által delegált bizottsági tagok: *dr. Pecsénye Erzsébet* (JOBBIK), *dr. Pilishegyi József* (MSZP), *dr. Tímár Gyöngyi* (FIDESZ-KDNP). A Választási Bizottság a kampányidőszaka alatt többször ülésezett: beadványokat tárgyalt, és minden alkalommal a választási törvénynek megfelelően határozott.

A kampányidőszak alatt a képviselőjelöltek és vendégeik számos sajtótájékoztatót és lakossági fórumot tartottak. Ezeken értékelték az elmúlt időszakot, és ismertették pártjuk programját valamint saját, jövőre vonatkozó elképzeléseit. A körzet minden településén kampányoltak.

Domokos László vendégei voltak: *Soltész Miklós* országgyűlési képviselő, *dr. Pósnán László* egyetemi docens, *Font Sándor* képviselő, a Parlament Mezőgazdasági Bizottságának elnöke, *Deutsch Tamás* Eu-képviselő, *Latorczai János* képviselő, *Halász János*, az országgyűlés Kulturális és Sajtóbizottságának elnöke, *Bayer Zsolt*, a Magyar Nemzet újságírója. Domokos László egyedül és Babák Mihály polgármester társaságában is tartott fórumokat.

Földesi Zoltán vendégei voltak: *Gögös Zoltán* az FVM_államtitkára, *Kórozs Lajos* államtitkár (SZMM), *Oláh Lajos* államtitkár (KHEM), *Szili Katalin* képviselő, a Parlament volt elnöke, *Simon Gábor* államtitkár, az MSZP választmányának elnöke, *dr. Szabó Zoltán* képviselő, az Oktatási és Tudományos Bizottság elnöke, *Kovács László* volt EU-biztos, *Mandur László*, a Parlament alelnöke, *Varga Zoltán* önkormányzati miniszter, az MSZP Békés megyei elnöke, *Kiss Péter*, a szociális ügyek minisztere. A jelölt egyedül is több fórumot tartott.

Samu Tamás Gergő vendégei: *Novák Előd*, a JOBBIK alelnöke, *Dürö Dóra*, a JOBBIK szövivője, *Szegei Csanád* EU-képviselő, *dr. Lenhardt Balázs*, a JOBBIK gazdasági kabinetjének vezetője, *Hegedűs Tamás* közgazdász, *Vona Gábor*, JOBBIK elnöke, *Varga Géza*, a JOBBIK mezőgazdasági kabinetjének vezetője, *Farkas Deli* énekes, *Szávai István*, a JOBBIK nemzetpolitikai kabinetjének vezetője. A jelölt egyedül és *Gajdos Attilával* együtt is tartott kampányrendezvényeket.

A pártok és a jelöltek folyamatosan ismertették programjukat a Szarvas és Vidéke c. hetilapban. A lap minden eseményről pártatlanul tudósított. A Körös Televízió is közvetített minden sajtóbeszélgetést és lakossági fórumot. A város többi médiuma (Szarvasi 7, Videókrónika) és az időszaki kiadványok egy-egy eseményről tudósítottak. Minden párt és jelölt szórólapokon és plakátokon is kampányolt. A lakosság tájékoztatása kifogástalanul történt.

Az április 11-én megtartott választás az 5. sz. választókerületben érvényes és eredményes volt. A 36 926 választásra jogosult állampolgárból 22 949-en éltek választójogukkal. Domokos László megszerezte a szavazatok 56,2 %-át, így ismét ő lett az 5. sz. kerület országgyűlési képviselője. Ezért a körzetben második fordulót nem tartottak.

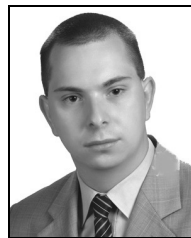
Képviselőjelöltek

Domokos László

Földesi Zoltán

Samu Tamás Gergő

Az 1. forduló eredménye

A szavazáson résztvevők száma: 22 949. Résztvételi arány: 63,09 %

Helyezés	A jelölt neve	A jelölő párt neve	A szavazatok száma	%
1.	Domokos László	FIDESZ-KDNP	12 890	56,2
2.	Samu Tamás Gergő	Jobbik	6 123	26,7
3.	Földesi Zoltán	MSZP	3 921	17,1

A jelöltekre leadott szavazatok száma településenként

Település	Domokos László	Földesi Zoltán	Samu Tamás Gergő
B.szentandrás	1214	294	704
Csabacsüd	588	182	315
Gyomaendrőd	3551	1243	1833
Hunya	278	47	50
Kondoros	251	45	87
Kardos	1843	444	462
Örménykút	155	30	45
Szarvas	5010	1636	2627

A területi listára leadott szavazatok száma Szarvason: FIDESZ: 4465, JOBBIK: 2761; MSZP: 1416; LMP: 473; MDF: 125; Civilek: 99.

Domokos László az első fordulóban megszerezte parlamenti mandátumát. Babák Mihály a FIDESZ-KDNP területi listájának 10., Samu Tamás Gergő a JOBBIK-lista 1. helyéről jutott a Parlamentbe.

Az 5. sz választóköri képviselői

Domokos László

1965-ben született Békéscsabán. Nős, egy leány édesapja. 1988-ban, Pécssett, okleveles közgazdaként fejezte be tanulmányait. 1991-től szakközgazdász. 1991-ben belépett a Fideszbe. 1992 és 1994 között a Fidesz Békés megyei elnöke, valamint az országos választmány tagja, 1996-tól megyei választmányi elnök. 1990-1994 között Békéscsaba Önkormányzati Hivatalának gazdasági ügyekért felelős alpolgármestere. 1994-től Békéscsabán önkormányzati képviselő, a Fidesz megyei frakcióvezetője. 1998-tól országgyűlési képviselő, 1999-2002 között a Fidesz parlamenti frakciójának frakcióvezető-helyettese, a gazdasági kabinet vezetője és az Országgyűlés Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának alelnöke; a Békés Megyei Önkormányzat Közgyűlésének elnöke. 2002 májusától a Parlament Költségvetési és Pénzügyi Bizottságának, 2006-tól a Költségvetési, Pénzügyi és Szám-

vevőszéki Bizottságának alelnöke; 2002–2006 között EU Integrációs Bizottságának elnöke. 2006-tól a Költségvetési, pénzügyi és számvevőszéki bizottság hatáskörébe tartozó törvények végrehajtását, társadalmi és gazdasági hatását figyelemmel kíséző albizottság (Ellenőrző albizottság) elnöke. 1998–2002 között, majd 2006-tól a Békés Megyei Közgyűlés elnöke.

Babák Mihály

1947-ben született Szarvason. Nős, egy leánygyermekük van. 1966-ban építőipari technikus képzést, 1983-ban az Államigazgatási Főiskolán igazgatásszervező, majd 1989-ben gazdálkodási szakigazgatás-szervező diplomát; 1996-ban településüzemeltető szakmérnöki oklevelet szerzett. 1990-től önkormányzati képviselő, 1998-tól Szarvas Város polgármestere. 2002-ben az Év Polgármesterévé választották. 2004-ben a Polgármesteri Arany Pecsétyűrű birtokosa. 1993-tól a Fidesz szarvasi csoportjának tagja, 1996-tól a Fidesz Békés megyei alelnöke, 1999-től városi elnöke. 1998-tól a Fidesz megyei listájáról a Parlamentbe került, azóta országgyűlési képviselő. 1998–2002-ig a Foglalkoztatási és Munkügyi Bizottság tagja, a Rehabilitációs Albizottság elnöke volt. 1998-tól a Költségvetési és Pénzügyi Bizottság tagja. 1998–2002-ig tagja volt a Költségvetési, pénzügyi és számvevőszéki bizottság hatáskörébe tartozó törvények végrehajtását, társadalmi és gazdasági hatását figyelemmel kíséző (Ellenőrző) albizottságnak. 2002-től az ORTT Költségvetési törvényjavaslat előkészítő albizottság tagja.

Samu Tamás Gergő

Békésen született 1986-ban. Szarvason érettségizett, 2004-től egyetemi hallgató. 2003-ban a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom és a JOBBIK Magyarországért Mozgalom alapító tagja. 2005-től a JOBBIK megyei szervezője, 2006-tól szarvasi, 2008-tól megyei elnöke. 2006-ban megyei önkormányzati képviselőjelölt. 2007-től tagja, 2008-tól alelnöke a JOBBIK Külügyi Bizottságának. 2009-ben európai parlamenti képviselőjelölt; a JOBBIK Országos Választmányának alelnöke. 2006-tól Szarvas Város Önkormányzata Ügyrendi Bizottságának külső tagja. 2009-től részt vesz a Békés Megyei Szebb Jövőért Alapítvány kuratóriumának munkájában.

Szerkesztette: Dr. Pilishegyi József

Kitüntettek

A Magyar Köztársaság Érdemrend Tiszti Keresztje

Dr. Pataki István

1961-ben érettségizett a Szarvason, majd a szegedi József Attila Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán szerzett jogi diplomát 1969 – 1978-ig Szarvas Város Tanács VB titkára volt. 1978-tól a Békés Megyei Tanács VB Igazgatási Osztályának vezetője, 1985-től Szarvas Város Tanácsának elnöke, 1988-tól a Megyei Tanács VB titkára. 1991 januárjától a Köztársasági Megbízott Békés Megyei Hivatalának vezetője. 1995. január 1-jétől a Békés Megyei Közigazgatási Hivatal vezetője. A miniszterelnök 2010. január 15-én kinevezte az Önkormányzati Minisztérium önkormányzati és lakásügyi szakállamtitkárává. Tevékenységét a Munka Érdemrend bronz és ezüst fokozatával és a Szarvas Városért kitüntetéssel ismerték el. A Magyar Köztársaság elnöke 2009. augusztus 20-án több mint négy évtizedes közigazgatási tevékenységéért a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztje kitüntetésben részesítette.

Életfa Emlékplakett ezüst fokozata

Simonné dr. Kiss Ibolya

Pályáját a GATE tanársegédjeként kezdte. 1956-tól 1958-ig Szegeden, a Dél-alföldi Mezőgazdasági Kutató Intézetben ösztöndíjas aspiráns, 1959-1998 között a szarvasi ÖKI-ben tudományos munkatárs, osztályvezető, tudományos tanácsadó, a Rizstermesztési és -nemesítési önálló osztály vezetője, a rizskutatások hazai és nemzetközi koordinátora. 1999-től a Haltenyésztési Kutató Intézetben tudományos tanácsadó. 1961-1984 között Szarvason a DATE Főiskolai Karán – mellékállásban – főiskolai tanár, 1985-től a GATE címzetes egyetemi tanára. Több szakmai- tudományos szervezet tagja. 12 államilag elismert és köztermesztésbe vont rizsfajta, több technológiai eljárás, fajtaszabadalom fűződik a nevéhez. A rizstermesztés témakörében gazdag szakirodalmi munkásságot fejtett ki. Előadásaiival több mint 40 ország szakembereivel ismertette meg a hazai kutatási eredményeket. A legmagasabb szakmai díjak birtokosa. Az Életfa Emlékplakettel egy eredményekben gazdag életutat ismertek el.

A Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztje

Lindenbergerné Dr. Kardos Erzsébet

1977-ben zeneiskolai tanárként végzett a Liszt F. Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tagozatán. 1995-ben szerezte meg zeneakadémiai végzettségét Budapesten, doktori fokozatát Kolozsváron magna cum laude minősítéssel nyerte el. Zenepedagógiai, közművelődési és kulturális tevékenységét 1970-ben kezdte szülővárosában Gyulán, ahol 17 évig tanított. 1988-ban került Békéscsabára a SZIE Pedagógiai Karának elődintézményébe, 2000 óta, a tanítóképzés intézményi integrációjával Szarvason, mint főiskolai docens elsősorban zenei tárgyakat oktat.

A Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztje

Parczen Balázs

1983-ban erdőmérnökként kitüntetéses diplomával végzett. Szakmai pályáját az FM Erdőrendezési Szolgálatánál kezdte. 1988-ban vadgazdálkodási szakmérnöki diplomát szerzett. 1994-től a Körös-Maros Vidéki Természetvédelmi Igazgatóságánál erdészeti-vadászati felügyelő, majd a jogutód Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóságán az Erdészeti és Birtokügyi Osztály, később a Területfenntartási és Őrszolgálati Osztály vezetője. 1999-től az Erdészeti és Birtokügyi Osztály, majd a Területfenntartási és Őrszolgálati Osztály vezetője.

Miniszteri Elismerő Oklevél

Bánfi Péter

Madártani kutatásokat már a középiskolai tanulmányok kezdetétől végzett. 2002-ben okleveles agrármérnöki diplomát szerzett, vadgazdálkodási szakirányon 2002-től a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság állományába állva az élővilágvédelem és a környezetbarát földhasználat összehangolásának feladatait végezte mezőgazdasági felügyelőként. 2006. évtől a „Kék Vércse védelme a Pannon régióban„, c. LIFE-Natura project programvezetőjeként tevékenykedett. 2007-től a Természetmegőrzési Osztály vezetője.

Arany Katedra Emlékplakett

Szili Tibor

Az Arany Katedra Emlékplakett azoknak a pedagógusoknak adományozza az oktatási miniszter, akik a gyermekek oktatása-nevelése érdekében, hosszú időn át kimerítő munkát végeznek. Szili Tibor 1971-től dolgozott a szarvasi szakképzésben. A szakmunkásképző fejlődésével gyakorlati oktatásvezetői beosztásba került. 2008-ig másfél évtizeden át irányította a Székely Mihály Szakképző Iskolában a gyakorlati képzést.

Az Alföld Turizmusáért Díj

Dr. Demeter László

A díjat a Dél-alföldi Regionális Idegenforgalmi Bizottság adományozza az Alföld turizmusáért folyamatosan dolgozó szakembereknek. Dr. Demeter László 1990-98-ig volt Szarvas város polgármestere, majd önkormányzati képviselője. E beosztásaiban jelentős szerepe volt a város turisztikai fejlesztéseinek kidolgozásában és végrehajtásában. Képviselőként, a Képviselő-testület megbízásából, levezette a Városi Fürdő rekonstrukciójának és bővítésének munkáit. 2004-től a Gyógy-Termál Kft. ügyvezetőjeként irányítja a fürdő gyógyító, egészségmegőrző munkáját, és a városi úszósport számára teremt edzési és versenyzési lehetőségeket.

Békés Megyéért

Erdélyi István

Agrármérnökként kezdte pályáját Újkígyóson, 1990-től dolgozik Szavason. Először a Dózsa Tsz főágazat-vezetője, 1992-től a Gallicoop Rt. (majd Zrt.) vezérigazgatója. Irányítása alatt az üzem a hazai pulykafeldolgozás „fellegvára” lett, közel 1400 embernek ad munkát. Kiépítették a pulykatenyésztés és feldolgozás teljes vertikumát. Nyers, félkész és késztermékeik a legmodernebb technológiával, magas színvonalon készülnek. A hazai piac mellett külföldre is szállítják a kiváló minőségű termékeket.

Bárka irodalmi díj

Hartay Csaba

A Bárka-díjjal a Bárka című Békés megyei irodalmi folyóirat évente ismeri el a folyóiratban publikáló írók, költők színvonalas tevékenységét. 2010-ben – harmadmagával – Hartay Csaba, Szarvason élő költőnek ítelték e díjat. Első versei 18 éves korában jelentek meg a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára sorozat első köteteként. Eddig hat verseskötetét adták ki különböző kiadók. Írásai rendszeresen megjelennek a nívós, országosan megjelenő irodalmi folyóiratokban és napilapokban. A Bárkában 2001 óta publikál. Blogja jelenik meg a Békés Megyei Hírlap BEOL c. internetes változatában. 2009-ben a Litera irodalmi portál Nemzeti Állatkert címmel meghirdetett pályázatára beérkezett 208 alkotás közül Medvesztori című írását sorolta második helyre a bíráló bizottság. 2010 januárjának első hetében e teljesítményét A Hét Embere Békés megyében kitüntető címmel ismerték el a Hírlap szerkesztői.

Szarvas Város kitüntetései

Szarvas Városért

Pentaller Attila

Szarvas református lelkésze, aki nem hívő villamosmérnökből lett a lelkek gondozója. 1991-től áll a szarvasi gyülekezet élén. Az eltelt közel két évtized alatt a kis létszámú gyülekezetet erős közösséggé szervezte. A reformátusok közel egy évszázados álmát valósította meg, amikor – elődeinek többszöri sikertelen kísérlete után – 2002-ben hozzáfogott a templomépítéshez, 2004-ben használatba vették, 2009-ben szentelték fel.

Pedagógiai-díj

Závogyán Judit

Diplomáját 1982-ben szerezte a debreceni Tanítóképző Főiskolán, majd 1986-ban általános iskolai testnevelő tanári végzettséget szerzett. 1991-től 2005-ig a Fő Téri Általános Iskola és jogutódainak pedagógusa, éveken át

testnevelő tanárként dolgozott. Számos tanórán kívüli foglalkozást szervezett és vezetett: vándortábor, természetjáró diákkör, sítábor, olimpiai ötpróba, disputa- és kajaktáborok. Hosszú időn keresztül vezette az iskola diákönkormányzatát, színvonalas programokat szervezett a tanulók részére. 2005-től 2008-ig Szarvas Város Általános Iskolája és Óvodájának majd jogutódjának igazgatója, ill. vezetője volt. Bevezette a kompetencia alapú oktatást és a kéttanítós modellt. Az Önkormányzati fenntartású intézmények összevonása után, 2008-ig Szarvas Város Közoktatási és Közgyűjteményi Intézménye Fő Téri intézményegységének vezetője, 2009-től a Békés Megyei Tudásház és Könyvtár közoktatási szaktanácsadója, szakmai vezetője.

Holubné Mátraházi Éva

Diplomáját 1982-ben szerezte a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán. 40 évig dolgozott a pedagóguspályán, 3 évig óvónőként, 37 éven keresztül gyógypedagógusként. Szakmai munkáját hivatottá, elhivatottság jellemezte. Éveken át a sajátos nevelési igényű, enyhén értelmi fogyatékos gyermekek nevelésével, oktatásával foglalkozott. Munkáját rendkívüli következetességgel végezte, amivel tanítványait a rendszeres munkára, iskolába járásra ösztönözte.

Szarvas Város Kultúrájáért

Vas István

A Chován Kálmán Művészeti Alapiskola hegedűtanára 1983 óta tagja a Kamarazenekarnak. A zenekar koncertmestere, egyben titkára is, aki szervezi, irányítja az együttes munkáját. Mivel a zenekar tagjai különböző munkahelyeken, városokban dolgoznak, tanulnak, a titkár feladata az egyeztetés, a próbák szervezése. Nagy szerepe van a műsorválasztásban, segíti a karnagy munkáját. A zenekar tevékeny résztvevője Szarvas város és környéke kulturális és ünnepi rendezvényeinek, évi két-három önálló hangversenyt is tartanak. A koncertmester szervezőmunkájának köszönhető, hogy már két alkalommal is jól szerepelt az együttes a Kőszegen megrendezésre kerülő Országos Kamarazenekari Fesztiválon.

Az Év Ifjú Embere Szarvason

2008

Hámori Gabriella

Szarvason született, itt járt iskolába; 1997-ben érettségizett a Vajda Péter Gimnáziumban. 2001-ben végzett a Színművészeti Egyetem színész szakán. Már egyetemi évei alatt bizonyította tehetségét. Játsszta – többek között – a Pesti Színházban Örkény Tótéjkjában Ágika, a Vígszínházban a Bűn és bűnhődésben Szonja szerepét. A színészi diploma megszerzése után három évet töltött a Radnóti Miklós Színházban, majd a 2004/2005-ös évadban az Örkény István Színházhoz szerződött. Alakította az Euripides-, Shakespeare-, Molière-, Csehov-, Brecht-darabok nagy női szerepeit, de érdeklik a kísérleti előadások és a kortárs szerzők is. Főszerepet játszott az I love Budapest, az Állítsátok meg Teréz anyut, az Eszter hagyatéka és a Kaméleon című mai magyar filmekben. Díjakkal jutalmazta a Színkritikusok Szövetsége, a Filmszemle zsűrije, a Berliini Filmfesztiválon átvehette az Európa ifjú filmszínészeinek járó Shooting Star díjat. 2003-ban megkapta a Soós Imre-, 2005-ben a legjobb 30 éven aluli színésznő, 2006-ban a Mensáros-, 2007-ben a Jászai Mari-díjat; 2008-ban Junior Prima-díjjal ismerték el tehetségét.

Komlowszky-Szvet Tamás

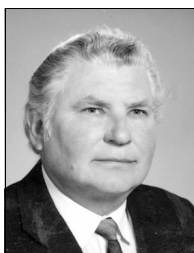

1982-ben született Szarvason. 2007-ben diplomázott a Magyar Képzőművészeti Egyetem Szobrász szakán. Tanulmányait külföldön folytatta egy hollandiai akadémiai, majd a Dán Királyi Akadémia ösztöndíjasaként. Több ízben rendezett önálló kiállítást Szarvason és Budapesten, számos csoportos kiállításon vett részt Magyarországon, és külföldön is. Művészeti tevékenységéért Junior Prima-díjat, Köztársasági ösztöndíjat, Székely Bertalan-díjat, Amadeus Alapítvány alkotói ösztöndíját és Ruzsicskay György-ösztöndíjat kapott. 2010-ben elnyerte a Talentum-díjat, a Közép-Európai Tehetségkutató Alapítvány és a Magyar Tudományos Akadémia közös elismerését. Művészi érdeklődése több rétegű. Fontos számára hogy a szülei, és Szarvas város magáénak érezze elért eredményeit, hiszen ők indították el művészi pályáját. Az „Év Embere Szarvason” díjjal járó Szarvas szobor kicsinyített mása Komlowszky-Szvet Tamás alkotása.

Szarvas Város Baráti Körének díjai 2009

Posztumusz Szarvasért Emlékplakett

Folytán János 1931-2001

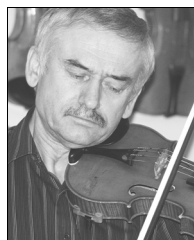

Szarvason született. Ifjú éveit az örménykúti tanyavilágban töltötte. 1956-ban szlovák-történelem szakos tanári diplomát szerzett. Pedagógiai pályafutása a bényei általános iskolában kezdődött, 1960-ban Szarvasra került, a Szlovák Általános Iskolába, ahol igazgatóként 33 évet töltött a szlovák nemzetiségi oktatás és nevelés szolgálatában. Igazgatásának éveit alatt kerültek a korábban több épületben működő iskolák egy épülettömbbe, amely 1990-ben korszerű diákotthonnal bővült.

1993-ban vonult nyugalomba, de nem vonult ki a közéletből. Díjat alapított a történelmet és a szlovák nyelvet legjobban ismerő diákok elismerésére. 1998-tól a Magyarországi Szlovákok Szövetségének elnökségi tagja; 1999-től 2001-ig a Szarvasi Szlovákok Kulturális Körének elnöke. Számos országos és helyi kitüntetés birtokosa.

Szarvasért Emlékplakett ezüst fokozata

Várnagy Mihály

Szarvason született. 1977-ben szerzett hegedűművész diplomát a Budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémián. 1976-tól 1990-ig a Magyar Állami Hangverszenyekar prímhegedűse. Alapító tagja az 1983-ban megalakult Budapesti Fesztiválzenekarnak. 1990-től a Rolla János vezette Liszt Ferenc Kamarazenekar brácsása, majd a brácsaszólam vezetője. 1999-ben feleségével Czettner Vera hegedűművésszel létrehozták a Kelenvölgyi Kamarazenei Stúdiót, melynek célja, hogy a zenei pályára készülő fiataloknak segítsen.

2000 nyara óta a Kelenvölgyi Kamarazenei Stúdió nyári kurzusát minden évben Szarvason tartják. A kurzus tanárai közt olyan országosan elismert művészek is vannak mint Rolla János. Zárókoncertjei mindig különleges csemegéi a város nyári programjainak. Feleségével, Czettner Vera hegedűművésszel és fiával, Simkó-Várnagy Mihály gondonkaművésszel rendszeresen adnak koncerteket Szarvason.

Mihaleczné Kovács Mária

Pályája jelentős részében a közigazgatásában dolgozott. Segítette a választott testületek munkáját, majd csoport, ill. osztályvezetőként jelentős tevékenységet fejtett ki a város fejlesztésének területén; szerkesztette a Szarvas és Vidéke c. hetilapot. 1998-tól 2005-ig a város jegyzője volt, egy alkalommal elnyerte az Év Jegyzője kitüntető címet. Hosszú ideje aktívan részt vesz a Baráti Kör rendezvényeinek szervezésében, és a Szarvasért Alapítvány irányításában. Nevéhez fűződik a Bolza Pál és Ruzicskay György szobrának felállításával kapcsolatos előkészítő és szervezőmunka.

Szarvasért Emlékplakett bronz fokozata

Huszárik Mihály

Szarvason született. Általános iskoláit is Szarvason végezte, majd Orosházán, a Mezőgazdasági Technikumban érettségizett. Nyugdíjba vonulásáig a Szarvasi Állami Gazdaságban dolgozott különböző beosztásokban. 1967 és 1980 között Szarvas Város tanácstagja. 1986-tól 2006-ig a Magyar Technikai és Tömegsport Szövetség Szarvasi Lövészklub (MTTSZ) vezetője. A klub a technikai sportok mellett a helyi fiatalok részére rendszeresen szervezett és szervez rendezvényeket. Irányításával gyalogos- és kerékpártúrákat, kirándulásokat, valamint „Ismerd meg hazádat” cím alatt rendeznek programokat. A klub mindig törekedett a szabadidő-sportok népszerűsítésére (kerékpártúrák, íjászat).

Tusjak János

Az Aranykor Nyugdíjas Egyesület elnöke. Megválasztása óta töretlen energiával szervezi az idősek mindennapjait, melyek helyi összejöveteleket, klubnapokat, taggyűléseket, előadásokat, belföldi és külföldi kirándulásokat jelentenek. Mint profi idegenvezető készül az utakra. A 60-70 fővel alakult Egyesület több mint 400 főt számlál. Szoros kapcsolatot tart a városban működő civil szervezetekkel, a város vezetőivel, a körzet országgyűlési képviselőjével, az önkormányzattal; a Körös-szögi Kistérség Civil szervezet munkájából is aktívan vállal részt.

Konczos Éva

Szarvason érettségizett, majd általános iskolai tanár lett. A budapesti Képzőművészeti Főiskolán művészeti rajz, festés, ábrázoló geometria, művészettörténet szakot végzett. Tanítványai számos hazai és nemzetközi díjat nyertek festményeikkel. 1974-től Szarvastól Budapestig több hazai településen volt kiállítása. Külföldön Bécsben, Pozsonyban, Zürichben vannak alkotásai. Képein feltűnnek utazásainak helyszínei, a Nílus és a mediterrán vidék. Munkái között több könyvillusztráció is található. Több alkalommal jött Szarvasra tanítványaival az általa szervezett „Szarvasi kincskereső tábor”-ba. Tagja Szarvas Város Barátai Körének. Rendszeresen részt vesz a kör rendezvényein, ezeket festményeinek adományozásával is támogatja.

Fodor Mariann

Mint a Baráti Kör kulturális bizottságának rendezvény-szervezője rendkívül aktívan vesz részt a közösségi programok megvalósításában. Pedagógusként a Fő Téri Iskola és jogutóda „Tehetség és Siker” Alapítványának aktivistája, 2005-től az alapítvány kuratóriumának elnöke. Az első szarvasi rádió – a Cervinus – egyik alapító-bemondója volt. A Rádió Szarvas munkatársa, tévériportokat is készít a Körös TV számára.

Janecskó László

Kitüntetésre érdemes tevékenységét a Baráti Kör közösgében fejt ki. Évek óta biztosítja a Kör rendezvényeinek technikai háttérét. Farsangi bálak, szilva-napok, május elsejék, civil találkozók, Körös-napok egyik szervezője és munkása. Főztjei is nagy sikert aratnak. Körös-parti telkén, évenként, augusztus végén az egyik legsikeresebb baráti körök összejövetelt szervezi. Hosszú idő óta önzetlenül szolgálja közösségét.

Szarvasért Emléklap

Gulyás Mercédesz

2010-ig az SZVKKI Vajda Péter Gimnáziumának tanulója. Kisgyermekkorában ismerkedett meg az aerobik sporttal. Különböző formációkban ver-

senyző válogatott. Kétszeres Világkupa győztes, Európa bajnoki ötödik helyezett. Többszörös diákolimpiai bajnok. Számos magyar bajnokságon és nemzetközi versenyeken ért el dobogós helyezést. Öt alkalommal kapta meg a Magyar Köztársaság Jó Tanulója Jó Sportolója címet. 2007-ben iskolájában Benka Díjat kapott. Ötször ítéltek neki a Szarvas Város Jó Tanulója Jó Sportolója, négyszer a Szarvas Város Év Sportolója Díjat.

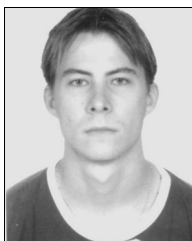
Dombvári Bence

Az SZVKKI Vajda Péter Gimnáziumának tanulója. Közel egy évtizede kezdett sportolni, és a kajak-kenu sportágban ért el kiemelkedő eredményeket. 2008-ban az ifjúsági Európa Bajnokságon a K1 500 m-en 3. helyezést ért el. Az Olimpiai Reménységek Versenyén K1 500 és 1000 m-en is megvédte az előző évben megszerzett bajnoki címét. 2009-ben Ausztráliában az AYOF versenyen K4 500 m-en aranyérmét, K4 1000 m-en ezüstérmét, K1 500 m-en bronzérmét szerzett.

Számos maraton magyar bajnoki és diákolimpiai bajnoki címet nyert, és dobogós helyezések sorát szerezte meg.

Havran Mihály

A Szent István Egyetem Pedagógiai Karának IV. évfolyamos hallgatója. 2. helyezést ért el az Eötvös Lóránd Tudományegyetem által megrendezett Országos Mese-mondó Versenyen; a szarvasi egyetemi kart képviselte a Szegedi Tudományegyetem által szervezett Országos Művészeti Kaleidoszkóp elnevezésű versenyen; címszereplője volt a Városi Gyermekeknapon a főiskolások által előadott Lúdas Matyi című mesejátéknak; a városi Szilvanap rendezvényén népmeséket mondott.

Szarvasért Emlékplakett ezüst fokozata 2010

Dr. Lovász György

Szarvason született 1930-ban. 1954-től a Vajda Péter Gimnázium tanára, 1959-től igazgatóhelyettese, 1966-tól a történelemoktatás Békés megyei

szakfelügyelője. 1972-től az Óvóképző Intézet docense. 1986-tól az Egyesített Művelődési Ház, Úttörőház igazgatója. 1988-tól 1992-ig, nyugdíjba vonulásáig a békésszentandrás Hunyadi János Általános Iskola igazgatója. A helyi Szlovák Önkormányzat, a Szlovák Kulturális Kör tagja valamint a Vernost és a Szarvasi Öregdiákok Baráti Köre alelnöke volt. 2004-2009-ig a Mozgáskorlátozottak Szarvasi Egyesületének elnöke, 2006-ban a szarvasi Képviselő-testület Népjóléti Bizottságának külső tagja. Több önálló írása jelent meg. Kitüntetései: Ifjúságért Emlékérem, Honvédelmi Emlékérem, Eötvös Emlékérem bronz fokozata.

Novák István

1938-ban született Budapesten. Szakmai pályafutását Szegeden kezdte, 1995-től Szeged, majd Makó, 1987-től Szarvas Ybl Díjas főépítésze. A Békés Megyei Építészeti Díj birtokosa, 2003-ban az Európa Nostra, 2008-ban a Prima Primissima Díjjal tüntették ki. Szavasi megbízása után felülvizsgálta a rendezési terveket, s új építészeti szemléletet honosított meg a városban. Tíz év főépítészeti munkája után vette át Szarvas Város Közzszolgálati Díját. Szarvashoz fűződő szálai egyre erősebbek.

Uhljár Zita

1990-től 1996-ig a szarvasi Fő Téri Általános Iskola tanítója. A Cervinus Rádióknak, 1994-es indulásától, éveken át szerkesztője, műsorvezetője. 2002-től 2008 szeptemberéig a Családsegítő és Gondozási Központ Szociális és Gyermekjóléti Intézménye vezetője. Vezetése alatt megújult az intézmény teljes technikai felszereltsége. Állandó kapcsolatot alakított ki az Élelmiszerbank Egyesülettel, melynek köszönhetően több 10 millió forint értékű élelmiszert osztottak ki a térségben. 2003-tól Szarvas Város Barátainak Köre ügyvezető elnöke. Létrehozója és koordinátora a Civil Napoknak. 2004-től programmenzsere és egyik megalkotója a Körös Napok programsorozatának. 2006-ban az Emberöltő Alapítvány létrehozója, kuratóriumi elnöke. Az alapítvány és a támogató barátok segítségével nyitotta meg kapuit a Gergyószárhegyi Gyermekotthon. 2008-ban az AQUARIUS 67 Alapítvány létrehozója, kuratóriumi elnöke. Kiváló szervezőképességével új szint hozott a Baráti Kör életébe.

Szarvasért Emlékplakett bronz fokozata

Kalmár Magdolna

1964-től a Középhalmi, 1968-tól a szarvasi 2. Sz. Általános Iskolában és jogutódaiban dolgozott. 18 éven át, nyugdíjba vonulásáig volt az igazgatója. Igazgatósága alatt összetartó tantestületet kovácsolt, hagyományokat őrzött és teremtett. 1993-ban hozták létre a Tehetség és Siker Alapítványt, mely a tehetségek támogatását vállalta fel. Az alapítvány kuratóriumának elnöke volt 13 éven át. Ő honosította meg városunkban az alapítványi bálakat. 1990 és 1998 között Szarvas Város Képviselőtestületének, nyolc éven át a Pénzügyi Bizottságának tagja, 1994-98 között a Művelődési és Oktatási Bizottság elnöke volt. Képviselősége alatt megszervezte a Mangolzugban a csatorna- és vízvezetékrendszer kiépítését. Nagy szerepe volt abban, hogy a Mangolzugi üdülőket lakóingatlanokká lehetett nyilvánítani. Évtizedek óta a Baráti Kör tagja, a Kulturális Bizottság elnöke. A Baráti Kör programjainak aktív résztvevője, szervezője és segítője.

Körösparti Andrásné

1946-ban született Mezőtúron. Szolnokon járt középiskolába, férjével együtt költözött Szarvasra. 29 évig az OTP szarvasi fiókjánál dolgozott. 1992 óta Szarvas Város Barátainak Köre aktív tagja. A Civil Napok, a Szilvanap, a farsangi bál előkészítésében aktívan kiveszi részét. A Körös Napok szervezésének, lebonyolításának segítője. A Baráti Kör Ellenőrző Bizottságának tagja, az ellenőrzési munkát több cikluson átívelően végzi.

Mojsza Mihály

Szarvason született 1949-ben, iskoláit is itt végezte. 1970-ben költöztek Orosházára, azóta ott élnek gyermekeik, unokáik körében. Máiig Szarvashoz kötik ifjúkori barátai, iskolatársai, rokonai, Körös-parti üdülője és horgászszenvedélye. 1987 óta tagja Szarvas Város Baráti Körének. A Kör rendezvényeinek állandó résztvevője, a programok lelkes anyagi-, erkölcsi támogatója, a vidékiek közül az egyik legaktívabb baráti kör tag. Igazi szarvasi lokálpatrióta, aki környezetében népszerűsíti városunk szépségeit, hírnevét, a Baráti Kör munkáját.

Szarvasért Emléklap

Kis Szandra

Az SZVKKI Székely Mihály Szakképző Intézményegység fodrász tanulója. Tanulmányi eredménye kitűnő. Versenyeredményei: 2009-ben: LISAP szakmai versenyen „férfi divatszárítás” kategóriában I. helyezés; a Kézműves Kupa nemzetközi fodrászbajnokságon „extrém női hajvágás” kategóriában III. helyezés; „férfi divatfrizura-készítés” kategóriában V. helyezés. A Hair Line Kupa versenyén férfi divatfrizura-szárításban második hely; az Országos Fodrászversenyen első díj, a női divathajvágással ugyanitt második helyezés.

Oravec Viktória Mária és Pál Erzsébet

A Szent István Egyetem Víz- és Környezetgazdálkodási Kara hallgatói. TDK-s hallgatóként folyamatosan részt vettek a Mezőgazdaságtudományi Intézetben folyó kísérletekben. A tavaszi árpafajták vizsgálatáról írt közös, összefoglaló dolgozatukkal intézményükben első helyezést, a

XXIX. Országos Tudományos Diákkonferencia Agrártudományi Szekciójának pályázatán III. helyezést értek el.

Varga Virág

A 2006/2007-es tanévben végzett a Benka Gyula Evangélikus Általános Iskolában, 2007 szeptemberétől az SZVKI Vajda Péter Gimnáziumának diákja. 2003 óta a Blue Gym Aerobik Egyesület tagja, edzője: Szloboda Éva és Somogyi Nikolett. Korosztályában évek óta kiváló eredményeket ér el az aerobik sportágban. Különböző formációkban versenyző válogatott sportoló. A 2007. év legjobb eredményei: az Aerobik Diákolimpia bajnoka trió és csoport kategóriában; Világkupa győztes trió és csoport kategóriában. Két alkalommal nyerte el a Szarvas Város Jó tanulója – Jó sportolója, 2010-ben ötödször vehette át az OM által adományozott Magyar Köztársaság Jó tanulója – Jó sportolója címet.

A város egykori élsportolójának elismerése

Szarvas Város Képviselő-testületének serlege

Balról: Darida Károlyné kosárlabdázó, Herzberger Tibor sakkzó, Nemes Gyula kézilabdázó, Dobruczky Zsolt kajakozó, Bánáti Imre labdarúgó. A képen nem szerepel Kerekes Béla labdarúgó, Hollanderné Tusjak Katalin kézilabdázó.

2009 legjobb szarvasi sportolói

a Szarvas és Vidéke olvasóinak szavazatai alapján

Nők (balról): Nagy Noémi (úszó) első, Mácsár Dorina (taekwon-do) második, Gulyás Mercédesz (aerobik) harmadik, a díját átvevő edző, Somogyi Nikolett; férfiak: harmadik Fazekas Nándor (kajak), második Melis Erik (shotokan karate), első Laurinecz Zsolt (karate).

Ők ötvenen

Tízestendős hagyomány, hogy Szarvas Város Önkormányzata az év végén vendégül látja legnagyobb adófizetőit. A helyi iparüzési adót fizetőket reprezentáló vállalkozókat 2009. december 29-én a Polgármesteri Hivatal tanácskozájában *Babák Mihály* polgármester köszöntötte.

A város legnagyobb adófizetői

1. Gallicoop Zrt., 2. Pioneer Hi-Bred Zrt., 3. Szarvasi Vas-Fémipari Zrt., 4. Worktrans Kft., 5. Tesco-Global Zrt., 6. Oryza Kft., 7. E.On Tiszántúli Áramhálózati Zrt., 8. Alföldi-Hús Zrt., 9. Szarvasi Agrár Zrt., 10. Szarvasi Informatikai Kft., 11. OTP Bank Nyrt., 12. K&H Bank Nyrt., 13. Raiffeisen Bank Zrt., 14. MOL Nyrt., 15. Riceland-Magyarország Kft., 16. Szirén Ruházati Kft., 17. Integrál Építő Zrt., 18. Szarvasi Komép Kft., 19. Katech Zrt., 20. Szarvasi Agrotá-Alcsired Kft., 21. SPAR Magyarország Kereskedelmi Kft., 22. Erste Bank Hungary Nyrt., 23. Békés Megyei Vízművek Zrt., 24. Goldfood Kft., 25. Barex Kft., 26. Geomark Kft., 27. Szarvas és Vidéke Takarékszövetkezet, 28. Szerencsejáték Zrt., 29. Young-Hús Kft., 30. Haltáp Kft., 31. Magyar Posta Zrt., 32. Biohungaricum Kft., 33. Égáz-Dégáz Földgázelosztó Zrt., 34. Szarvasi Medicago Kft., 35. E.On Energiaszolgáltató Kft., 36. Cervafood Kft., 37. Szarvasi Szakorvosi Kft., 38. Szűcs Egyéni Cég, 39. Rózsási Kft., 40. Work-Metall Kft., 41. Szarvasi Unitrans Kft., 42. Szarvas Lux Kft., 43. Lau-Federn Kft., 44. Cool-Airconditional Kft., 45. Immorent Oktatási Kft., 46. Szarvas Coop Zrt., 47. MOL Energiakereskedő Kft., 48. Cool4u Kft., 49. Laktárus Kft., 50. Eurogold Szarvas Kft.

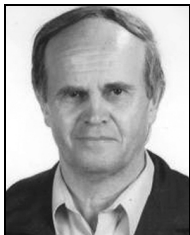

Erdélyi István, a Gallicoop Zrt. vezérigazgatója

A szakkörtől az egyesületig

Harminc év a szarvasi asztalitenisz történetéből

A kezdetek

1979. november 20-án alapította meg *Fest Attila* edző és *Fest Attiláné* pedagógus a volt Krecsmarik Endre Úttörőházban az asztalitenisz szakkört 114 gyerekekkel. A szakkör működését segítette az intézmény akkori vezetősége: *Tímár Imréné*, *Laurenczy Jenő* és *Kosztai László*. Nemcsak edzőhelyet biztosítottak, hanem – térítésmentesen – a megyei és területi versenyeken való részvételt.

A szakkörön belüli munkamegosztás a nagy létszám és a kevés (négy) asztal miatt kezdetben úgy alakult, hogy amíg *Fest Attila* edző az asztalok mellett az asztalitenisz alapjátékát tanította, *Fest Attiláné* mint pedagógus ügyelt a rendre, és különféle asztalitenisszel kapcsolatos képességfejlesztő játékokkal kötötte le a többieket, amíg asztalhoz jutottak ők is. Közben nőtt az asztalok száma, a gyermeklétszám is normalizálódott, *Fest Attiláné* is megtanulta az asztalitenisz alapjait. Ezután a szakkör kezdő (ún. tömegsport) és haladó (verseny- és élsport) csoportra oszlott. A kezdőkkel *Fest Attiláné*, a jobbakkal pedig, egyéni edzésterv alapján, *Fest Attila* foglalkozott, és készítette őket a versenyekre. A kezdők közül – megfelelő játéktudás után – a legtehetségesebbek átkerültek *Fest Attila* keze alá, a többiek továbbra is tömegsport-foglalkozáson vettek részt. Ez a munkamegosztás a mai napig is megmaradt.

Eleinte 2x2, majd 3x2 órás edzésre volt lehetőség az úttörőházban. Mivel ez az idő az országos eredmények eléréséhez kevésnek bizonyult, egyéni fejlesztésre sokszor igénybe vették a Mezőgazdasági Főiskola pincéjét majd folyosóját, hétvégeken az Óvónőképző Intézet tornatermét, a Vajda Péter Gimnázium kollégiumának pincéjét, a volt Petőfi S. Általános Iskola tornatermét. (Ez utóbbi a Vasipari Asztalitenisz Club edzőhelye volt.)

Az első időszak edzőskörülményeire jellemző, hogy esetenként a főiskola pincéjében csőtörés miatt csak gumicsizmában, gyér fényben, repedezett asztalon folyt az edzés. de ez sem jelentett leküzdhetetlen akadályt a felkészülésben.

Fest Attila 1981-ben edzői oklevelet szerzett a ceglédi *Karsai Ferencnél*, az európai híró edzőnél, azóta folyamatosan továbbképzte magát. Ugyanebben az évben a Megyei Sportfelügyelőség támogatásával *Sebő János*

edzővel együtt kijutottak a Újvidéken megrendezett Asztalitenisz Világ-bajnokságra, ahol a világ legjobb versenyzőit láthatták játék közben, akiktől sokat tanultak. Később a világ legjobb asztalitenisz versenyzőinek játékát (pl.: *Persson* és *Johansson*) videóra is felvették, innen tanulták el a legújabb játékelemeket, amit az edzőmunkában folyamatosan felhasználtak. Ez az önképzés és a kitartó munka hozta meg az első sikereket.

Az első korosztály legeredményesebb versenyzői

Iffy. Fest Attila 1980-ban Szolnok megye serdülő bajnoka, újonc olimpiai reménység kerettag. 1982-ben serdülő válogatott. Játszott NB III-ban, NB II-ben és a Szegedi Délép SC NB I-es felnőtt csapatában. 15 éves korában az Európa Kupán 4. helyezést ért el csapat tagja volt. Minden korosztályban magyar ranglistás, 1-3. helyezett. Kétszeres nemzetközi ifi 2. helyezett, háromszoros Csongrád megyei diákolimpiai bajnok. Elnyerte a Csongrád megye „Jó tanuló, jó sportolója” címet.

Roszik Attila: Sokszoros megyei helyezett, több korosztályban magyar ranglistás. A Szolnoki Kilián NB I-es csapatának serdülő versenyzője lett. Jelenleg az NB III-ban versenyez.

Mrsan György: Sok megyei érmet szerzett, NB III-as csapatban játszott.

Megeyi versenyeken éremszerzők: *Laczi Tamás, Kopcsjak János, Sonkoly Pál, Bódi László, Tóth Endre.*

A második korosztály legeredményesebb versenyzői

Fest Ágnes: Hétévesen kétszeres országos újonc egyéni bajnok, 8 évesen a BSE NB II-es játékosa lett. Játszott a szarvasi férficsapat tagjaként a megyei csapat-bajnokságban. Sokszoros országos újonc, serdülő és ifi 1-3. helyezett egyéni és csapat-versenyszámban. Arany-jelvényes ifi asztaliteniszező, magyar és olasz nemzet-közi versenyen 3. helyezést ért el. Ifiként a női magyar ranglistán a 20. helyet foglalta el. Első osztályú női asztaliteniszezőként Miskolcon a HCM (Hejőcsaba) NB I A extraligás csapat állandó tagja volt. Ötszörös egyéni, páros és csapatbajnok az Egyetemi és Főiskolai Országos Versenyeken. Kitüntetései: 1988. Szarvas: „Jó tanuló, jó sportoló”; 1992. Borsod-Abaúj-Zemplén megye „Jó tanuló, jó sportolója”; 1992: Budapest – Miniszteri kitüntetés. A Magyar Köztársaság „Jó tanuló, jó sportolója”.

Truczka Tímea: sokszoros megyei helyezett a különböző korcsoportokban. Minden korosztályban országos ranglistás, országos ifjú egyéni és páros bajnok. NB II-es és NB I-es játékosként versenyzett Miskolc, Kecskemét és Orosháza csapatában.

Tóth Árpád: sokszoros megyei helyezett, a BVSC magyar bajnokcsapat serdülő játékosaként az NB II-ben játszott.

Mótyan Attila: sokszoros megyei helyezett, NB III-as csapat tagja Szentesen, majd a Budapesti Postás NB I-es játékosa lett.

Szemenyei Árpád: későn (16 évesen) kezdett pingpongozni, mégis eredményes felnőtt játékosná vált. Megyei szinten egyéniben többször jutott az első négy közé, párosban 2. helyezést ért el. A jelenlegi felnőtt csapat meghatározó egyénisége.

Takó Levente: minden korosztályban megyei 1-3 helyezett, az Úttörőolimpia megyei bajnoka, ifjúként felnőtt egyéni megyei bajnok lett.

Megyei versenyeken éremszerzők voltak még: Fazekas Helga, Kiss Edit, Kiss Márta, Kovács Béla, Kovács Ildikó, Král Péter, Krnák Tünde, Krnák Zsolt, Rejtő Csaba, Takó Tünde.

Edzőpartnerként és edzőhely biztosításával segítették játékosaink fejlődését a nagy pingpongos elődök: Bencze Sándor dr., Búzás László dr., Csasztn István, Grünvald Béla, Gyuricza Imre, Litauszki András, Móri Sándor, Mezei József, Nagy Péter, Sebő János. Litauszki András az akkori Vasipari Asztalitenisz Club edzője is volt.

A szakkörtől az egyesületig

1989, a rendszerváltás éve nagy változást hozott nemcsak hazánk, hanem az asztalitenisz-szakkör életében is. Megszűnt az Úttörőház, egy kis időre megszűnt az edzéslehetőség is. *Kalmár Magdolna*, az akkori 2. Sz. Általános Iskola igazgatónöje edzőterem biztosításával és asztalok vásárlásával lehetővé tette az asztalitenisz-szakkör további működését. A Tehetség és siker Alapítvány támogatásával még néhány versenyre is eljuthattak a pingpongosok. A szűkös anyagiak miatt a rendszeres versenyeztetést az alapítvány nem vállalhatta.

Dr. Sonkolyné Bagi Katalin a Városi Sportbizottság diáksport felelőseként érme és kupák biztosításával elősegítette, hogy évente 4-5 alkalommal városi asztalitenisz-versenyt rendezzenek a sportág iránt érdeklődő gyerekeknek. Ez a hagyomány jelenleg is folytatódik *Szirony Pál* és *Bencsik János* támogatásával.

Ebben az időszakban heti egy alkalommal edzettek az 1. Sz. Általános Iskolában is. *Grünvald Béla*, az iskola akkori igazgatója edzőként és edzőpartnerként is segítette a munkát. Több sikeres versenyző az ő szakkörében

fogott a kezébe először pingpongütőt: pl.: *Maginyecz György, Szalbot Balázs, Grünvald Cintia.*

A rendszeres megyei és országos szintű versenyzéshez szükséges anyagi feltételek biztosítására néhány elszánt volt pingpongos és szülei, valamint önzetlen patronálók közreműködésével 1997. január 23-án megalakult a Szarvasi Körös Asztalitenisz Sportegyesület, a Szarvasi Körös ASE, amelynek elnöke *Havrán Lajos*, elnökhelyettese és edzője *Fest Attila*, a felügyelő bizottság elnöke *Demeter Péter* lett.

Alapító tagok: *Kiszely Mihály* fuvarokkal és anyagiakkal támogatta a versenyeztetést. *Havrán Lajos* elnöki és könyvelői munkájával, valamint az első versenysztal megvásárlásához nyújtott anyagi segítségével szponzorálta és szponzorálja mai napig is az egyesületet. *Dr. Fest Attila* a kezdetektől fogva jelentős összeghez juttatja az egyesületet adójának 1%-val.

Dr. Fest Agnes edzőtáborokban edzőpartnerként segített. Férjével, *Lindner Adámmal*, a válogatott asztaliteniszszóvel, itt-tartózkodásuk idején edzésekre járva pingpongozni tanították és tanítják ma is a gyerekeket; sportfelszerelést is ajándékoznak nekik.

További alapítók: *Fest Attila* edző, *Truczka Tímea*, dr. *Bencze Sándor*, a szülők közül: *Demeter Péter, Barcsik Pál, Takács József, Litauszki Tibor, Truczka György, Vékony Attila*, valamint *Szklénár Mihály*, aki az első versenysztal megvásárlásához anyagilag is hozzájárult.

Nem alapítóként, de támogatóként *Bódi János* vállalkozó is anyagi segítséget nyújtott az asztalvásárláshoz. Az alapító okiratot szponzorként *dr. Lengyel Albert* készítette el.

A Szarvasi Körös ASE megalakulása után a legfőbb támogató Szarvas Város Önkormányzata lett.

Kiemelten figyelemmel kísérte, elismerte és segítette az egyesület munkáját *Babák Mihály* polgármester, *Kiszely Mihály* alpolgármester, *Giricz Katalin* az Ifjúsági és Sportbizottság elnöke, *Rejtő József* képviselő, *Klenk József* bizottsági tag, *Szirony Pál* sportfelügyelő és *Nyári Mihály* sportmunkatárs.

Segítette még a játékosok versenyeztetését: *Pécsváradi Antal*, a Vajda Péter Gimnázium akkori igazgatója, valamint az Öregdiákok Baráti Köréhez befizetett 1%-ok visszaforgatásával *Sonkoly János* alapítványi titkár is. Néhány éven át az egyesület a Wesselényi Alapítvány pályázatán is nyert támogatást.

1997 őszétől egy évig az NB III-ban is indult a Szarvasi Körös ASE főként gyermekekből álló csapata. Erősítette a csapatot *Fest Attila* játékosedző és dr. *Fest Attila* volt versenyző is. Az NB III-ban való versenyzés azonban meghaladta az egyesület anyagi erejét.

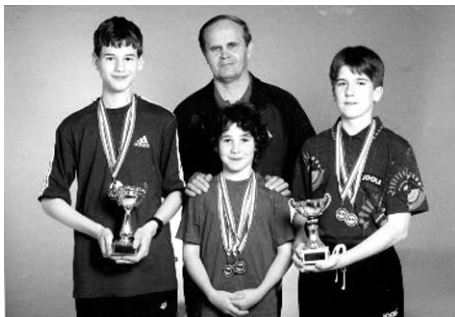
A harmadik korosztály, a Szarvasi Körös ASE első generációjának leg- eredményesebb versenyzői

*1999. Újonc megyei bajnokság megyei I. helyezett
csapata: Sinkovicz Krisztián, Takács József, Tóth
Attila, Kereszturszki János*

ban 5. helyezést ért el. Újonc és serdülő magyar ranglistás. Az egyesület NB III-as játékosa volt. Egy ízben elnyerte Szarvas város „Jó tanuló, jó sportolója” címet.

Litauszki Tibor: sokszoros megyei 1-3. helyezett a különböző versenyszámokban. Újonc és serdülő országos ranglistás, az egyesület NB III-as csapatában is versenyzett. Ők hárman mint újoncok 1999-ben megnyerték az újonc, a serdülő és az ifjúsági megyei csapatbajnokságot is.

*1999. Serdülő és ifjúsági bajnokság megyei I.
helyezett csapata: Litauszki Tibor, Takács József,
Szklenár Csaba*

is játékhoz jutottak. Sok megyei érmet nyertek az egyesületnek.

Klimaj Edit: háromszoros megyei amatőr bajnok.

Tóth Zoltán és Kiss Edina: a megyei diákolimpia bajnokaként az országos viadalon – 21 csapatból – az 5. helyen végzett.

Takács József: újonc, serdülő és ifjúsági magyar válogatott, minden korosztályban magyar ranglistás 1-3 helyezett, nemzetközi verseny 2. helyezettje. Újoncként az NB III-ban játszott Szarvason, majd Budapestre kerülve a KSI-ben NB I-es játékos lett.

Szklenár Csaba: minden korosztályban sokszoros megyei 1-3. helyezett egyéniben, párosban és csapatban Megyei Diákolimpia bajnokként az országos versenyre továbbjutva csapatban 5. helyezést ért el. Újonc és serdülő magyar ranglistás. Az egyesület NB III-as játékosa volt. Egy ízben elnyerte Szarvas város „Jó tanuló, jó sportolója” címet.

Sinkovicz Krisztián és Kopcsjak Tamás: megyei és területi versenyeken rendszeresen éremszerzők voltak. Az országos versenyeken elindulva felkerültek az országos ranglistára is.

Skorka Norbert, Barcsik Attila, Barcsik Balázs: az egyesület NB III-as csapatában

A 2003. év megyei érmesei: 1. sor: Trabach Menta, Roszik Bence, Kiss Edina, Kopcsjak Viktor, Skorka Dániel. 2. sor: Juhász Balázs, Kereszturszky Zoltán, Szklenár Roberta, Varga Viktória, Bencsik Dávid, Ipsits Bence. 3. sor: Fest Attila edző, Kopcsjak Tamás, Sinkovicz Krisztián, Tóth Zoltán, Kugyela Nándor; Fest Attiláné szakkörvezető.

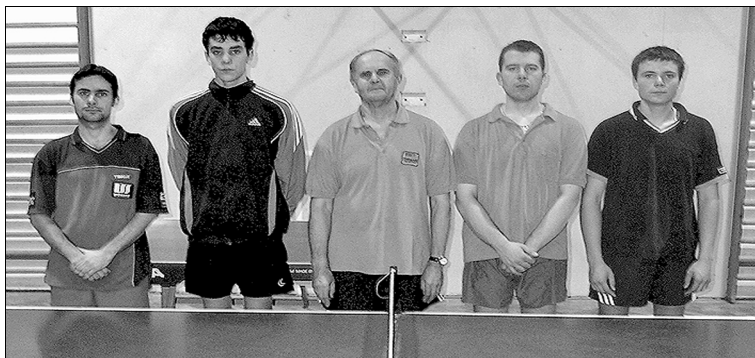
Szenes Iván: az éjféli pingpong-bajnokságban ért el sikereket, játszott a szarvasi NB III-as csapatban, a felnőtt csapat tagja. Édesapja, *Szenes János* nevéhez fűződik a *dr. Faragó Sándor* által létrehozott „Éjféli Pingpong” országos mozgalom szarvasi szervezetének a megalakítása, amely sok csellengőnek nyújtott esténként sportolási lehetőséget.

Megeyi versenyen éremszerzők voltak még: *Kereszturszky János, Takács Erika, Kugyela Nándor, Szécsi Attila, Kovács Tamás, Budai Ádám, Havrán Ákos, Gyalog Cecília, Kohut Barbara.*

A Szarvasi Körös ASE 2. generációjának legsikeresebb versenyzői

Maginyecz György: minden korcsoportban megyei címvédő, egyéniben, párosban és csapatban első helyezett. Eredményeiért serdülőként és ifiként megkapta a Békés Megyei Asztalitenisz Szövetség fődíját. A megyei diákolimpiát megnyerve az országos „B” kategóriás Diákolimpián csapatban 2. helyezést ért el a 21 csapat közül. „Év Sportolója” kitüntetést kapott.

Szalbot Balázs: sokszoros megyei 1-3. helyezett a különböző korcsoportokban és versenyszámokban. Megyei diákolimpia 2. helyezettjeként az országos „B” kategóriás Diákolimpián csapatban 2. helyen végzett. Elnyerte a városi „Év Sportolója” kitüntető címet, valamint kitűnő tanulmányi és sportmunkájáért *Dernovics László* képviselő külön pénzjutalomban részesítette.

A Körös ASE első csapata (2009): Szenes Iván, Szalbot Balázs, Fest Attila edző, Szemenyei Árpád, Maginyecz György

Bencsik Dávid: sokszoros megyei újonc és serdülő bajnok minden versenyszámban. Többszörös megyei diákolimpia bajnökként országos versenyeken is indult. A legjobb eredményt 2009-ben érte el, ahol az országos viadalon egyéniben aranyérmes lett, csapatban pedig Ipsits Bencével és Grünwald Cintával 3. helyezettek lettek. Területi diákolimpián 1. és 3. helyezett egyéniben. Több ízben elnyerte a városi „Év Sportolója”, valamint 2 alkalommal a városi „Jó tanuló, jó sportoló” kitüntető címet. Kétszer is megkapta a Békés Megyei Asztalitenisz Szövetség fődíját.

Ipsits Bence: sokszoros megyei éremszerző, megyei diákolimpia 2. helyezetteként 2009-ben az Országos „B” kategóriás Diákolimpián csapatban 3. helyen végzett. Sporteredményeiért elnyerte Szarvas „Dicsérő Oklevelét”.

Grünwald Cintia: megyei versenyeken párosban éremszerző, területi diákolimpián kétízben is 3. helyen végzett, megyei diákolimpia 2. helyezetteként az Országos „B” kategóriás Diákolimpián csapatban 3. helyezett lett. Megkapta Szarvas város „Dicsérő Oklevelét”.

A területi diákolimpia eredményei

Nagy Béla: két évben is megvédte a korosztályos területi egyéni bajnoki címét. A megyei diákolimpián egyéniben korosztályban 1. helyezett, összevont újonc versenyen az idősebbek között bronzérmet szerzett.

Bakos Nikolett: kétszeres megyei egyéni korosztályos diákolimpiai bajnok, területi diákolimpián ezüst- és bronzérmes. Serdülőben Grünwald Cintával párosban több alkalommal 3. helyezettek a megyei mezőnyben.

Rozsik Bence: sokszoros megyei helyezett, újonc korában. „Olimpia Reménység” tagja, korosztályos válogatott, országos ranglistás. Orosházán az

NB III-ban játszik.

Szklenár Roberta: többszörös megyei helyezett, újon és serdülő országos ranglistás, Orosházán versenyzett az NB II-ben és az NB I-ben is.

Megeyi versenyeken éremszerzők voltak még: *Juhász Balázs, Puskás Máté, Kereszturszky Zoltán, Kopcsjak Viktor, Varga Viktória, Nánási Attila, Körmendi János, Kisuczky Tamás, Rácz Rebeka, Kovács Kitti, Trabach Menta és Skorka Dániel.*

A második csapat (2009): Grünvald Béla, Lévai András, Fest Attila edző, Ipsits Bence, Král Péter, Bencsik Dávid

A 2010-ben is működő, Fest Attiláné által vezetett asztalitenisz-szakkörnek is több ígéretes tagja van. Közlük már megyei diákolimpián érmet is szerzett *Fonád Zsombor*, területi versenyen *Jurák Szabolcs*, aki az 1. korcsoportban 3. helyen végzett, a Körös Kupán érmet szerzett *Janecskó Péter* és *Bencsik Dániel*.

2010 legfiatalabb pingpongosa az óvodáskorú *Nagypál Máté*.

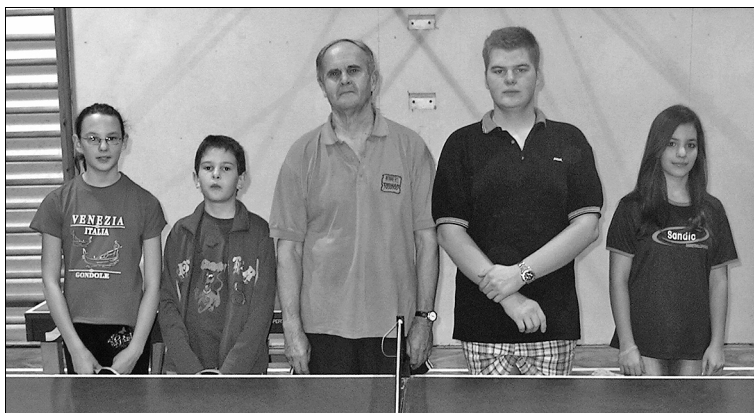
A megyei felnőtt csapatbajnokságban három csapat vesz részt 15 versenyzővel, a játékosok zöme utánpótláskorú.

A csapatok felnőtt tagjai: Szemenyei Árpád, *Friedmanszky René*, Szenes Iván, Grünvald Béla, akik egyben versenyre is viszik a csapatokat, és a gyermekjátékosok kiváló edzőpartnerei.

Az utóbbi években a Szarvasi Körös ASE fő szponzora lett a Székely Mihály Szakképzésért Alapítvány is *Kohut Andrásné* főigazgató felajánlására, *Bodó Krisztina* alapítványi elnök támogatásával az alapítványhoz befizetett 1%-ok visszaforgatásával segítik tanítványaik versenyeztetését. Rejtő Csaba intézményegység-vezető, volt pingpongozó edzőterem biztosításával segíti az eredményes munkavégzést. (2009-től a volt Fő Téri Általános

Iskola épületének felújítása miatt a volt Petőfi Sándor tagiskola tornatermében zajlanak az edzések.)

A legtöbb segítséget nyújtó szülők: *Bencsik Attila, Kopcsjak János, Körmendi János, Litauszki Tibor, Maginyecz György, Mótyan Mihály, Nagy Béla és felesége, Roszik Mihály, Szalbot Mihályné, Szklenár Mihály, Takács József, †Truczka György.*

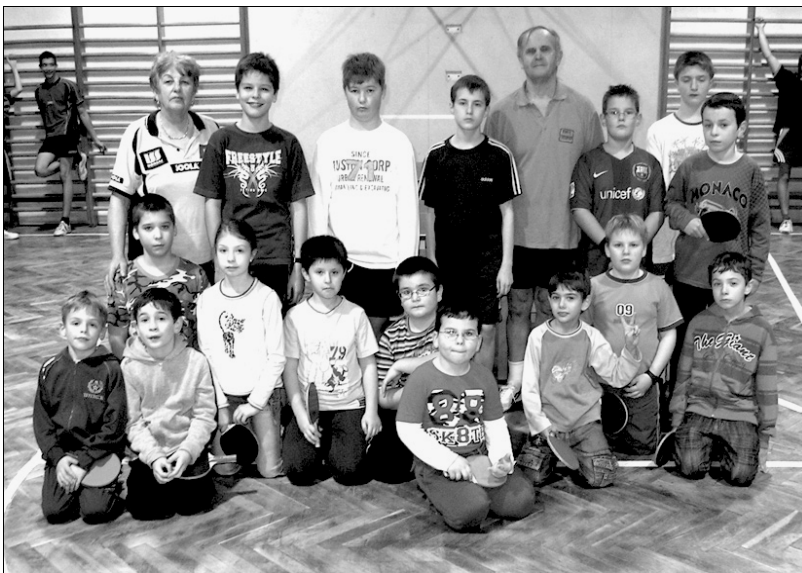

A harmadik csapat (2009): Bakos Nikolett, Nagy Béla, Fest Attila edző, Körmendi János, Grünvald Cintia

Zárszó

Az elmúlt 30 év alatt kb. 5-600 gyermek tanult meg a szakkörben, ill. az egyesületben valamilyen szinten pingpongozni. Bár nem lett mindenki elismert versenyző, de a társadalom számára hasznos, értékes sportembereké váltak.

*Fest Attila edző
Fest Attiláné szakkörvezető*

Az asztalitenisz-szakkör tagjai (2010), 1. sor (balról): Mikó Dániel, Zima János, Csernik Pálma, Török Zalán, Kasik Nándor, Nagypál Máté, Jurák Szabolcs, Kalocsai Richárd, Jurák György. 2. sor: Fest Attiláné szakkörvezető, Pálfi Gellért, Monostori Kevin, Janecskó Péter, Fest Attila edző, Gurszki Krisztián, Albert Péter, Deák Norbert

A Szarvasi Körös ASE, 2010, 1. sor (balról): Fest Attiláné, Nagy Béla, Bakos Nikolett, Grünvald Cintia, Fest Attila edző, Král Péter, Krnák Tünde. 2. sor: Szenes Iván, Lévai András, Grünvald Béla, Ipsits Bence, Bencsik Dávid, Szalbot Balázs, Maginyecz György, Szemenyei Árpád, Körmendi János

Messziről érkezett...

Dr. Németh Sándorné
Irina Vlagyimirovna Sztyepánova emlékei
2. rész

Az új hazában

...Amikor Sándor egyik barátjával átjöttem a határon, azt gondoltam, hogy napokig fogunk utazni, hiszen otthon hozzászoktam a nagy távolságokhoz. Moszkvától a magyar határig két és fél napot utaztunk. Egyszer csak láttam, hogy már itt is van Budapest. Amikor kiszálltunk, alig volt autó, alig volt forgalom Moszkvához képest. Hát hova jöttem én? – gondoltam. Az nem volt szokatlan, hogy más nyelven beszélnek, hiszen megszoktam, hogy a szovjet köztársaságok lakói Moszkvában is a saját nyelvüket használják. De ezt a nyelvet nagyon furcsának találtam.

Megérkezésünk után Sándor rokonaihoz mentünk. Ebéd közben megkérdezték, kérek-e uborkát. Végre egy ismerős szó, gondoltam: nálunk az „uborka” takarítást jelent. Kicsit csodálkoztam, hogy alig jöttem meg, máris takarítani kell. Nagy nevetések közepette magyarázták meg a szó jelentését.

Kiderült, hogy Sándornak is baja volt ezzel a szóval. Nálunk nagy elismerést jelent, ha a férfinak ezt a közmondást mondják: Olyan friss, mint egy uborka. Amikor ezt Sándornak mondták, megértette, de szó szerint vette. Persze, hogy furcsának találta. Végül találtunk a rokonokkal közös nyelvet. Én tudtam németül, Sándor rokonai pedig svábok voltak.

Szarvason egy kis bútorozott szobát vettünk ki Molitorisz Ica néninél. Máig hálás vagyok neki a kedvességéért. Tudott oroszul egy kicsit, sokat segített a beilleszkedésben.

Elmesélek egy későbbi történetet arról, milyen félreértéseket okozhat az idegen nyelvű környezet. Lakott Linci néninél, egy későbbi lakásadónknál egy fiatalember, akinek volt egy kutyája. Amikor esténként hazajött a gazdi, azt mondta: Na, gyere ide, te kis disznó. Erre a kutya nagy örömmel odament, és hízelgett neki. Én megtanultam ezt a mondatot. Amikor aztán találkoztam Linci nénival, meg akartam lepni. Sikerült!

– Na, gyere ide, te kis disznó – mondtam neki. Láttam az arcán, hogy igen-igen meglepődött, ezért gyorsan javítottam:

– Ne gyere ide, te kis disznó.

Persze aztán tisztáztuk a félreértést, de akkor elhatároztam, magyar nyelven egy kukkot sem szólok többet. 1957. augusztus 7-én volt az

esküvőm, a második, ugyanazzal az emberrel. *Dombóvári János*¹ volt az tanúm, *Kovács Gábor*² a férjemé, *Kati*, Kovács Gábor felesége volt a tolmács. Mindhárman a Szovjetunióban végezték az egyetemet.

Úgy kezdtük az életünket, hogy minden hónapban vettünk valamit. Egy-egy edényt, háztartási eszközt. A vásárlással nem volt komoly gondom, mert azokba a boltokba jártam, ahol a kereskedők tudtak tótul, azokkal elboldogultam. Az egykori 42-es élelmiszerboltban *Demcsák Pali*, egy másik üzletben *Darida Pali* beszélt ezen a nyelven, a piacon meg majdnem mindenki. Persze így is megestek mulatságos dolgok. Nem tudtam tojáást venni, mert mindenáron magyarul kértem, de nem értették, mit mondok, míg végre kiderült, hogy oroszul és tótul szinte ugyanúgy mondják.

Az ÖKI laboratóriumában kezdtem dolgozni. 1958-ban megszületett az első gyermekem, *Irén Anna*. Akkor csak tíz hetet maradhattam vele otthon. Két embernek vagyok nagyon hálás: *Lohr Gyuszi bácsinak*, a gyermekorvosnak. Bár közös nyelvünk nem volt, mindig meg tudtuk beszélni, mi a baj. A másik, aki szintén nagyon emberséges volt, *Gáti doktor bácsi*. Rajtuk kívül is sok emberhez kerültünk közel, akikkel még ma is tartom a kapcsolatot. Ilyen *Janurik Pálné*, aki a pártbizottságon dolgozott, *Darvasné*, a rendőr felesége, ő már sajnos meghalt; *Sebestyénné Ica* tanárnő; *Dombóváriné*

Ili olyan, mintha rokonom volna. Ez nagyon jó közösség volt.

A Szovjetunióban egyetlen rokonom maradt, a nagymamám testvére, úgy hívtuk, hogy *Bábuska*. 1959-ben idehoztuk Magyarországra, és 1963-ban bekövetkezett haláláig velünk élt. Neki nem volt családja, de két árva gyereket felnevelt. Az egyik elesett a háborúban, a másik kinn maradt a Szovjetunióban. Bábuska rengeteget segített nekem a háztartásban. Nagyon jól érezte magát nálunk, pedig oroszul csak velünk tudott beszélni. Sokat neveltünk Sándorral, mert mire hazamentünk, rengeteg pletykát tudott mesélni. Nem akartunk hinni a fülünknek. Velünk szemben – a Szabadság úton laktunk – volt egy nagy társasház, ott lakott egy *Mészáros* nevezetű család, akikkel szintén együtt lakott a nagymamájuk, és aki sem oroszul, sem szlovákul nem tudott. Hogy hogyan értették meg egymást, ma sem tudom,

¹ Dr. Dombóvári János az ÖKI kutatója majd a főiskola tanára.

² Dr. Kovács Gábor kutató, növénynevelő, az ÖKI igazgatója volt.

de Bábuska mindennap tele volt új történetekkel. Másnap megkérdeztük *Mészáros nénit*, hogy ő mesélte-e el ezeket.

– Miért? Nem értette? – nézett ránk csodálkozva.

Bábuska a kislányunkkal is csak oroszul beszélt, neki köszönhetjük, hogy *Irocska* játszva tanult meg oroszul. Az óvodában pedig tőle tanultak a gyerekek orosz szavakat. Nálunk nincs g-hang, csak h, ezért Ira úgy ejtette a *homokot*, hogy *gomok*. Az egész csoport ezt tanulta meg. Később már Bábuska keresett olyanokat, akik tudtak szlovákul, azokkal is jól elbe-

szélgetett. Nagyon feltalálta magát. Szinte hihetetlen, hogy idős korban, idegen országban, gyökértelenül valaki így be tudjon illeszkedni.

Lakásaink

– Amikor elkezdtük a közös életünket, egyszobás albérletben laktunk a Szabadság úton. Egy év múltán kaptunk egy egyszobás tanácsi lakást a Széchenyi utcában. Addig laktunk ott, amíg meg nem született első kislányunk, *Irocska*. Ezután az ÖKI adott szolgálati lakást a Szabadság utcán. Nagyobbat, mint az előző volt, hiszen ekkor már a kislányunkkal és a Bábuskával együtt négyen voltunk.

Mivel albérletben kezdtük az életünket, az önálló lakást be kellett rendezni. Minden hónapban félretettünk erre a célra 200 forintot. Ez ma már nevetségesen hangzik, de akkor komoly összeg volt. Bútort Sándor szüleitől kaptunk. Először edényeket, háztartási felszereléseket, a mindennapi élethez szükséges használati tárgyakat vásároltunk. Lassan-lassan emelkedett a fizetésünk is, így az újabb, egyre nagyobb lakásunkat be tudtuk rendezni.

Két év múlva az ÖKI lakótelepen kaptunk egy kétszobás szolgálati lakást. Itt kétszer költöztünk, míg végül egy önálló, tágas kertes házba kerülhettünk, amely ugyancsak ÖKI-lakás volt. 1984-ben lehetővé tették, hogy megvegyük ezt a házat – kölcsönrel. Bábuska már korábban, 1963-ban elhunyt. 1985-ben meghalt a férjem, így egyedül maradtam a két gyerekkel a nagy lakásban, a nagy kerttel. Sokat segítettek a szomszédok és a munkatársaim, még a diákjaim is. 1997-ig laktam ott. Ekkor már a lányok is elköltöztek, ezért kénytelen voltam eladni, mert nem tudtam fenntartani. Vásároltam

egy harmadik emeleti lakást egy társasházban, ismét a Szabadság úton. Ebben lakom most is. Szeretem, mert a központban van, közel a bolt, a buszmegálló, egyedi gázfűtéses. És nincs hozzá kert, amit művelnem kellene. 80 négyzetméteres, ha a gyerekek jönnek a családdal, elférnek mindannyian.

Mindennapjaink

– Nem éltünk pazarlóan, de nem is takarékoskodtunk végletesen. Megvetünk mindent, ami a kényelmes élethez szükséges volt, és mindig szakítottunk időt az utazásra. Minden évben elmentünk valahova nyaralni, én pedig majdnem minden évben egyszer hazautaztam a Szovjetunióba.

Sokat jártunk színházba, akkor még megfizethető volt az útiköltség és a színházjegy. Minden héten felutaztunk Pestre, nagyon szerettem a magyar színházat, szinte minden akkor játszott darabot megnéztem. Nagyon szerettem a magyar színészeket is: *Pécsi Sándort*, *Majort*, *Latinovicsot* és a többieket.

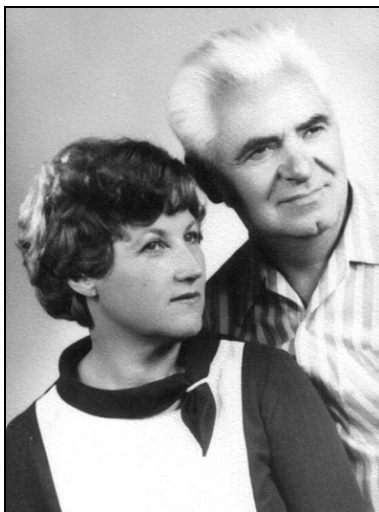
Sándor

– Sándor nagyon okos, nagyon művelt ember volt. Négy nyelven beszélt tökéletesen: magyarul, németül, franciául, később oroszul, de jól ismerte a latint is. A felszabadulás előtt a Mosonmagyaróvári Mezőgazdasági Akadémián tanult. Amikor kitört a háború, levontként elvitték a frontra. Fogságba esett. Mivel jól tudott nyelveket, hamar hazaengedték. Budapestre ment, és népi kollégista lett. Sokat dolgozott a mozgalomban, ezért 1952-ben a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen úgy döntöttek, hogy kiküldik a Szovjetunióba tanulni. Ott kezdett a kandidátusi disszertációján dolgozni, így kerülhet-

tem mellé munkatársnak. A munkatársi kapcsolatból szerelem, a szerelemből házasság lett.

Amikor Sándor hazatért, megvédte kandidátusi disszertációját. A növények táplálkozását vizsgálta az öntözéses körülmények között. Hamarosan kinevezték osztályvezetőnek. Később a tök termesztésével kezdett foglalkozni *Tóth József* nevű munkatársával. Egy idő után az Intézet igazgatóhelyettesének nevezték ki. Miután *dr. Kovács Gábor* igazgató távozott, egy évig megbízott igazgatóként dolgozott. 1957-ben az Intézet párttitkára lett, a

városi pártbizottság tagja, s az is maradt nyugdíjba vonulásáig. Ebben az időben az ÖKI volt a KGST öntözéses témafelelőse. Minden évben rendeztek egy konferenciát a KGST országainak kutatói számára. Mivel Sándor több nyelven beszélt, gyakran ő tolmácsolt.

1984 áprilisában nyugdíjba ment. Nagyon akart nyugdíjba menni, hogy élvezze a szabadságot. Nem tehetette. Még ez év októberében tragikus hirtelenséggel elhunyt: elzáródott a nyaki verőere. Szombati napon lett rosszul, hétfőn már meg is halt. Rettenetes fájdalmai voltak. Utólag azt gondolom, hogy így történt jól. Ezt a betegséget

csak nyomorékként lehetett túlélni; a tétlenséget nem tudta volna elviselni.

A pedagógus pályán

1963-ban meghalt Bábuska. Döntennem kellett, maradok-e az ÖKI-ben, és akkor nem tudom a kislányom nevelni, vagy váltok. Az utóbbi mellett döntöttem. Beiratkoztam a mezőgazdasági tanárképző főiskolára Budapestre, nappali tagozatra. Nem volt könnyű. Ha beteg lett a kislányom, a férjem felhozta hozzám. Itt is szerencsém volt. A csoportomban tanult egy Horváth nevű horvát házaspár, akik velem együtt tanultak. Olyan tantárgyakat kellett magyarul tanulnom, mint a logika, pszichológia. Akkorra már tudtam magyarul beszélni, de a szaknyelvet nem ismertem. Figyeltem az előadást. Mire az első szót fölfogtam, a professzor már az egész mondatot elmondta.

– Mit fogok magával csinálni a vizsgán? – mondta kétségbeesetten.

Aztán úgy tanultunk, hogy a horvátok leültek velem, és olvasták a tanulmányt. Amit nem értettem, megmagyarázták. Én soha nem tudtam megtanulni olyan szöveget, amit nem értettem. Végül négyesre vizsgáztam. A tanár sokáig faggatott, mert nem akarta elhinni, hogy értem, amit mondok.

Hat hétig voltam Kalocsán gyakorlati tanításon. Az is nagyon nehéz volt. Először olyan izgatott voltam, hogy másik ajtón akartam bemenni, mindent elejtettem, de aztán sikerült kapcsolatot teremteni a gyerekekkel. Azt mondta a pszichológiatanár, hogy nekem soha nem lesz problémám a diákokkal. Igaza lett. Azt is mondták, hogy a hangszímem nyugtatólag hat.

Észrevettem, hogy az óvodás korú gyerekek mindig mosolyognak, ha beszélek hozzájuk. 1964-ben szereztem meg a mezőgazdasági tanári oklevelet. Visszajöttem Szarvasra a gimnáziumba tanítani, a mezőgazdasági szakközépiskolába, *Gábris Jóska* volt az igazgató. Megkérdezte, nem akarok-e oroszot tanítani. Persze hogy akartam. El is kezdtem az orosztanítást a szakközépiskolában. Ismét tanulni kellett, hogy nyelvtanári diplomám legyen. Magyar nyelvű felvételi vizsgát tettem, orosz szakon, Szegeden. A tollbamondással meggyűlt a bajom, mert ugyan hibátlanul írtam, de lassan. Így kimaradtak mondatok a szövegből. De azért felvettek levelező tagozatra. Sokan kezdtünk, de fél év után már csak hárman maradtunk. Végül csatlakoztunk egy nappali csoport vizsgázóihoz egyéni levelezőként. Két szarvasi is tanult, *Domonyi Irén* és *Schneider Kati*. 1972-ben jó eredménnyel fejeztem be az egyetemet. Ekkor végzett az utolsó osztályom is a gimnáziumban, nem rég volt a 35 éves találkozásunk.

Közben 1967-ben megszületett második gyermekünk, *Olga Mária*; 1971-ben pedig meghívtak a Felsőfokú Mezőgazdasági Tanintézetbe orosz nyelvet tanítani, attól kezdve nyugdíjazásomig ott tanítottam. Ott is szerettem tanítani. Nyaranta szerveztem a csoportom számára gyakorlatot Ukrajnába, Herszonba. Szerették a diákok, mert közel van a Fekete-tengerhez, és időnként átmentünk pihenni, fürdeni.

Ekkor már érezhető volt, hogy kezd romlani a helyzet, szegényebbek lettek az emberek, de az egyetemek is. Kopottabbak voltak a kollégiumok, nem jutott pénz a felújításukra. Hiányoztak a boltokból olyan áruk, amelyeket korábban korlátlanul lehetett vásárolni. Egy ideig lehetett hozni Magyarországra a nem túl szép, de tartós szovjet árukat, a 80-as években már csak

akkor, ha volt ismerős, aki valahonnan beszerezte. Nálam még ma is működik az a porszívó, amelyet több mint 30 éve vásároltam odakinn. A nagyobbik lányom időközben leérettségizett, és 1977-ben Leningrádba ment tanulni az orvosi egyetemre. Ma már orvos, férjével együtt Budapesten dolgozik. Nyugdíjba vonulásom után meghívtak a kunszentmártoni gimnáziumba egy évre tanítani, de 3 év lett belőle. Közben megszületett az első unokám is. Akkor még Kecskeméten laktak, közel voltak, így adódott az új feladat, az unoka nevelése. Majdnem mindig náluk voltam. Úgy hívják az unokát, hogy *István Sándor*, viseli az édesapja és a nagyapja nevét is. Én *Sztyopuskának* nevezem. Már 20 éves, olasz és angol nyelvvizsgája van.

Van egy kisebb is, *Zoli* a neve, ő a kedvencem.

Olga lányom viszi tovább a hivatásomat. Tanítóképzőt végzett Debrecenben, utána szakosodott. Most egy nagyon jó budapesti iskolában dolgozik fejlesztő pedagógusként. Megtalálta a párját, és a kisunokám, *Léna Anna* már másfél éves.

Oroszként – szarvasi

– Itt maradtam Szarvason, itt is maradok. Nem tudnék olyan helyen élni, ahol nincsenek ismerőseim, nincsenek barátaim. Ha kimegyek az utcára, nagyon sokan köszönnek, mindig van kivel beszélgetni. Megmaradtam baloldali érzelmű embernek. Most egy kicsit rosszul érzem magam ebben a zavaros világban, de valahogy ezt is túl fogjuk élni.

Az oroszban van egy mondás, amelynek magyarul nem lehet pontosan visszaadni a jelentését. A Sors három dolgot adott: természetet, szeretetet, és humort. A természet azt jelenti, hogy élünk, a szeretet azt, hogy átélünk, a humor pedig, hogy túlélünk. Én mindig az élet humoros oldalát vettem észre, és mindent túléltem. Gondolom, túlélem ezt is.

Azt is túléltem, hogy nem ott éltem le az életem, ahol születtem. A diákjaim sokszor megkérdezték, hogy melyik csapatnak szurkolok, ha orosz–magyar mérkőzés van. Mindig azt mondtam: természetes, hogy az oroszoknak drukkolok, de ha a magyarok nyernek, akkor is örülök. Orosznak születtem, és büszke vagyok arra, hogy orosz vagyok. Itt lakom már 50 éve, természetes, hogy úgy élek, mint a magyarok. De vannak olyan dolgok, amit csak oroszként tudok megélni. Sajnáltam, amikor szétesett a Szovjetunió, és ma is úgy gondolom, nem jó, hogy szétesett. Az orosz televízió két

csatornáját is nézem, és látom, hogy egyik volt köztársaságnak sem jó, ami történt. Oroszországnak jó, mert megszabadultak olyan tehertől, amit mi cipeltünk. Most senki nem beszél arról, hogy a köztársaságoknak saját közigazgatásuk, saját iskoláik voltak, és volt egy olyan törvény, hogy az első négy osztályt kötelezően anyanyelven kell elvégezni, csak utána kezdtek oroszul is tanulni. Aki orosz iskolába akart menni, annak külön engedélyt kellett kérnie. Most láttam egy adást, amely a Baltikum államairól szólt: büszkén beírták, hogy ők egy idegen nyelvet ismernek, az oroszot. Igaz, hogy minden tagköztársaságban ott voltak az oroszok a vezetésben, de elsősorban ott, ahol nem volt nemzeti értelmiség. Meg lehet nézni, mi van ma azokban a volt tagköztársaságokban, ahonnan elment vagy kiszorult az orosz értelmiség.

Mi otthon tanultunk Magyarországról. Ismertem a nagyobb magyar városokat, azt is, hogy mit termelnek. Tanultuk a magyar irodalmat és történelmet. Nekem van orosz nyelvű Petőfi-, Ady- és Jókai-kötetem. Tudtam, hogy hova jövök, ma is érdekel a magyar irodalom és történelem.

1956-ról mi otthon azt hallottuk, hogy Magyarországon vissza akarják állítani a kapitalizmust, és az orosz csapatok segíteni mentek. Ezt hallottam akkor Magyarországon is. Emlékszem, hogy 1957-ben május elsején elmentünk Sándorral kismotoron Kisújszállásra, meghallgatni *Kádár János* első nyilvános beszédét. Én ugyan nem érttem egy szót sem, de láttam, hogy viszonyulnak hozzá az emberek. Hatalmas volt a tömeg, a lelkesedés őszintének látszott. És Szarvason is így volt. Nem éreztem akkor azt az '56-ot, amit ma ünnepelek. Nem tudom, kinek higgyek. Csak hallgatom, hogy ugyanaz az ember, akit korábban is ismertem, mit mondott akkor – például '56-ról –, és most mit mond róla. A szovjet rendszernek köszönhetem, hogy árva létemre fölneveltek, iskoláztattak. Meggyőződésből lettem az SZKP tagja, és ma is baloldalinak érzem magam.

A szűkebb baráti köröm az itt élő oroszok és azok közül kerül ki, akik a Szovjetunióban végeztek. Ezek az emberek egészen másképp gondolkoznak. Elfogadom, hogy vannak, akik másképp gondolják a dolgokat, viszont furcsának tartom, hogy akik most nagyon is a másik oldalon vannak, tudom, honnan kerültek oda.

De azért szeretek itt élni. Több jót éltem meg, mint rosszat, több jó emberrel találkoztam, mint rosszal. Ötven éve vagyok itt, és úgy érzem, Szarvashoz tartozom.

Nyugdíjban

– Úgy terveztük, ha nyugdíjba megyünk, visszafogottabb lesz az életünk. Sándor gondozza a kertet, és neveljük az unokákat. Sándor halála ezt megakadályozta. Amikor meghalt, Irén lányom éppen befejezte az orvosi egyetemét Leningrádban, Olga érettségi előtt állt. Én a munkába vettem magam: dolgoztam a Főiskolán, órát adtam az Óvónőképzőben, és tanítottam Kunszentmártonban is. Időnként csoportokkal kiutaztam a Szovjetunióba tolmácsolni. Nem is tudom, hogy bírtam.

Beletörődtem a megváltoztathatatlanba. Amikor a gyerekek révbe jutottak, újabb megpróbáltatás ért. 1990-ben éreztem, hogy valami baj van az egészségemmel. Kiderült, hogy mellrákom van. Akkor született az első kisunokám, ezért úgy gondoltam, hogy ebből ki kell gyógyulni. Van még feladatom. Ha már a nagypapa nem tudta megvárni a kis unokát, az én feladatom, hogy ellássam.

Megműtöttek a kecskeméti kórházban, és akkor úgy gondoltam, hogy gyógyult vagyok. Mikor elmentünk felülvizsgálatra, azt mondta az orvos, hogy valóban meggyógyultam. Nem kaptam semmilyen gyógyszert, kemo-terápiát és más gyógymódot sem. Saját akaratommal gyógyultam meg. Min- dig is azt gondoltam, hogy az akarat többet ér minden más orvosságnál.

A megpróbáltatások ugyan megviseltek, de a gyermekeim életének alakulása kárpótolt mindenért. Nagyon szép periódusa következett életemnek. Irén férje is Leningrádban végzett orvos, katonarvosként dolgozik. Jól sikerült a házasságuk. Az első unokám, István *Sándor*, a második Zoltán

Sándor. Mindkettőjük második nevét a nagy-papa emlékére adták. Olga lányom is révbe ért. Bábuska emlékére nagyobbik lányom, Irén *Anna* és a legkisebb unokám, Léna *Anna* is viseli az *Anna* utónevet. Én is megnyugodtam, hiszen kigyógyultam egy végzetesnek tartott betegségből.

És ekkor jött – 2007-ben – egy olyan újabb megpróbáltatás, amilyenre már nem gondoltam. Az orvosi vizsgálat megállapította, hogy tüdőrákom van. Nem akartam elhinni, hiszen éppen előtte voltam Szlovákiában a hegyekben, és úgy éreztem, semmi bajom.

Ekkor megint úgy gondoltam, meg kell gyógyulnom. Még kicsik az unokák, tehát van még feladatom. Megkaptam a tíz kemoterápiás kezelést. Kétszer voltam kopasz, olyan, mint amikor a diákoththonban lenyírtak. Sztjopuska unokám, aki láthatóan örökölte a humoromat, azt mondta: Te vagy az első szkinhed a családban.

A betegséget nem vettem tragikusan. Van egy közmondás: Minden megtörténik, aminek meg kell történni. Saját felelősségemre lemondtam minden további kezelést. Befizettem egy utazásra Jordániába, és karácsony előtt elutaztam. Senki nem gondolta, hogy beteg vagyok. A rövid hajamra azt mondtam, hogy ez a divatos. Karácsonyra értem haza. Azt mondtam, én nem vagyok beteg. To vább akarok élni, nekem feladataim vannak, még kicsik az unokák. Igaz, hogy én már a célegyenesben vagyok, de az ember akaratától függ, hogy gyorsan ér be a célba, vagy lassan. Én úgy gondolom, hogy lassítok.

Szarvas, 2010. január

Az interjút készítette:

Dr. Kutas Ferenc

Dr. Hanyecz Katalin – Tóth Tamás

A szarvasi Erzsébet-liget története, kultúrtörténeti és botanikai értékei

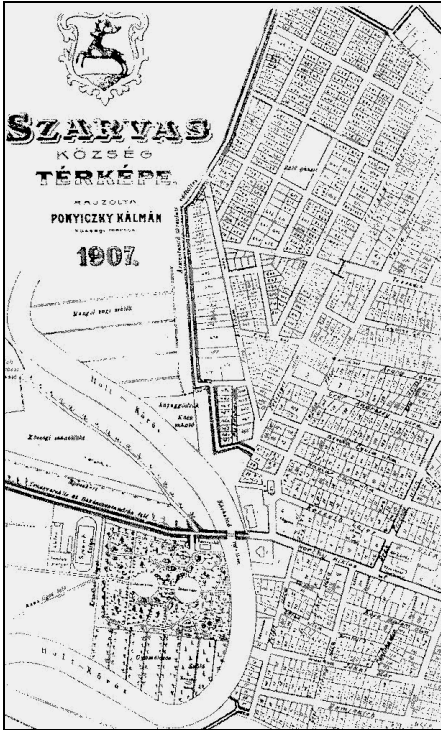
2. rész

Az Erzsébet-liget története

A liget telepítési munkáinak befejezése után, 1904. január 10-én versenytárgyalási hirdetményt jelentetett meg a község vezetősége az Erzsébet-ligeti mulató megépítésére. A községi előljáráóság *Bányász János* építési vállalkozót bízta meg a nyári mulató, vagy Erzsébet-ligeti kiosk építésével, amely még a versenytárgyalási kiírás évében megvalósult. A pavilont a két körönd közé, a liget középpontjába építették, szomszédságában nyaranta működő cukrászda létesült.

Ekkor még az 1920-as években kialakított tenispályák helyén rózsakert volt. Ebben az időben telepítették a liget mögötti területen a gyümölcsöst, a szőlőkertet és a faiskolát. A faiskolában évtizedeken keresztül sokféle gyümölcsfa-, díszfa- és haszonfacsemetét és rózsatövet állítottak elő. Ezeket részben értékesítették, részben a városi utcák és terek fásítására, illetve a liget fáinak gyarapítására használták fel.

Az 1907-ben készült térkép-részlet némi változást mutat az első térképvázlathoz képest. A kerti utak más szerkezetűek, a kert belsejében pedig két körönd, játszótér látható.

A liget életében az első nagy-szabású rendezés a II. világháború megelőző években volt. A változtatások Szarvas városá nyilvánításának érdekében történtek. A munkálatok a városi főker-tész irányításával folytak, és olyan látványos dolgok születtek, mint például a virágtalicskák elhelyezése a liget bejáratánál és a köröndök tisztásain.

A II. világháború nagy kárt okozott a város növényeiben és a ligetben is. A háború évei alatt nagyon sok fát kivágtak, ezért az utcai fásítás ügye már az 1945. február 19-i képviselőtes-tületi gyűlésen az első tárgy-so-rozati pontok között szerepelt. A fahiány pótlására azt javasolták, hogy ös-szesen 7.600 facsemetét ültessenek el a tereken és az utcákon. A javaslat határozattá emelkedett, így kötelezték a háztulajdonosokat az ingyenes fa-csemeték ültetésére.

Az Erzsébet-ligetben végzett pusztítás oka az inséges idők tüzelőanyag-hiányának enyhítése volt. A ligeti fák pótlásáról sürgősen gondoskodni kellett. Ez nem szakszerű terv alapján végzett felújítás volt, hanem csak a fa-egyedek számának növelése, az üres részek pótlása, szakmai körültekintés és fajválogatás nélkül. A liget felszabadulás utáni életét a szakszerűtlen ke-zelés, a szakmai megalapozatlanság jellemezte – rendszertelen fakivágásokkal és telepítésekkel.

A '60-as évektől kezdődően a kertet már nem becsülték. A szarvasi em-berek csak ritkán látogatták, amelynek valószínűleg az volt az oka, hogy az itt élő emberek többségének saját kertje, nyaralója, hétvégi háza lett a holtág melletti üdülőterületeken, így a szabadidő eltöltésében a közparknak már nem volt akkora jelentősége, mint a század első felében. A liget évente egy-alkalommal volt fontos színtere a város társadalmi életének. Itt rendezték

meg a május elsejei felvonulást követő politikai és kulturális programokat. Ilyenkor a ligetbe özönlöttek az üzemek, hivatalok dolgozói, az iskolák diákjai. Itt találkoztak a szülők a gyereikkel, majd együtt majálisoztak.

A ligetet – a tervszerű gondozás hiánya miatt – a '60-as évektől kezdődő folyamatos romlás jellemezte. Oka, hogy a városi vezetés intézkedéseiben elsősorban a városképet, a városközpont rendezettségét tartotta szem előtt, hogy Szarvas megfeleljen az 1966-ban elnyert városi címnek.

Ennek megfelelően elsősorban a város belsejében lévő zöldfelületek (a főtér és főút környéke) gondozását végezték el. Az exponált helyekre drága, nagyfelületű, egynyári virágágyások kerültek, míg a város külsőbb részeire minimális figyelmet fordítottak. Az Erzsébet-liget is a kevés ráfordítással, extenzíven fenntartott zöldfelületek közé tartozott. A ligetnek soha nem volt saját fenntartója vagy külön fenntartási terve és pénzügyi kerete. A ligetben elvégzett minimális ápolási munkák (a gyepterületek kaszálása) költségeit a városi parkfenntartásra szánt összegből fedezték. A ligettakarítást a május elsejei ünnepségek előtt az üzemek brigádjainak és az iskolák tanulóinak bevonásával oldották meg.

Közben jelentkeztek törekvések a liget rendbetételére és új funkciókkal való felruházására. Az 1960-ban hazaköltöző *Ruzicskay György* festőművész alkotóházát a város a liget déli szegélyében építtette meg. A művész néprajzi gyűjteményét az egykori csőszház épületében helyezte el. Sajátos színpont a festőnek műterme külső falára rajzolt, a város történetét és nagyjait bemutató, nagyméretű pannója. 1967-ben készült el az „*Arborétum és környékének részletes rendezési terve*”, melyben foglalkoztak az Erzsébet-liget rendezésével is. A terv szerinti feladat egy korszerű szabadidőközpont létrehozása sportlétesítményekkel, valamint üdülőkompexum kialakítása termálvíz felhasználásával. A tervhez készült zöldterületi vizsgálat során a következőképpen értékelték a ligetet: „*Szarvas város legnagyobb közparkja, amely fekvésénél fogva városon kívül esik, s ez a körülmény hátrányosan befolyásolja látogatottságát. A park területén belül a Halászcserda vendéglő, a Pavilon épülete, tenispálya, műteremház, valamint nyáron úttörőtábor van. A park nagyrészt külterjes fenntartású. A park látogatottságának fokozására a közönséget jobban vonzó parkrészletek létesítésére lenne szük-*

ség (pl. jól felszerelt játszótér, díszpark). A park növényanyaga különleges botanikai értékekkel nem bír, nagyrészt honos fajfajták alkotják. Elvértve egy-egy ritkább faj (pl. *Ginkgo biloba*) is található. A nagyrészt sűrű erdő alkotta park igen jelentős, mint település-kondicionáló tényező.” A fejlesztések – a helyi természeti adottságok kihasználása révén – a város idegenforgalmának növelése érdekében történtek volna.

A '80-as évek elején ismét történtek bizonyos beavatkozások. A liget külső útjain egy kb. 1 km hosszú, kör alakú tornapályát létesítettek. A pályán 20 állomást szereltek fel különböző tornaszerekkel. A tornapálya új sportolási lehetőséget teremtett a ligetben. A tornaszerek karbantartását azonban nem oldották meg, így azok néhány év alatt az időjárás és a nem rendeltetésszerű használat következtében tönkrementek, balesetveszélyessé váltak, indokolttá vált felszámolásuk. A tornapálya kiépítése közben nagyarányú ritkítást végeztek a liget faállományában.

A Város- és Környezetvédő Egyesület 2003-ban egy hét állomásból álló tanösvényt alakított ki a ligetben. Az állomások táblái az adott terület állat- és növényvilágát mutatják be színes képekben, szöveges magyarázattal.

Az 1. állomás: Cinegés

A Békés Megyei Tanács 2/1989. (VI. 22.) számú rendeletében a holtág partján álló mocsári ciprusokat helyi (megyei) szintű természetvédelmi oltalomban részesítette. A rendeletben az „Erzsébet-ligeti mocsárciprusok” kifejezés szerepel, s a védelem céljaként csak a ciprusállomány megőrzését nevezték meg, a védett terület nagyságának kijelölése nélkül. Így maga az Erzsébet-liget nem részesült védelemben. A helyi védett területek jogi átvé-

tele során a „Szarvasi Önkormányzat 16/2007. (VI. 22.), a 8/2006. (II. 17.) és a 38/2003. (XII.19.) rendeletekkel módosított 17/2002. (VIII. 16.) a helyi jelentőségű természeti területek és értékek védetté nyilvánításáról szóló rendelete” az egykori védelmi célt változatlanul hagyta, így az Erzsébet-liget területének és természeti értékeinek jogi védelme ma is megoldatlan.

A liget jelenlegi állapota

Az Erzsébet-liget több mint 100 éves története során, sokféle változáson ment át, ennek ellenére a régi kertrészletek néhol még jól fellelhetők, az utak és a köröndök pedig szinte eredeti elrendezésükben maradtak meg. A liget képe a közelmúltig elhanyagoltságot, rendezetlenséget tükrözött. A fenntartás hiánya miatt a természetes erdősülés folyamatai, (az aljnövényzet elburjánzása, a magról felnőtt facsemeték besűrűsödése, erdőszerű foltok kialakulása, a parkjelleg elvesztése) indultak meg. Néhol a kerti utak csapásokká keskenyedtek. A növényállományban sok beteg, deformálódott, kiszáradt, és viharkárt szenvedett egyedet lehetett találni.

A sétatutak egymással és a köröndökkel való kapcsolatát némileg megzavarta a forgalmasabb útszakaszok lebetonozása, valamint a kerékpárút kialakítása. A bejáratról induló, majd szétváló gyalogút (mely egyben kerékpárút is) egyrészt a városi sportpálya felső bejáratához, másrészt a fahídhöz és a köröndökhöz, illetve a sportpálya hátsó bejáratához vezet. A köröndök és a sétatutak mentén kerti padokat helyeztek el, melyek a szabadidő kellemesebb eltöltését szolgálják.

Napjainkban a liget egyre fontosabb szerepet játszik Szarvas életében. A hagyományos majális mellett számos egyéb rendezvényt itt tartanak (pl. gyermeknap, kutyakiállítás, Pásztortalálkozó, Szarvas Város Napja stb.). A városi rendezvényeket az óvodák, iskolák saját programjai kísérik. Népszerű lett az erdei iskola és óvoda is. A liget mindennapi életét pedig, a sportolni vágyók befolyásolják. Az egykori gyümölcsös és szőlőskert helyén ma ifjúsági tábort, vízitelepet, nyaralókat, wellness és konferencia hotelt, kempinget találunk. E létesítmények forgalma az utóbbi években nagymértékben megnőtt. Az utóbbi évtizedben megszűnt a város tradicionális, műemlék jellegű épületének, a „pavilonnak” eredeti képe és funkciója, melyre 1904-ben tervezték, hogy a szarvasi polgárok, családok csöndes, „vasárnapi” kisvendéglője, kulturált szórakozó helye legyen.

Torzóban maradt az egyik szép gesztenyés alléban kialakított szoborszántvány is. A rongálások miatt már csak *Jedlik Ányos* mellszobra állja az idők „viharárt”.

A liget fenntartottsága sokat változott, kezelése rendszeressé és szakszerűvé vált. A fenntartásra évente, elkülönített pénzalap áll rendelkezésre, a munkálatokat a város egész területén működő városgazdálkodási cég végzi. Ennek ellenére a sokrétű hasznosítás, a megnövekedett terhelés és a faállomány állapota miatt szükségesnek látszik egy olyan kezelési terv kidolgozása, mely összetettségében (természeti, kultúrtörténeti, park-esztétikai, jóléti) foglalkozik ezzel a sajátos és értékes területtel. A terv kidol-

gozásához előzetesen elvégzendő egy, a liget természeti értékeire és ökológiai állapotára vonatkozó felmérés.

A liget növényállománya

A liget növényállománya nagyrészt lombhullató fajokból áll, de néhány örökzöld fajjal is találkozhatunk. A ligetet alkotó fafajok között a tölgyek, kőrisek, juharok és hársak dominálnak. Az utóbbi években a természetes magonc- és csemeteállományban a hársak előretörése, egyfajta „elhársasodás” figyelhető meg.

Nagy számban fordulnak elő 80–100 éves gyertyánok, szilek, platánok és vadgesztenyék is. A 100 évnél idősebb tölgyek és kőrisek az eredeti ártéri növénytársulás maradványai. Nagyrészt a park szegélyzónájában (pl. a 44-es főút és a holtág mentén) és a tenispálya mögötti parkrészen találhatók. A többi faj, változatos életkorral, szétszórva él a területen. A liget központi részein a '40-es években fenyőket és lomblevelű örökzöldeket telepítettek.

Fák

A ligetet alapvetően az ártéri keményfa ligeterdő domináns és másodlagos fajai jellemzik. A kocsányos tölgy (*Quercus robur*) mellett az Alföldön ritka csertölgy (*Quercus cerris*) is megtalálható itt. A kőrisek közül legtöbb az őshonos magyar kőris (*Fraxinus angustifolia* ssp. *pannonica*), ezen kívül a magas és a virágos kőris (*Fraxinus excelsior*, *Fraxinus ornus*) fordul elő. A szileket a mezei szil (*Ulmus minor*) és a vénicszil (*Ulmus laevis*) képviseli. A puhafa ligeterdő fajai közül a fehér fűzből (*Salix alba*), a fekete és szürke nyárból (*Populus nigra*, *Populus canescens*) szórtan találunk néhány példányt a holtág partján és a partközeli részekben. Szép számmal fordul elő gyertyán (*Carpinus betulus*), valamint mezei és korai juhar (*Acer campestre*, *Acer platanoides*) is.

A kert kialakításakor elsődlegesen betelepített növények a platánkorszak divatos fái lehettek. Ilyenek: a platán (*Platanus x hispanica*), a vadgesztenye (*Aesculus hippocastanum*), a japánakác (*Sophora japonica*), a fekete dió (*Juglans nigra*), a lepényfa (*Gleditsia triacanthos*), a bálványfa (*Ailanthus altissima*) és a nyugati ostorfa (*Celtis occidentalis*). Viszonylag nagy számban fordul elő akác (*Robinia pseudoacacia*), szőrványosan pedig szivarfa (*Catalpa bignonioides*), csörgőfa (*Koelreuteria paniculata*), közönséges aranyeső (*Laburnum anagyroides*). A liget jelképének is tekinthető, vízben álló mocsárciprusokat (*Taxodium distichum*) valószínű, hogy a Bolza-kastély előtti példányok magjaiból telepítették be. Sajatosságuk az ál-

landó vízborítás miatt, törzsük elefántlábszerű megvastagodása és a légzőtámasztó gyökerek, un. „gyökérbabák” megjelenése.

A hársfajok között gyakori a kereszteződés. A parkban található hársfák többsége a kis- és nagylevelű (*Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*) valamint az ezüst hárs (*Tilia tomentosa*) hibridjének (*Tilia x vulgaris*) tekinthető. Sajátosak az egybibés galagonya cserje (*Crataegus monogyna*) faméretűvé növekedett példányai. Örökzöldek közül a bejárattal szemben láthatunk egy lucfenyő (*Picea abies*), a teniszpálya mögött pedig egy erdei-fenyő (*Pinus sylvestris*) csoportot. Tiszafából (*Taxus baccata*) viszonylag sok magányos példánnyal találkozhatunk. Virginiai borókából (*Juniperus virginiana*) egyetlen példány van az első körönd felé vezető út mellett. Ugyancsak néhány példány található itt a páfrányfenyőből (*Ginkgo biloba*).

Cserjék

A ligetben lévő cserjék közül leggyakoribb a jezsámen (*Philadelphus coronarius*), amely bódító illatával és sokoldalú felhasználhatóságával a századforduló idején különösen nagy népszerűségnek örvendett egész Európában. Őshonos cserjénk közül gyakori a fagyal (*Ligustrum vulgare*), a bodza (*Sambucus nigra*), a csíkos kecskerágó (*Euonymus europaeus*) és a veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*), a 44-es számú út melletti szegélyben kisebb állománya él a ligeterdei kúszócserjének, az erdei iszalagnak (*Clematis vitalba*). A liget nyugati és déli határán telepített növényfajai: gyöngyvessző (*Spiraea x vanhoutti*), hó-bogyó (*Symphoricarpos albus*), aranyvessző (*Forsythia sp.*), veresgyűrű som (*Cornus sanguinea*). Lomblevelű örökzöld cserje a babér-meggy (*Laurocerasus officinalis*) és a puszpáng (*Buxus sempervirens*).

Erdei aljnövényzet

A liget természetes erdei aljnövényzetének jellemzőbb fajai a következők: borostyán (*Hedera helix*), kis télizöld (*Vinca minor*), illatos és kék ibolya (*Viola odorata*, *Viola cyanea*), salátaboglárka (*Ranunculus ficaria*), kúszóboglárka (*Ranunculus repens*), kányazsombor (*Alliaria petiolata*), erdei gyömbérgyökér (*Geum urbanum*), erdei szálkaperje (*Brachypodium sylvaticum*), ligeti perje (*Poa nemoralis*). A figyelmet érdemlő fajok közé tartozik a sulymos sás (*Carex spicata*), a zöldes sás (*Carex divulsa*), a falgyom (*Parietaria officinalis*), a ligeti daravirág (*Draba nemorosa*), a violás repcsény (*Erysimum cheiranthoides*), az erdei lórom (*Rumex sanguineus*), a sárga tyúktaraj (*Gagea lutea*).

A gyepet alkotó vegetáció

A „köröndök” taposott gyepében sok tág ökológiai tűrésű faj él. Jellemezőbbek: pászortáska (*Capsella bursa-pastoris*), lándzsás útifű (*Plantago lanceolata*), ezüstös pimpó (*Potentilla argentea*), borostyánlevelű veronika (*Veronica hederifolia*), pongyola pitypang (*Taraxacum officinale*), réti here (*Trifolium repens*), a százsorszép (*Bellis perennis*). Ritkán szemünk elé kerülhet az apró szeplős szegfű (*Dianthus armeria*).

A vízpart lágyszárú növényzete

A holtág rendszeresen elöntött, mocsarasodó szegélyében nyílfüvet (*Sagittaria sagittifolia*), vízi peszercét (*Lycopus europaeus*), nádat (*Phragmites australis*), széleslevelű gyékényt (*Typha latifolia*), harmatkását (*Glyceria maxima*), bókoló sást (*Carex melanostachya*) és sárga nőszirmot (*Iris pseudacorus*) találunk.

Az Erzsébet-liget növényjegyzéke

Lombhullató fák

Acer campestre; Acer negundo; Acer platanoides; Acer pseudoplatanus; Aesculus hippocastanum; Ailanthus altissima; Betula pendula; Carpinus betulus; Catalpa bignonioides; Celtis occidentalis; Fraxinus angustifolia ssp. pannonica; Fraxinus excelsior; Fraxinus ornus; Ginkgo biloba; Gleditsia triacanthos; Juglans nigra; Koelreuteria paniculata; Laburnum anagyroides; Larix decidua; Maculra pomifera; Padus avium; Platanus x hybrida; Populus canescens; Populus nigra ssp. pyramidalis; Quercus robur; Quercus cerris; Robinia pseudoacacia; Salix alba; Sophora japonica; Taxodium distichum; Tilia cordata; Tilia tomentosa; Tilia platyphyllos; Tilia x vulgaris; Ulmus glabra; Ulmus laevis; Ulmus minor;

Lombhullató cserjék

Amorpha fruticosa; Crataegus monogyna; Cornus sanguinea; Euonymus europaeus; Euonymus verrucosus; Forsythia sp.; Ligustrum vulgare; Lycium barbatum; Philadelphus coronarius; Prunus spinosa; Rosa canina; Sambucus nigra; Spiraea x vanhouttei; Symphoricarpos albus; Viburnum opulus.

Örökzöldek

Buxus sempervirens; Juniperus virginiana; Laurocerasus officinalis; Picea abies; Pinus nigra; Pinus silvestris; Pinus strobus.

Félcserjék és lágyszárúak

Achillea collina; Alliaria petiolata; Alopecurus pratensis; Ballota nigra; Brachypodium sylvaticum; Bellis perennis; Calamagrostis epigeios; Capsella bursa-pastoris; Carex divulsa; Carex melanosticha; Carex praecox; Carex spicata; Centaurea pannonica; Chelidonium majus; Cichorium intybus; Clematis vitalba; Convolvulus arvensis; Coronilla varia; Cynodon dactylon; Daucus carota; Dianthus armeria; Draba nemorosa; Elymus repens; Eryssimum cheiranthoides; Equisetum arvense; Euphorbia cyparissias; Festuca pratensis; Festuca pseudovina; Ficaria verna; Fragaria vesca; Gagea lutea; Gagea pratensis; Galeobdolon luteum; Geum urbanum; Glechoma hederacea; Glyceria maxima; Hedera helix; Iris pseudacorus; Lactuca serriola; Lamium purpureum; Lathyrus tuberosus; Lepidium draba; Lolium perenne; Lotus corniculatus; Loranthus europaeus; Lycopus europaeus; Malva neglecta; Melissa officinalis; Myosotis arvensis; Oxalis acetosella; Parietaria officinalis; Phragmites australis; Plantago lanceolata; Plantago major; Poa pratensis; Poa nemoralis; Polygonum aviculare; Potentilla argentea; Potentilla reptans; Prunella vulgaris; Pulmonaria obscura; Ranunculus auricomus; Ranunculus bulbosus; Ranunculus polyanthemos; Ranunculus repens; Rumex obtusifolius; Rumex sanguineus; Sagittaria sagittifolia; Salvia officinalis; Sclerohloa dura; Scutellaria hastifolia; Setaria viridis; Silene vulgaris; Silene alba; Stellaria graminea; Stellaria media; Taraxacum officinale; Trifolium pratense; Typha latifolia; Urtica dioica; Trifolium repens; Verbena officinalis; Veronica beccabunga; Veronica chamaedris; Veronica dilenii; Veronica hederifolia; Veronica persica; Viola cyanea; Viola odorata, Vicia sepium, Vinca minor; Viscaria vulgaris.

Felhasznált szakirodalom

- Koren I. (1883):* Szarvas virányának második javított és bővített felszámllása, in: Szarvasi Főgimnázium Évi Jelentése 1882-83-ról, 2-54., Gyula
- Maday P. dr. (1962):* Szarvas története, Szarvas
- Mendöl T. (1928):* Szarvas földrajza, Budapest
- Molnár Z. (1994):* Szarvas vadontermő növényei. Natura Bekesiensis 1. sz. 17-57., Békéscsaba.
- Neumann (Nádor) J. dr. (1922):* Szarvas nagyközség története, Szarvas
- Ormos I (1967):* A kerttervezés története és gyakorlata, Mezőgazdasági K., Bp.
- Palov J. szerk. (1992):* Képek Szarvas múltjából, Szarvas
- Szilvássy L. (1997):* Történelmi mozaik III., Szarvas
- Tessedik Sámuel Önéletírása (1819)* Ford.: Zsilinszky M. (1873) Sajtó alá rendezte, s bevezetéssel ellátta: Neumann (Nádor) J. dr., Szarvas, 1942.
- Tóth Lajos (1976):* Tessedik Sámuel, Szarvas
- Varga É. (1993):* A szarvasi Erzsébet-liget kertépítészeti és egyéb értékei, szakdolgozat, Kecskemét

* * *

Megjegyzések

1 Az írás a Nimfea Természetvédelmi Egyesület „A Puszta 1999” című évkönyvében megjelent tanulmány átdolgozott és kibővített változata. Első része a Szarvasi Krónika 23. számában jelent meg.

2. A Pavilont ábrázoló képes levelezőlap Brlás Attila tulajdona. Megjelent a Szarvasi Krónika 23. számában.

3. Az archív térkép a Palov József szerkesztette „Képek Szarvas múltjából” (Szarvas, 1992) című dokumentumkötetből származik.

4. A fotók Kutas Ferenc felvételei.

Előszó egy rovat megszűnéséhez

A Szarvas és Vidéke 2001. július 13-i számának 2. oldalán a következő tudósítás jelent meg:

Iskolatörténet Dr. Nádor Jenő nyomdokain

A Képviselőtestület Művelődési és Oktatási Bizottsága pályázatán nyert összeg lehetővé tette, hogy elkészüljön Szarvas város elemi iskoláinak fél évszázados története. Ennek az adott aktualitást, hogy 1999-ben gyökeresen átalakult a szarvasi iskolák szervezeti felépítése: egyesítették az általános iskolákat, létrejött az evangélikus általános iskola. A megírandó iskolatörténet 1948-tól, az iskolák államosításától 1999-ig, az egyesítésig foglalja majd össze az egykori 1., 2. és 3. Sz., valamint a tanyasi iskolák (később Napközi Otthonok Igazgatóságának) történetét.

A Szarvasi Krónika június 20-i szerkesztőségi ülésén meghívottként részt vettek az érintett intézmények képviselői. Itt dr. Kutas Ferenc ismertette a tervet, a megírandó tanulmányok szerkezeti, tartalmi és stílári követelményeit. Dr. Molitorisz Pál pedig az anyaggyűjtéshez és kidolgozáshoz adott módszertani tanácsokat.

A megbeszélést követően aláírták a szerződések, melyek értelmében az 1. Sz. (Benka) történetének megírását Hovorkáné Hegedűs Hajnalka, a 2. Sz. (Fő Téri) Iskoláét Jani Erzsébet és Sándor Márta, a 3. Sz. (Középhalmi, ill. Petőfi) Iskoláét Szironyné Zsabka Edit, és dr. Juhászné Darabos Mária vállalta el. Az első tanulmányok 2001. december 20-i határidővel készültek el, ezeket – és a továbbiakat – a Szarvasi Krónika folyamatosan közölte. Időközben a munka kiterjedt a közép- és felsőfokú oktatási intézményekre is.

Dr. Nádor Jenő 1922-ben írt Szarvas nagyközség története című munkájában összefoglalta az iskolák 1922-ig terjedő történetét, most elkészült az 1948-99 közötti történet. A „lyuk” (1920 – 1948) betöltésre vár. Ezzel teljessé válhatna a város oktatási intézményeinek története.

* * *

Közel kilenc év telt el a szerződések megkötése óta. A Szarvasi Krónika 24. számában jelennek meg e témakörben az utolsó tanulmányok, ezzel az *Iskolatörténet* című rovatunk megszűnik. A kivitel gazdagabb lett, mint a terv.

A iskolatörténetek sorát a 2001/15. számban a Szlovák Iskola története nyitotta meg. Szerzői *Dankó Pál* és *Frankó Pálné*. Ez az írás nem szerepel a fenti cikkben, hiszen az iskola története már korábban megjelent önálló könyv formájában. Azért döntött a szerkesztőség az újra közlése mellett, hogy teljes legyen a Krónikában Szarvas iskoláinak története. 2010-re kiderült, hogy a városnak ez az egyetlen iskolája, amelyet soha nem szerveztek át.

A 2002/16. számban Az 1. Sz. Általános Iskola története jelent meg. Szerzője *Hovorkáné Hegedűs Hajnalka* Ez az iskola az 1999-es iskolaösz-

szevonással korszakhatárt ért meg, itt zárul a története. Ugyanebben a számban *dr. Kutas Ferenc Egy elsüllyedt intézmény* címmel közölte a Napközi Otthonok Igazgatóságának történetét. A címet az indokolja, hogy egyetlen dokumentum sem maradt fenn a 12 évet megélt intézmény történetéből, így a szerző az egykori dolgozók közlései nyomán próbálta hitelesen rekonstruálni a történeteket.

A 2003/17. szám *Jani Erzsébet* és *Sándor Márta* tollából a 2. Sz. Általános Iskola történetét közölte. A tanulmány terjedelme indokolta, hogy e számban csak az első része jelent meg. Ez az iskola is 1999-ben szűnt meg – ezen a néven – az integráció következtében. Időközben a szerkesztőség úgy döntött, hogy az iskolatörténetet kiterjesztik a közép- és felsőfokú oktatásra is. Ennek első lépése volt, hogy *dr. Reszkető Péter* megírta a szarvasi agrárszakoktatás 75 évének történetét. Ezt is a 17. szám tartalmazza.

A szerkesztőség a 2004/18. számban fejezte be a 2. Sz. Általános Iskola történetének közlését. Ekkor jelentkezett két szerző: *dr. Krajcsovics János* a gimnázium keretein belül működő Szakmunkások Szakközépiskolája történetével, ill. *dr. Sebestyén Istvánné* egykori kolléganőjének – *dr. Bilibok Péternének* – tanulmányával, amely a szarvasi tanítóné képzés történetét foglalta össze.

A 2005/19. szám közölte az egykori Felsőfokú Óvóné képző Intézet történetét *Szűcs Gyula* tollából. A Vajda Péter Gimnázium történetét *dr. Nádor Jenő* írta meg, és 1922-ben meg is jelentette; a gimnázium jubileumi Emlékkönyve archív anyagok alapján közölte az intézmény tömörített történetét (2002). A Krónika 19. számában *dr. Tímár Jánosné* a gimnáziumi évkönyvek alapján ad sajátos betekintést az iskola történetébe. Ugyanebben a számban jelent meg a Petőfi Sándor Általános Iskola és jogelődjeinek története. Szerzői *dr. Juhászné Darabos Mária* és *Szironyné Zsabka Edit*.

A 2006/20. szám a másik felsőoktatási intézmény, az óvóné képző történetét folytatta *Szakács Mihályné dr.* A *Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskola* története címmel. *Paraszt Attiláné* – ugyanebben a számban – a Zeneiskola 40 éves történetét foglalta össze. A 2007/21 számban jelent volna meg a szakmunkásképzés szarvasi története, de az intézmény várható átalakítása miatt ez a tanulmány egy évet késett, Ezért az iskolatörténetet a *Múltunkat idézve* rovatba szerkesztett *A tanyai iskolák története* 10. része képviselte, az *Iskolatörténet* című rovat szünetelt.

Az 2007/2008-as tanévben a Székely Mihály Szakképző iskolát – váltakozó elképzelések után – integrálták a Vajda Péter Gimnáziummal és Szarvas Város Általános Iskolájával és Óvodájával. Ekkor írta meg a szakképzés teljes történetét (1884–2007) *Kohut Andrásné*. (2008/22. szám)

A Vajda Péter Gimnázium több mint 200 éves történetével több önálló kötet is foglalkozik. A 2002-ben megjelentetett Jubileumi Emlékkönyve ad ezekből válogatást, egyben áttekintést az alapítástól (1802) a 200 éves évfordulóig (2002). Az ezt követő évek történetét – 2003-tól az integrációig – *dr. Kutas Ferenc, Tóthné Lipták Erzsébet* és *Rágyanszky István* írta meg. A tanulmányt a 23. szám tartalmazza.

Ugyancsak e számban jelent meg két, kisebb létszámú oktatási intézmény, a Tessedik Sámuel Szakmunkásképző és az Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Evangélikus Általános Iskola története.

A 24. számban egy sajátos intézmény, az Oktatási Intézmények Gazdasági Igazgatósága (OIGI) története jelenik meg, amely ugyan gazdasági intézmény volt, de kizárólag az oktatási intézményeket szolgálta ki. Szerzője Kohut Józsefné. Itt jelenik meg *Lelkes Pál* kézíratos művének, A tanyai iskolák történetének 13. része is. E mű részleteinek közlése az 1990/4. számban indult, de a számozása csak a 1992/6. számban kezdődött, és folytatódik majd az *Iskolatörténet c.* rovat megszűnése után is.

A rovatot a 2010/24. számban *dr. Kutas Ferenc* és *dr. Reszkető Péter* tanulmánya zárja. A szerzők áttekintik a szarvasi iskolák átszervezésének fél évszázados, viszontagságos történetét.

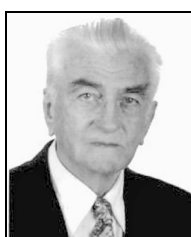
Az iskolatörténeti tanulmányok szerzői, szerkesztői

Árvai Pál

Dr. Bilibok Péterné

Dankó Pál

Deme Zoltán

Frankó Pálné

Hovorkáné H. Hajnalka

Jani Erzsébet

Dr. Juhászné D. Mária

Kohut Andrásné

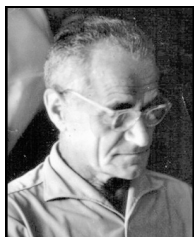
Kohut Józsefné

Dr. Krajcsovics János

Dr. Kutas Ferenc

Lelkes Pál

Paraszt Attiláné

Rágyanszky István

Sándor Márta

Dr. Sebestyén Istvánné

Szakács Mihályné dr.

Szűcs Gyula

Dr. Tímár Jánosné

Tóthné Lipták Erzsébet

Szironyné Zsabka Edit

Ezzel a szerkesztőség (túl)teljesítette vállalt feladatát. Ha majd valaki megírja Szarvas város legújabb kori történetét, az iskolatörténet megírásakor pótolhatatlan segítséget talál a Szarvasi Krónika számaiban.

A szerkesztő

Iskolatörténet

Kohut Józsefné – Koszti Pál

Az Oktatási Intézmények Gazdasági Igazgatóságának története (1982 – 1991)

Nagy fába vágja a fejszét az, aki strukturális változtatást határoz el az állami intézmények körében. Sok mindennel számolni kell – főleg az intézményekben dolgozó emberek egzisztenciáját illetően –, de számolni kell a megszokott viszonyok, állapotok megtartásához való görcsös ragaszkodással is.

Ezt a jelenséget jól példázza az 1982-ben létrehozott új, a városban szokatlan felépítésű és funkciójú intézmény: az Oktatási Intézmények Gazdasági Igazgatóságának története. Létrehozásához nem sikerült megnyerni a gazdaságilag integrált intézmények vezetőit, ez rányomta bélyegét a közel egy évtizedes működésére.

Integrációs hullám

Strukturális változtatásokat – nevezhetnénk reformoknak is – csak azért bevezetni, mert valaki kitalálta, veszélyes, a bukás borítékolható. Olyan körülményeknek kell kialakulnia, amelyek szükségessé teszik a változtatást. Ilyen körülmények közé került hazánk a 70-es évek végén. Amikor a „begyűrűzött” olajválság hatására az ország pénzügyi válságba került, melynek hatásait enyhíteni kellett.

Elsősorban az államnak saját magán kellett a szükséges intézkedéseket megtenni. Az állam a gazdasági kényszer eszközével szorította a tanácsai szervezetet arra, hogy működési területükön vezessenek be ésszerű, takarékos gazdálkodást. A tanácsoknak abban az időben is költségvetésük legnagyobb tételét az intézmények fenntartása jelentette. Az egész országban megindult egy intézményintegrációs folyamat elsősorban a kulturális intézmények, majd az oktatásügy területén is.

Szarvasnak is szét kellett nézni, hogy intézményei körében hol van lehetőség a párhuzamos tevékenység kiküszöbölésére, a rendelkezésre álló költségvetés ésszerű és hatékonyabb felhasználására úgy, hogy a szakmai munkájuk ne sérüljön, sőt hatékonyabb, koordináltabb legyen. Így került sor négy kulturális intézmény integrációjára. 1979-ben létrejött a Szarvasi Egyesített Művelődési Intézmények (SZEMI). A Vajda Péter Művelődési Központ, a Városi Könyvtár, az Állami Zeneiskola és a Krecsmarik Endre Úttörőház teljes gazdasági összevonására. Az intézmények élén megmarad-

tak az igazgatók, viszont a gazdálkodás, a városnak nyújtott kulturális szolgáltatásokat a főigazgató koordinálta.

A legnagyobb kihívást az oktatási intézmények működésének racionalizálása jelentette. Először is munkaprogramot kellett készíteni a Művelődésügyi Osztálynak, részletes indoklással az integráció előnyeiről, hátrányairól. A kulturális intézmények már az új felállás szerint dolgoztak (SZEMI), az egészségügyben is létrejött az Egyesített Gyógyító, Megelőző Intézet (EGYI), melyet a főorvos irányított. Így már kellő tapasztalat birtokában nyúlt a város művelődési vezetése a közoktatási intézmények integrációjához.

Az Oktatási Intézmények Gadasági Igazgatósága

A szervező munka

1982-ben Szarvason a következő intézményekben folyt az oktató-nevelő munka: 1. Sz. Általános Iskola (igazgató: *Molnár Lászlóné*), 2. Sz. Általános Iskola (*Zsáky Istvánné*), 3. Sz. Általános Iskola (*Szabó János*), Szlovák Tanítási Nyelvű Általános Iskola (*Folytán János*), Szlovák Diákotthon (*Sznyida Györgyné*), Napközi Otthonok Igazgatósága (*Dr. Tóth Lajosné*), Vajda Péter Gimnázium és Szakközépiskola (*Halp József*), Középiszolás Leány Diákotthon (*Mezei József*), a városi Óvodák (6 városi óvoda működött): a Vásártéri Óvoda, (vezető óvónő *Csernus Istvánné*), a Vasipari Óvoda (*Dr. Tóth Kálmánné*), a SZIREN Óvoda (*Szekeres Istvánné*), a Damjanich Úti Óvoda (*Szabó Jánosné*), a Dózsa György Úti Óvoda (*Mrsan Zsuzsa*), az Élmunkás Téri Óvoda (*Selmeczy Gézánné*). Az óvodák élén határozatlan időre kinevezett óvónők álltak, gazdálkodásukat a Napközi Otthonok Igazgatósága végezte. A fenti intézmények **gadasági** összevonásával jött létre 1982. szeptember 1-jével az OIGI, az Oktatási Intézmények Gadasági Igazgatósága.

Az előkészítés nem volt publikus, csak akkor tájékoztatták az érintetteket, amikor minden fontosabb lépés ki volt munkálva, és az irányító szervnek olyan érvek álltak rendelkezésére, amelyek felülírtak minden egyéb, ún. személyes, csoport- vagy intézményi ellenérveket is.

Az előkészítő munka a Városi Tanács VB Művelődésügyi Osztálya feladata volt. A helyi párt és tanácsi vezetés az összevonás szükségességét nem vitatta, hiszen szorító volt a pénzügyi helyzet. Abban egyezés volt, hogy az ágazattól nem vonják el a megtakarítást, sőt az ágazat felhasználhatja fejlesztésekre, viszont „pluszpénzekre” az ágazat nem számíthatott. Részletesen kellett kidolgozni az integráció előnyeit és számbavenni a várható hátrányokat is.

A tanácsi rendszerben ágazati gazdálkodás folyt, többek közt az oktatás-

művelődés, egészségügy, igazgatás és a hatóság területén. Az ágazatokat önálló jogi személyként a szakigazgatási szervek irányították. Az ágazat működéséért az osztályvezető büntetőjogi felelősséggel tartozott. A szakigazgatási szerveket a végrehajtó bizottság valamint a tanács irányította, ill. gyakorolta az osztályvezetők felett a munkáltatói jogokat. Fontos feladat volt tehát a Művelődésügyi Osztálynak az OIGI működési feltételeinek biztosítása.

Az OIGI szervezetének kiépítése

Ebben az időszakban költözött a Magyar Nemzeti Bank új helyiségekbe (Béke utca 2., ma üresek a helyiségek). Az MNB. felszabaduló épületét (Vasút u. 40.) az új intézmény kapta meg (ma Munkaügyi központ). Az eléggé lelakott épületet felújították, alkalmassá tették hivatali célokra.

A gazdaságilag integrált intézmények közül három szinte egy udvaron volt: a Szlovák Iskola valamint a Szlovák Diákotthon, konyhájával, mosodájával, és a vele telekhatáros Napközi Otthonok Igazgatósága a konyhájával. A Középiskolás Diákotthont és a Vajda Péter Gimnáziumot egy utca választotta el. A Diákotthon fűtését távvezetéken a Gimnázium szolgáltatta. A konyha a Gimnázium épületében működött, de a Diákotthon üzemeltette.

Az átszervezés során a Napközi Otthonok Igazgatósága jogutód nélkül megszűnt, a napközis ellátás visszakerült az iskolákhoz. Az igazgató nyugdíjba ment, a nevelők a négy általános iskola állományába kerültek. A Szlovák Diákotthon mint önálló intézmény szintén megszűnt, a feladatok átkerültek az iskolához. *Sznyida Györgyné* igazgató nyugdíjba ment, a nevelők az iskola állományába kerültek. A Középiskolás Diákotthont szakmailag a Gimnáziumhoz csatolták, a gimnázium konyháját az OIGI üzemeltette tovább. A Szlovák Diákotthoni étkeztetést a Napközis konyha vette át, üzemeltetése szintén az OIGI-hoz került.

Az új intézményvezető személyének kiválasztása kardinális kérdés volt. Olyan személy kellett, aki pénzügyekben, gazdálkodásban jártas, pedagógiai képesítése és gyakorlata is van. Ezért az igazgatói megbízást a Középiskolás Diákotthon volt igazgatója, *Mezei József* kapta meg.

A gazdaságvezetői feladatok ellátásával *Kohut Józsefnét* bízták meg.

Az OIGI fő feladata a hozzá tartozó intézmények működési feltételeinek folyamatos biztosítása, az ésszerű, takarékos gazdálkodás megszervezése lett. Felelős vezetője az igazgató volt. Közvetlen irányítása alá tartozott egy titkárnő és a belső ellenőr, valamint a gazdasági vezető. Ez utóbbi közvetlen hatáskörébe tartoztak: a könyvelési csoport vezető, az étellemezésvezetők és a műszaki vezető. Beosztottjaik: a munkaügyi előadók, a pénztáros, a könyvelők (anyag-eszköz-főkönyv), az étkezési díj-elszámoló, ill. a konyhai dolgozók, a mosó- és takarítónők, a raktáros, a karbantartók, a gépjármű előadó és a gépjárművezetők. A kialakított gazdálkodási formához meg kellett találni a megfelelő munkatársakat, akik elsődlegesen az összevonás alá került intézmények dolgozóiból kerültek ki.

Az OIGI működése

Az OIGI és az intézmények közötti kapcsolattartást minden intézményben az ott maradt gazdaságvezető látta el. Az OIGI az intézményekre ill. a szakfeladatokra minden évben költségvetést készített (a bérekre, a dologi kiadásokra és a felújításokra); majd beszámolót ezek teljesítéséről.

Volt olyan intézmény melynek költségvetését szintre kellett hozni. Lemaradása még az önállóság idejéből származott. Ezt a szervezet kigazdálkodta. Minden intézmény a számára költségvetésben jóváhagyott keretösszeg erejéig gazdálkodhatott. A megtakarításokat, mely a jó gazdálkodás eredménye volt, a fenntartó nem vonta el, hanem – közös döntés alapján – osztotta vissza a szükségleteknek megfelelően az intézményekhez. Ez fedezte az eszközbeszerzéseket, felújításokat és az egyéb kiadásokat. Havonta, kéthetente – az ügyektől függően – igazgatósági üléseken írásban és szóban kaptak az igazgatók tájékoztatást a gazdálkodás helyzetéről. A működéssel kapcsolatos minden feladat ellátása, szervezése, adminisztrálása az OIGI feladata volt.

Az Intézmények önálló bérgazdálkodási joggal rendelkeztek, ennek felelőse az intézmény vezetője volt (kinevezések, előlépések, fizetés emelések, jutalom stb.). A bérek kérdésében az OIGI igazgatójának ellenjegyzési joga volt, ami azt jelentette, hogy csak akkor lehetett változást (pl. béremelést, jutalmazást) végrehajtani, ha a pénzügyi fedezet rendelkezésre állt.

A belső vezetői posztokra a következők kaptak megbízást: munkaügyi előadó *Gedő Lászlóné*, pénztáros *Kolompár Györgyné*, titkárnő *Szirony Györgyné*, a napközis térítési díjak elszámolója *Lestyan Zsuzsanna*. Ők, va-

lamint az igazgató és a gazdasági vezető a megalakulástól a felszámolásig az intézmény dolgozói voltak.

Legnagyobb kihívást az intézményi épületek nagymértékű elhasználódása, a berendezési eszközök (padok, székek, szekrények, táblák stb.) rossz állapota, a konyhai berendezések, eszközök elhasználtsága jelentette. A jobb működési feltételek biztosítására a műszaki csoporton belül létrejött egy karbantartó brigád, villanszerelő, gáz- és fűtészserelő, asztalos, lakatos, festő-mázoló és kőműves szakemberekből. Az e feladatokat ellátó személyek kiszolgálásához raktárat és gépjárműparkot létesítettek.

Egy beruházás ünnepélyes átadása (balról): Dr. Posgay Elemér, a Városszépítők Egyesületének elnöke, Dr. Sonkoly János, a Városi Pártbizottság munkatársa, Mezei József igazgató, Dr. Szántosi Antal tanácselnök

A műszaki csoport vezetését a 9 év alatt több személy is ellátta. A leghosszabb ideig *Pontelli Loránd* és *Csaba Tibor* volt a műszaki csoport vezetője. A műszaki csoporthoz tartoztak még: gépjármű-előadó és gépkocsi-vezetők, raktáros, mosónők, valamint az OIGI épületének fűtője és takarító-nője. A költségtakarékos gazdálkodást nagyban segítette a központi raktár, melynek vezetését a leghosszabb ideig *Bontovicsné Gyebnár Erzsébet* látta el. A központi raktárat saját kivitelezésben a karbantartócsoporthoz alakította ki az OIGI épületének udvarán.

A karbantartáshoz, takarításhoz, mosáshoz, ételmezőshöz, irodai munkához az anyagot, eszközöket legnagyobb részt nagykereskedelmi áron szerezték be. Az intézmények is innen igényelhetők a szükséges anyagot, me-

lyet gépjárművel, bizonylat ellenében szállítottak ki részükre. Az árubeszerzésben jelentős szerepet vállalt a 9 év alatt *Kovács Tamás*, aki egyben az árubeszerző gépkocsit is vezette.

A karbantartócsoportot megfelelő gépekkel, eszközökkel, szerszámokkal szerelték fel több millió Ft értékben: többek közt oxigén-disszugázás hegesztőkészülék; asztalosgépek, parkettacsiszolók, kompresszorok, betonkeverőgép, hordozható, összerakható csőállvány, hidraulikus csőhajlító, hegesztőtrafók, sarokcsiszolók, motoros permetező (ekkor még működtek a gyakorló kertek) állt a szakemberek rendelkezésére. Mindezen eszközök szükségesek voltak az intézményeknél felmerülő javítási, felújítási munkák elvégzéséhez. Csak rendkívüli, az OIGI erejét meghaladó munkákkal vettek igénybe külső kivitelezőt.

Eredményes és látványos volt a karbantartócsoport tevékenysége. Az intézmények napi szinten jelentették igényüket: zárjavítás, neoncső- és villanyégőcsere, eldugult lefolyók, eltört székek, leszakadt ajtólapok, megkopott táblák, elromlott olajkályhák, nem működő konyhai gépek és egyéb gondok voltak a bejelentett feladatok. Ezeket a műszaki vezető összegyűjtötte, majd a feladat ellátása sürgősségének megfelelően irányította és ellenőrizte a szakemberek munkáját. Az iskolai szünetekben az intézményekkel előre ütemezve végezték a kőművesek, a festők és mázolók, a parkettázók és hidegburkolók munkáját, a berendezési eszközök javítását.

Az OIGI működésének kilenc éve alatt rengeteget változott az iskolák, óvodák konyhák műszaki állapota, sok éves elmaradást pótoltak. Lecserélték a konyhán az étel kiszállító gépkocsit, amelyik minden nap a tízórait, ebédet, uzsonnát szállította ki az óvodákba, iskolákba. (ezt a gépkocsit csak

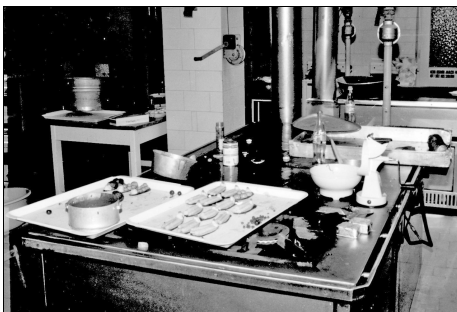
erre a célra lehetett használni. A mosodának nagy teljesítményű mosógépet, centrifugát, vasalógépet vettek. A takarításhoz porszívók, modern felmosó eszközök álltak rendelkezésre. Beszerezték egy 36 személyes autóbust is. Vezetője *Kreszán János* volt. Iskolai tanulmányi versenyekre, sportversenyekre, tanulmányi kirándulásokra vették igénybe a tanulókat.

Az OIGI két konyhát működtetett. Az egyik a Rákóczi u.3. sz. alatti ún. napközis konyha, a másik a Vajda Péter Gimnázium konyhája. Mindkét konyhára szükség volt, egyrészt a magas tanulólétszám, másrészt az életkornak megfelelő étkeztetés biztosítása miatt. A tanulók étkeztetése mellett a felnőttek (tanárok, fizikai dolgozók) étkeztetését is a két

konyha végezte. A Gimnázium konyháján 250 fő részére menzai étkezést, 120-140 diákotthoni tanulónak napi háromszori étkezést biztosítottak. A konyha élelmezésvezetője *Polgár Tiborné*, szakácsnője *Velencei Györgyné* volt. Véleményüket figyelembe véve, igyekeztek korszerűsíteni, gépesíteni. Modern gépek beszerzésével – nagyüzemi gázszámoly, olajsütő, burgonyakoptató, villansütők, hűtőszekrények – javították a dolgozók munkakörülményeit, s egyben lehetőség nyílt arra is, hogy újabb és újabb, a korosztálynak megfelelő ételek készülhessenek.

A napközis konyha közel 1000 fő étkeztetését látta el. Élelmezésvezetője *Bodai Józsefné*, szakácsnője *Kordoványi Józsefné* volt. Kezdetben mostoha körülmények között dolgoztak. A főzőüstök, és a tűzhely vegyes tüzelésű voltak, hiányos volt a géppark, elhasználódott, kicsorbult műanyag tálaló edények, tálcák, csorba üveg poharak, alumínium evőeszközök stb. Az étkezde zsúfolt volt, a mellékhelyiségek rendkívül rossz állapotúak. Nem volt a tanulóknak fedett várakozóhelyük.

Az átszervezés után azonnal lecserélték a tálalóedényeket, evőeszközöket, poharakat, tálcákat. Felmérték az épület állapotát, a karbantartócsoport hozzájárult a festés-mázoláshoz, a villany- és vízvezeték-szereléshez. Megépítették az étkezdéhez a zárt várakozóhelyet, mellékhelyiségeket, utcai és udvari bejáratokkal. Az udvar felől a

Szlovák Diákotthon tanulóinak biztosították az étterem megközelítését. Gázpalack- és ételhulladék-tárolót építettek az udvaron. Kenyérszeletelőgépet, nagyüzemi gázszámolyt, olajsütőt, hűtőszekrényeket, ételszállító edényeket vásároltak.

Az áru beszerzésekor itt is érvényesült a nagykereskedelmi áron történő beszerzés, de a friss zöldáru esetében igen jó kapcsolatot alakított ki az élelmezésvezető a kistermelőkkel. Igyekeztek a dolgozók munkakörülményeit javítani, ennek ellenére a nehéz fizikai munka miatt nagy volt a létszámmozgás. Cserélődtek az élelmezésvezetők, a szakácsok és a főzőnők is. Egyre nőtt az étkezést igénybe vevő tanulók száma, néha már 1400-1600 adag ebédet főztek.

Ekkor határozta el a vezetés, hogy a megtakarításokat a központi, napközis konyha teljes felújítására fordítja. A fenntartó Tanács is támogatta a kezdeményezést, 1989.szeptemberben már a felújított 2000 adagos konyha fogadta a tanulókat. Nem csak az épület, de a géppark is teljesen megújult.

A megnövekedett feladat ellátásához a konyha vezetésére *Babák Mihályné*, az ételmezésvezetői posztra *Patkós Imréné*, szakácsállásokra *Kovács Tibor* és *Rácz Sándor* kaptak kinevezést.

Az OIGI működésének eredményeként az ágazatban elaprózódottan megjelenő, alig kihasznált eszközöket, az élő munkaerőt is ideértve, koncentráltta. Ez lehetővé tette a látványos feltételjavítást, a munkaerő jobb és hatékonyabb kihasználását. Nőtt a gazdálkodás szakszerűsége a pénzügyi és az eszközgazdálkodásban is. Több település, főleg város, intézményvezetése látogatott Szarvasra, tanulmányozni az OIGI működési mechanizmusát.

A koncentráció nem jelentett alárendeltséget. A vezetés fontosnak tartotta az intézmények szakmai önállóságát. Az igazgatók mentesültek a gazdálkodás mindennapi gondjai, bajai alól, több időt tudtak fordítani az oktató-nevelő munkára. A közel tízéves működés az intézmények osztatlan vagyonát jelentősen megnövelte.

Az OIGI végnapjai

A rendszerváltás az OIGI-t is érintette. Az igazgatók a gazdasági önállóságuk visszaállítását szorgalmazták. 1991. február 28-ával az OIGI megszűnt, az önkormányzatisággal az ágazati gazdálkodás is megszűnt. Az OIGI felhalmozott vagyona (ami a gazdálkodás eredményéből keletkezett), a gépkocsi, a hegesztő berendezés, a célszerszámok és a többi, ágazaton kívülre kerültek. (Volt olyan célszerszám, ami elkerült egy-egy iskolához, évekig hozzá sem nyúlt senki, nem volt szakember, aki tudta volna, mire való.)

Az OIGI mellett a rendszerváltás a SZEMI-t is elvitte. Úgy jártak ezek az intézmények is, mint az ország a rendszerváltás után. Az OIGI megszűnésének alapvető oka a *gazdaságilag integrált* intézmények önállósági törekvése volt.

A város oktatási intézményei 2008-tól – két általános iskola kivételével – *teljes integrációban* működnek. A permanens átszervezések idején az OIGI története tanulságul szolgálhat az oltatásügy mai vezetőinek és résztvevőinek.

A szerkesztő utószava

Alapos, részletes, tárgyyszerű tanulmányt olvashatnak azok, akik végigolvasták az OIGI történetét. A szerzők alapos ismerői tárgyuknak, hiszen az OIGI megszervezésének, munkájának tevékeny résztvevői voltak, így képet alkothat az utókor az egykori, rövid életű intézmény tevékenységéről.

Egy területen azonban hiányérzete maradhat a figyelmes olvasónak. A szerzők elejtett mondataiból kiolvasható, hogy az oktatási intézményeket szolgáló OIGI és az intézmények vezetői között, nem volt teljes az összhang.

Megkerestük az egykori intézmények egykori, még megkereshető pedagógiai és gazdasági vezetőit (sajnálatosan kevesen maradtak köztünk), mi volt az oka ennek a sajátos viszonyoknak. Bár az emlékek már megfakultak, az elmondottak jobbra egybehangozóak voltak. Véleményük az alábbiakban foglalható össze¹:

1. A tanulmányban megírtak hitelességét mindannyian elismerték. Valóban így történt, valóban így működött, és az eredmények is igazak.

2. Igazságuk ellenére a leírtak nézőpontja egyoldalú, nem beszélnek a szerzők az integráció következtében felmerült gondokról.

3. A megkérdezettek a gyakorlatban felmerült nehézségek okait és következményeit a következőkben látják:

a) Nem volt szerencsés az intézmény megszervezésének módja, ellenérzéseket váltott ki a vezetőkben:

– csak az utolsó pillanatokban közölték az iskolák vezetőivel az átszervezést, nem voltak előzetes információik;

– a véleményüket ugyan meghallgatták, de már kész ténynek tekintették az OIGI létrejöttét;

– az iskolavezetők valóban mindent megtettek azért, hogy megakadályozzák az OIGI létrejöttét – eredménytelenül, ez dacot, ellenkezést váltott ki belőlük.

b) Mindannyian az önállóságukat féltették. Attól tartottak, hogy nem kapják meg az eddig rendelkezésükre álló összeget, nem használhatják fel belátásuk szerint.

4. A kilencéves gyakorlatban félelmeikből sok minden beigazolódott:

– az oktatásügyre fordított összeg a város költségvetésében nem nőtt, az OIGI költségeit az oktatásügyre szánt összegből vonták el;

– az önálló gazdálkodás idején az iskolavezetők az egyes rovatokból

– bizonyos keretek között – az összegeket a szükségleteknek

1 A szerkesztő csak azokat a tényeket, állításokat foglalta össze és rögzítette, amelyeknek előzményei a tanulmányból kiolvashatók.

- megfelelően átcsoportosíthaták; az integráció után erre nem volt lehetőségük;
- a rendszer nem ösztönözte őket a takarékos gazdálkodásra, mert a megtakarítás nem az adott intézményben jelentkezett;
 - egészségtelen rivalizálás alakult ki, melyik iskolának mennyi jut a „közös kalapból”;
 - az OIGI épültének felújítására, berendezésére aránytalanul magas összeget fordítottak, nagy volt a kontraszt a felújított épület és a lepusztult iskolaépületek között;
 - kiderült, hogy az iskolák nem tudnak helyi gazdasági vezető nélkül létezni, így a várt létszámcsökkenés nem következett be;
 - az OIGI apparátusa egészségtelen méretekben felduzzadt;
 - nehézkessé vált a technikai hibák kijavításának módja; az azonnali javítás ígérete nem teljesült, az intézmények „sorba álltak” a megoldásért;
 - megszakadt a közvetlen kapcsolat az iskolák és a kiszolgáló apparátus között, nőtt az írásbeliség, nőtt a bürokrácia;
 - egyes iskolák ezért bujtatott állásban (hivatalsegéd) „univerzális” karbantartót foglalkoztattak.

* * *

A rendszerváltás után felerősödött az iskolavezetők önállósodási törekvése. Többek között ennek következménye lett az intézmény felszámolása.

Szarvas iskolaszervezetének átalakulása az államosítástól a 21. század első évtizedéig

A viszonylagos stabilitás időszaka (1948–1960)

Szarvas iskolaszervezete az iskolák államosítása után átalakult és stabilizálódott. A Polgári Iskola helyén (Kossuth u. 17.) létrehozták az *1. Számú*, a Központi Iskola helyén (Kossuth u. 5/7) a *2. Számú*, az Árvaház helyén (Fő tér 3.) a *3. Sz. Általános Iskolát*. 1950-ben létrejött a tanyai iskolákat összefogó *Középhalmi Általános Iskola*, központja az Ószőlői Iskola melletti Olvasókör épülete lett, amelyet az idők során fokozatosan bővítettek. Ez a szerkezet a tanyai iskolák körzetesítéséig állt fenn (1976).

A település egyetlen középiskolája 1927-ig az *Evangélikus Vajda Péter Gimnázium* volt. (Napjainkig négy alkalommal költöztették át más-más épületbe.) 1927-ben létrehozták a *Gazdasági Tanintézetet*, amely a mai Szabadság u. 1/3 szám alatti, 1927-ben átadott épületben kezdte meg működését.

Iskolakeringő (1960–1989)

1960-ban létrejött a *Felsőfokú Óvónőképző Intézet*, amely megkapta a gimnázium épületét (Szabadság u. 4.). Ennek következtében az általános iskolákat is érintő épületcserék következtek be. A gimnázium a volt Árvaházba költözött, az addig ott működő 3. Sz. Általános Iskola megszűnt. Az iskolák elhelyezése a gimnázium Vajda Péter utca 20. sz. alatti új épületének átadása után (1966) – viszonylag – stabilizálódott. A gimnázium az új épület („A” épület) mellett megkapta a 2. Sz. Iskola Kossuth utca 7. sz. alatti épületét („B” épület). A 2. Sz. Iskola a gimnázium helyére, a volt Árvaházba költözött.

1967. szeptember 1-jén létrejött a *Napköziotthonok Igazgatósága*. Első székhelye a Szabadság u. 25–27. sz. alatt volt, a mai Polgármesteri Hivatal helyén álló ún. állami iskola épületében. 1968-tól megszűnéséig a Rákóczi u. 3. sz. épületben volt az igazgatói iroda és a gondnokság. Önálló iskola-épülettel nem rendelkezett, az általános iskolai napköziotthonos csoportokat, az óvodákat és a konyhát felügyelte. 1979-ben az intézményt „átszervezték”: Óvodai Igazgatóságként működött tovább (1979–82), majd jogutód nélkül megszűnt.

1976-ban a Középhalmi Iskola megszűnt, jogutódja az „új” 3. Sz. Általános Iskola, amely a Szabadság út 12. sz. alatti egykori Holéczy-házban indult, majd 1984-ben átköltözött az Újtemplom mellett emelt, új épületbe (Kossuth u. 43.). 1989-ben felvette a *Petőfi Sándor Általános Iskola* nevet. A tanyai iskolák körzetesítésével párhuzamosan a város különböző épületeiben működő alsó tagozatok is megszűntek. (Arany János, Bethlen Gábor, Dózsa György, Hunyadi, Partizán, Ságvári, Tessedik és Wesselényi u.)

1964-ben megalakult az önálló *Zeneiskola*. A régi Kultúrház (Turul Mozi) mára lebontott épületének öltözőiben kapott helyet. 1973-ban a volt Községháza (Mitrovszky-kastély) épületébe költözött. 2001-ben, amikor az épület felújítása megkezdődött, a város különböző épületeiben folyt a zenei képzés, központja, 2006-ig, a Rákóczi u. 5. sz. alatti épületben volt. Közben, 1980-tól, önállósága megszűnt, 1986-ig az Egyesített Művelődési Intézmények része lett. 1996-tól Művészeti Alapiskola néven működik. 2006-tól a felújított Vajda Péter Művelődési Központ (Kossuth tér 3.) épületében folyik a művészeti képzés.

A Felsőfokú Óvónőképző Intézet 1990-ben – változatlan helyen – *Brunszvik Teréz Óvónőképző Főiskolává* alakult, 1999-ben egyesült a békéscsabai Körösi Csoma Főiskolával, és felvette a *Körös Főiskola* nevet. 2001–2009-ig az integráció révén létrejött *Tessedik Sámuel Főiskola Pedagógiai Karaként* dolgozott. 2009-től a *Szent István Egyetem (SZIE) Pedagógiai Kara*.

Az 1927-ben alapított Gazdasági Tanintézet 1961-ig – különböző elnevezésekkel – középfokú tanintézet volt. 1961-től 1970-ig *Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum*, 1970–2000-ig a *Debreceni Agrártudományi Egyetem Főiskolai Kara*, 2000. január 1-jétől a *Tessedik Sámuel Főiskola, 2009-től a SZIE Mezőgazdasági, Víz- és Környezetgazdálkodási Kara*. 1968-ig a volt Gazdasági Tanintézet épületében kapott helyet, 1968-ban Bolza Géza kastélya helyén megépült a Főiskola (majd Főiskolai Kar) Körös-parti főépülete (Szabadság u. 1/3).

Gyökeres átszervezések (1989–2010)

A Petőfi Sándor Általános Iskola története 1999-el fejeződött be, amikor a fenti iskolát megszüntették, és összevonták a Fő Téri Általános Iskolával. Ezzel átalakulások, átszervezések sorozata vette kezdetét.

A sarvasi iskolatörténet legújabb fejezeteit vizsgálva azt is mondhatnánk: permanens átszervezés. Ha finomabban kívánnánk fogalmazni, akkor mindezt jellemezhetnénk úgy, hogy folyamatos átszervezés, útkeresés jellemezte. A társadalmi folyamatok, az iskoláskorú gyermeklétszám alakulása, valamint az elemi és középszintű oktatásra fordítható anyagi lehetőségek folyamatos beszűkülése miatt az önkormányzat kényszerlépéseket tett.

Lényege a folyamatos átszervezés, különböző lehetőségek felvetése, lebegtetése, megoldások elindítása; rövid idő elteltével egy teljesen új koncepció megvalósítása.

Szarvas eredeti, hagyományos három (1., 2., 3. számú) önálló általános iskolája – elrendezve a város három különböző részén – 1999. augusztus 28-án megszűnt. (Az 1. Sz. Ált. Iskola 1996-ban vette fel Benka Gyula nevet, a 2. Sz. Iskola 1997-ben a Fő Téri Általános Iskola nevet.) Egy évig, az

1999/2000-es tanévben *Kosztí Pál* igazgatásával, összevontan működött még a régi – *Fő Téri Általános Iskola, Benka Gyula Általános Iskola, Petőfi Sándor Általános Iskola* – néven. A csökkenő pénzügyi lehetőségek és az iskoláskorú gyermekek számának folyamatos apadása olyan lépéseket váltott ki a fenntartó önkormányzatból, amelyek alapvetően átalakították a város iskolaszervezetét.

2000. szeptember 1-jétől a Benka Gyula Általános Iskola kivált az egy éve tartó integrációból, és a jobb pénzügyi lehetőségek reményében *Benka Gyula Evangélikus Általános Iskola* néven, az evangélikus egyház fenntartásában folytatta oktató munkáját. Új színfolttal gazdagodott tehát a város – bár azt is mondhatnánk, hogy visszaállt a néhány évtizeddel korábbi helyzet, legalábbis részben. A városban megmaradó Petőfi és Fő Téri Általános Iskolát ezek után összevonták, és mint *Szarvas Város Általános Iskolája* működött tovább 2001-ig.

A következő évben a fenti általános iskola és a városban található öt óvoda összekapcsolásával „egységes nevelési irányzatú intézményként” megalakult a *Szarvas Város Általános Iskolája és Óvodája*.

Az összevont iskola mellett működik a Pedagógiai Főiskola égisze alatt egy gyakorló általános iskola (Szabadság u. 6/8), 1992-től a nyolcévfolyamos gimnázium keretében folyik képzés a Vajda Péter Gimnázium és Szakközépiskolában is.

Többszöri sikertelen iskolaalapítási (-szerzési) kísérlet után 2006-ban az Újtemplomi Evangélikus Egyházközség a Petőfi Sándor Általános Iskola egykori épületében (Kossuth u. 43.) megalapította a Magyar-Angol Két Tanítási Nyelvű Evangélikus Általános Iskolát, amely alsó tagozatos tanulókat nevelt 2010-ig. Ekkor az Evangélikus Egyház az iskolát megszüntette.

Továbbra is önálló maradt a Szlovák Általános Iskola, Óvoda és Diákotthon. 2004. július 1-jétől a város átadta a fenntartói jogait és kötelezettségeit az Országos Szlovák Önkormányzatnak.

1990-ben a Vajda Péter Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium megkapta a volt Úttörőház Vajda Péter utca 26. sz. alatti épületét. Ez lett az iskola „új” B épülete. Az itt kialakított kényelmetlen tantermek 2003-ig, a főépület teljes felújításáig szolgáltak. Ekkor a Városi Könyvtár költözött a helyére.

A szarvasi szakmunkásképzés 1988-ban lett önálló *615. Sz. Ipari Szakmunkásképző* néven. Az iskola 1994-ben vette fel Székely Mihály aviatikus nevét. Önálló épülete nem volt, a gimnázium B épületében (Kossuth u. 7.) kapott helyet. 1990-ben, amikor a Gimnázium elköltözött, a Székely Mihály Szakképző Iskola megkapta az épületet.

1992-ben megalakult az alapítványi működtetésű *Tessedik Sámuel Szakmunkásképző*, amely a Deák Ferenc utca 40. sz. alatt működik. Ezt 2008-ban Szakiskolává minősítették.

2000. augusztus 1-jétől Szarvas Város Önkormányzata a Székely Mihály Szakképző Iskola fenntartását átadta a Békés Megyei Önkormányzatnak. A 2006-os gazdasági év takarékosagra intette a megyei fenntartású oktatási intézményeket. A terv: 2007. július 1. napjától először három, majd négy megyei szakoktatási centrum kialakítása a középfokú intézmények integrációjával. A megszületett döntés következtében a Székely Mihály Szakképző Iskola először a tervezett *Dél-Békési Oktatási Központ*, Mezőkovácsháza, majd az ugyancsak tervezett *Észak-Békési Oktatási Centrum*, Szarvas része lett volna. Szarvas Város Önkormányzata viszont úgy döntött, hogy az intézmény fenntartói jogát visszaveszi a Megyei Önkormányzattól. 2007. július 1-jétől a szakképző iskola fenntartója ismét a város lett.

2007. július 1-jétől a már korábban összevont óvodákat, általános iskolákat, a Vajda Péter Gimnázium és Szakközépiskolát, a Székely Mihály Szakképző Iskolát egységes irányítás alá helyezte a város önkormányzata, létrehozva *Szarvas Város Közoktatási Intézményét*. A korábban önálló iskolák elvesztették önállóságukat, az egységes rendszer tagintézményeivé váltak.

2009. szeptember 1-jén a Képviselő-testület határozata nyomán létrejött *Szarvas Város Közoktatási és Közgyműteményi Intézménye* (SZVKKI). Ez – egy főigazgató irányítása alatt – egyesítette a gimnáziumot, a szakmunkásképzőt, a már egyesített általános iskolákat és óvodákat, valamint a városi könyvtárat mint intézményegységeket, melyeket egy-egy intézményegység-vezető irányít.

2009-ben a város jelentős összeget nyert a Fő Téri Iskola épületének, az egykori Árvaháznak felújítására. Ekkor az intézményegység – átmenetileg – a volt Petőfi Sándor Általános Iskola épületébe költözött.

Az átszervezések várhatóan nem fejeződtek be: a Képviselő-testület újabb átalakításokat tervez.

Dr. Kutas Ferenc – Dr. Reszkető Péter

Felhasznált irodalom

- Hovorkáné Hegedűs Hajnalka: Az 1. Számú Általános Iskola története; Szarvasi Krónika, 2002/16, 44–62. o.
- Dr. Kutas Ferenc: Egy elsüllyedt intézmény; Szarvasi Krónika, 2002/16, 62–68. o.
- Jani Erzsébet–Sándor Márta: A 2. Számú Általános Iskola története; Szarvasi Krónika 2003/17, 68–94. o.
- 75 éves az agrár-szakoktatás (Szerk. Dr. Reszkető Péter) Szarvasi Krónika 2003 /17, 54–68. o.
- Dr. Juhászné Darabos Mária–Szironyné Zsabka Edit: A Petőfi Sándor Általános Iskola története, Szarvasi Krónika 2005/19, 39–66. o.

- Szakács Mihályné dr.: A Brunsvik Teréz Óvóképző Főiskola története; Szarvasi Krónika 2006/20, 38–50. o.
- Paraszt Attiláné: A Zeneiskola 40 éve; Szarvasi Krónika 2006/20, 50–67. o.
- Kohut Andrásné: A szarvasi szakképzés története; Szarvasi Krónika 2008/22.
- A szarvasi Vajda Péter Gimnázium és Szakközépiskola emlékkönyve 1802–2002; Szarvas, 2002 (Szerk. Dr. Kutas Ferenc)

Aszódi Antal montázs

Múltunkat idézve

Dr. Tímár Jánosné

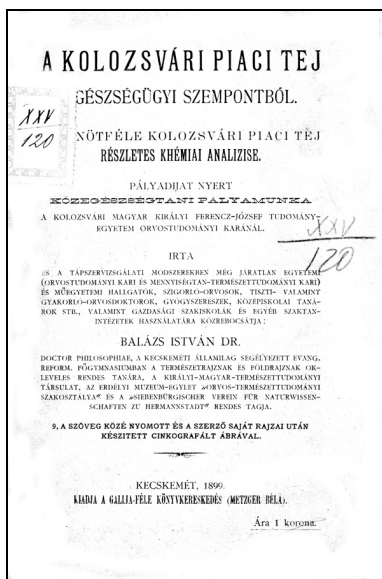
A nagykönyvtár kincsei

5. rész

Sorozatunk a Vajda Péter Gimnázium országos hírű, zárt anyagi könyvtárának anyagát mutatja be. A 23. számban a jog- és államtudományi szakirodalmat ismertette a szerző.

E számunkban az orvostudományi művektől a csillagászatig tekinti át a a „nagykönyvtár kincsei”-t.

VI. Orvostudomány

Ahhoz képest, hogy a Vajda Péter Gimnázium középiskola volt, viszonylag sok orvosi témájú könyvet vásároltak. Rögtön itt van az első mű: Ackermann 1798-ban németül megjelent műve a betegségekről. A jelek szerint létezett élelmiszervizsgálat 1899-ben is, erről tanúskodik *Balázs István A kolozsvári piaci tej egészségügyi szempontból* című műve. Az alvás és álom, a szem egészségtana, általános egészségtan, gyógyfürdők, a tüdővész gyógyítása szerepel ebben a fejezetben. 1911-ben már az iskolaorvosi intézményről adnak ki könyvet.

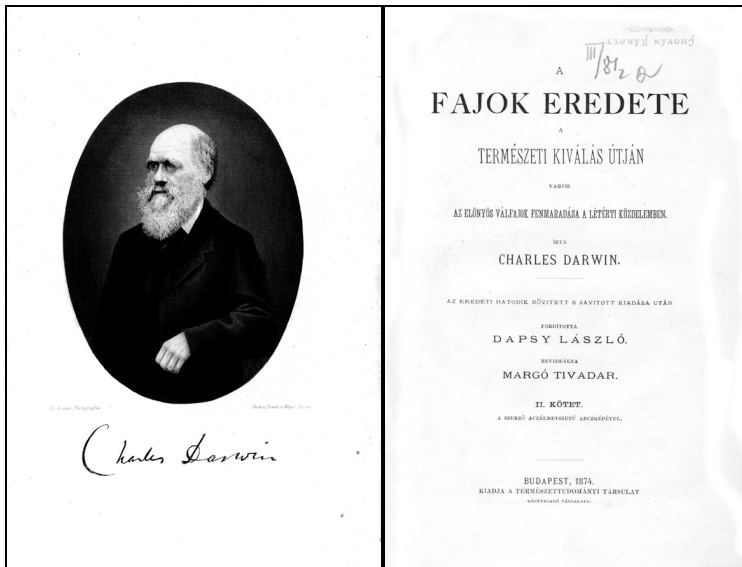
Semmi sem új a nap alatt, a most „divatos” homeopátiáról, a Kneipp-kúráról is találunk itt könyvet.

Törvénytiszkei elmekörtán, a dadogás gyógyítása, anatómia szerepel még az állományban.

VII. Természettudomány és matematika

1. Természettudományok

A természettudományok története németül 1772-ben jelent meg. *Darwin* közismert műve, *A fajok eredete* korán, az 1873-as kiadásban került a könyvtárba.

Természettudósok: *Monge, Volta, Ampère* életrajza az 1880-as évekből, a *Herman Ottó az utolsó magyar polihistor élete és kora* c. mű 1920-ban jelent meg *Lambrecht Kálmán* tollából.

Folyóiratok is jártak a könyvtárba, többek közt a:

Mathematikai és Fizikai Lapok 1892-1893.

Mathematikai és Természettudományi Értesítő, 1883-1923

Mathematikai és Természettudományi Közlemények 1861-1922.

Természettudományi Közöny 1876-1920.

1840-ból való *John Moffat* műve a kémia és vegytan, geológia és meteorológia témaköréből.

2. Fizika és meteorológia

1770-ben adták ki *Bauer Fulgenz* németül írott művét az elektromosságról. *A Marconi-féle telegrafálás* c. mű másokat is érdekelhetett, mert az idők folyamán elveszett. A léghajóról, az időjárásról, meteorológiai műszerekről, fizikai mérésekről jelentek meg érdekes könyvek, sőt *Időjárás* címmel meteorológiai havilap is járt az iskolába 1897-1920. Nagyrészt németül írott fizika tárgyú művek sokasága a 19. századból való. 1914-ből való *Rhorer László* egyetemi hallgatók számára írott könyve, ami sajnos azóta elveszett.

3. Geológia; Ásványtan; Paleontológia

Ebben a részben viszonylag újabb, 19. századi könyvek vannak, mivel a fent említett tudományok sem túl régiek. Főként erdélyi vidékek geológiai leírásai találhatók itt, de van könyv a dobsinai jégbarlangról, a szarvasi, szentesi és szegedi artézi kútról.

4. Növénytan

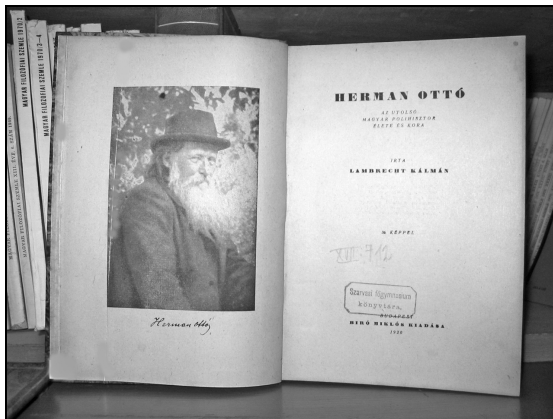
Brassai Sámuel neve ismerősen cseng a biológusoknak. Két fűvészzel foglalkozó könyve is megtalálható itt. 1768-ban jelent meg egy botanikával, gyógyszerészettel foglalkozó könyv franciául.

Fazekas Mihálynak, a *Lúdas Matyi* írójának barátja volt *Diószegi Sámuel*, az első magyar fűvészkönyv írója. A nevezett mű 1807-ből való, szintén megtalálható könyvtárunkban.

Jávorka Sándor növényhatározója 1925-ből való. Névadónk *Vajda Péter* sokoldalúságát bizonyítja, hogy 1836-ban Pesten jelent meg *Növénytudomány magyar-latin fűvésznyelv és Rendszerisme* c. műve.

5. Állattan

Batizfalvi Samu az állatok kitöméséről írt könyvet, ahogy *Szädler József* a növények szárításáról. Az alapműnek számító *Brehm* is megtalálható itt. *Vajda Péter* fordításában jelent meg *Cuvier Az állat-ország* c. műve, de ugyanezen mű megtalálható eredetiben, azaz franciául, valamint németül is.

Herman Ottó neve még a laikusok számára is ismerős, hat könyvét őrizi a könyvtár: madarakról, pókokról, halakról szólnak ezek a művek. Vitéra

ingerlő Szarvas szülöttének, *Krecsmárik Endrének A gorilla visszafejlődött ember* c. műve, mely Mezőberényben jelent meg.

Mivel a Régi Magyar Könyvtár kategóriájába tartozik (1711 előtt mű), csak megemlítjük *Miskolczy Gáspár Egy jeles vadkert* c. művét 1658-ból.

Petényi Salamonnak több műve is megtalálható itt, különlegessé a nyelvújításbeli kifejezések használata teszi a műveket. Csak néhány érdekes cím: *A fogas vakony* természetrajzi tekintetben; *A hornyolt szarútlanóczról*

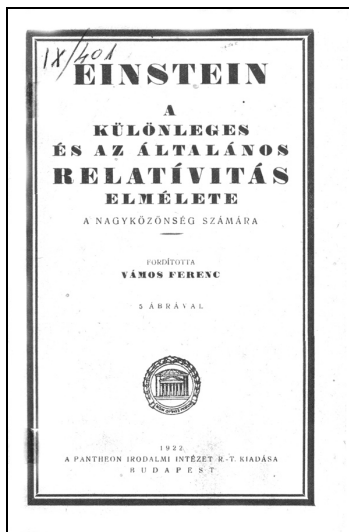
Gimnáziumunk első igazgatójának, *Skolka Andrásnak* egy német nyelven, Gothában, 1803-ban kiadott műve is megtalálható.

6. Embertan

Darwinnak *Az ember származása* 1884-es kiadása két példányban is megtalálható. A már említett *Krecsmárik Endre* ezúttal Szarvason 1915-ben kiadott műve, a *Honnan s hova?*, népszerű ismertetése az emberi test fejlődésének s elmúlásának.

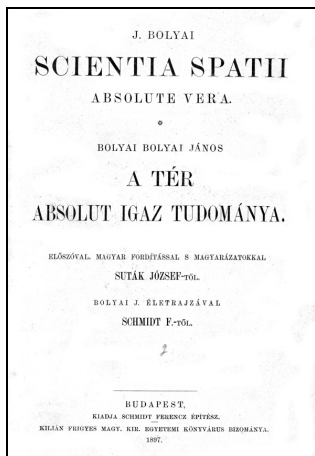
Német nyelven jelent meg a darwinizmusról két könyv a 19. sz. végén. *Krecsmárik Endréről* a Magyar életrajzi lexikon is megemlékezik. A szarvasi tanítóképzőben is tanított, 1919-es szerepe miatt megfosztották állásától, később a Magyar Nemzeti Múzeum archeológusa lett.

7. Matematika

Mintegy 170 matematika tárgyú könyvet találunk a könyvtárban. Ha arra gondolunk, hogy ezeket nem a tanításhoz használták alapvetően, hanem komoly szakönyvekről lévén szó, megállapíthatjuk, a Gimnázium matematika tanárai nagyon alapos ismeretekkel rendelkeztek.

A már korábban említett *Brassai Sámuel* polihisztorságát bizonyítja, hogy ezúttal a matematika fejezetben szerepel mint szerző. *Euklydes elemei* c. könyve 1865-ben jelent meg. Van itt könyv a differenciál- és integrálszámításról, geometriáról németül, magyarul. *Einstein* relativitáselmélete 1922-ben jelent meg.

Bolyai János: A tér absolut igaz tudománya c. műve is, sőt vetélytársának, *Gauss*nak egy műve is megtalálható e könyvek között.

Még ma is létezik, de már a 19. sz. végén megjelent a Középiskolai Matematikai Lapok, és megjelent ennek gyakorló könyve is. Gyakorlati mennyiségtan, gyakorlati matematika, elemi geometria mellett felsőbb matematikakönyvek is vannak a könyvtárban.

Talányos Weninger Vincze 1875-ben megjelent műve: Politikai számtan. Matematikátörténet foglalja össze ezt a részleget.

Vegyten

Mindenki ismeri *Iryni János*nak, a gyufa feltalálójának nevét. Könyvtárunkban *A vegyten elemei* c. műve található. Viszonylag kevés könyv van e témáról, de az alapművek megtalálhatók. A régies megfogalmazás miatt álljon itt még egy: *Nendtvich Károly: Az életműtlen műipari vegyten alapismeretei* (Pest, 1845.)

9. Csillagászat

1646-ból való a latinul megjelent *Cosmographia*. *Humboldt* (akiről a berlini egyetemet nevezték el) műve a *Kosmos*, 1845-ben jelent meg. A szakemberek előtt ismerős *Konkoly Thege Miklós* neve, magyarul és németül is megjelent néhány csillagászati műve. A könyvtár legrégebbi csillagászati témájú könyve egy 1796-ból való német könyv.

* * *

Böngészésre és kalandozásra invitáltuk olvasóinkat, ismerjék meg közelebbről a Gimnázium kincseit. Mire való a legdrágább gyémánt, ha senki nem látja, mire való a sok értékes könyv, ha senki sem olvassa?! Nem is gondoljuk, hogy itt van a közelükben, karnyújtásnyira. Hát nyúljunk érte!

Következik: Bölcsészet; Nevelés; Oktatás.

Keresztúrszki Ida

Egy alföldi parasztház szerkezeti változásai a funkcióváltás tükrében

A Szarvas Damjanich János u. 66. szám alatt álló ház a jelenlegi városközpont közel helyezkedik el. A Damjanich u. a Szabadság úttól (a városon áthaladó 44-es főútvonal) számított második utca, mely a várost csaknem egész hosszában átszeli. A város történelmi központjától, a jelenlegi Körös-holtág partján található evangélikus Ótemplomtól azonban távol, kb. 1 km-re található az épület.

*A ház homlokzata 1978-ban.
A képen a szerző (a kisebbik leány)*

Szarvas szerkesztett település¹, utcái derékszöget zárnak be. A házhoz vezető szakaszon máig is földút van, az utca egyik oldalán betonjárddal. A ház a járdás oldalon fekszik. A környéken e század második felében kisparasztok és kisiparosok: cserepesek, cipészek, hentesek laktak.² Űk és dédszüleim 4/5 holdon gazdálkodó kisparasztok voltak, akik egész évben a városi házban éltek, munka idejére sem

költöztek a határba.

A szomszédos épület (a 64. szám) a város egyik első óvodája, amely már „városias” stílusú, jóval később, polgári ízlés szerint, a polgárházak eklektikus stílusában épült. Szarvas egészére, így a Damjanich utcára is az utcavonalas beépítés a jellemző, a 66. sz. háznak azonban előkertje van. Ez az eltérés igen fontos a ház korának meghatározása szempontjából. Az épület téglatelken fekszik, amely tagolt elrendezésű³. A telken két épülettömb áll: a fő- és a melléképület.

¹ A szakszavak forrása Barabás-Gilyén Vezérfonal népi építészetünk kutatásához c. munkája.

² Adataim egy része édesapám, Keresztúrszki István /1939/ szóbeli közlése. A családtagokra az alábbi rend szerint hivatkozom: űkapám: Keresztúrszki Dániel, dédapám: Keresztúrszki István /1879-1960/, nagyapám: Keresztúrszki István /1904-1991/, édesapám: Keresztúrszki István /1939-2000/. Aa dolgozatban a nevek helyett megtartottam a rokoni fokokat.

³ Barabás-Gilyén 16. o.

A ház építési ideje, építője

Édesapám állítása szerint a házat „valószínűleg az 1750-es évek körül” építette az ő „nagyapjának édesapja”, tehát az ükapám. Nagyapám szavát idézve: „dénagyapa”. Édesapám a ház régi voltát a következőkkel magyarázza: „*Még nem volt meg a falurendezés. Az utcafronttól beljebb van (...) Az anyaga is olyan rendkívül kezdetleges, ósdi. Kobolica vályog.*”⁴ (A vályogtéglának erről a típusáról a későbbiekben szölok.)

A megelőző fejezetben már említettem, hogy ház beljebb épült az utca frontjától. A távolság 5,41 m. A ház előtt korábban virágoskert volt. Az előkeres forma falusias jellegű, az utcavonalas beépítés inkább a városokra jellemző. A kormeg-határozásban segítségül szolgálnak a régies, csüngős szarufák is.

A fenti, hozzávetőleges adatokat azonban mind további családtörténeti kutatásokkal, mind építészettörténeti adatokkal pontosítani kell. Annyi bizonyos, hogy az épület 1879 előtti, ugyanis dédapám ebben az esztendőben született, már ebben a házban.⁵

A ház eredeti felépítése

Falazat

A ház fala az alföldi népi építészetre jellemző, alapozás nélküli vályogfal. A téglák neve kobolica vályog, szemben a kisebb méretű, igazi vályoggal /vályke/⁶. A vályogtéglának ezt a fajtáját nem formában öntötték, hanem ásóval vágják ki a sárból, töreikkel meghintett földre dobták ki, ott lapáttal megigazították a formáját, majd megszáritották. A kobolica ’kanca’ elnevezés utalhat a vályog elkészítési módjára, a lóval való taposztatásra.⁷

⁴ Keresztúrszki István közlése.

⁵ Keresztúrszki István közlése.

⁶ A továbbiakban a zárójelbe tett, dőlt betűs kifejezések az építészeti szakszavak helyi, szlovák megfelelői.

⁷ Keresztúrszki Istvánné Lovas Mária közlése.

Nyílászárók

Kovácsolt sarokpánt

Az ajtó- és ablaktokok béléses, borított ácstokok, az ajtók túlnyomó többsége vésett, betétes ajtó, de találunk ácsmunkájú ajtószárnyat is, a padlásfeljáró ajtaját. Az ajtó- és ablakrések kifelé szűkülnek. Mivel a

nyílászárókat általában gyakran cserélik az épületeken, részletesebben inkább a változások és a jelenlegi állapot leírásánál foglalkozom velük.

Zár az 1800-as évekből

Födém, tetőszerkezet

A falak tetején 10 x 10 cm-es koszorúgerendákat találunk. A csapott nyeregtetőt tartó állványos tetőszerkezet alatt sárléces födém van.⁸ Eredetileg az egész ház felvert nádtetős volt. /nádfedelű ház – trstinová chiža, nádtető trstinovy dah/.⁹ A nádtetőt a nyereg közepén háromsoros cserép rögzíti.

A háznak állóhézagos deszkatoromzata van, rajta két, csepp alakú nyílással. Az oromzat alatt deszkából készült esővédő ereszt /ustrešia/ található.

A ház első felének udvari oldalán 12 m hosszú tornác, (gang) húzódik, amelyet hódfarkú cseréppel borított tető véd. A tetőt a szarufák /rohe/ meghosszabbítása, és 8 db 10 x 10 cm-es faoszlop tartja.

⁸ Barabás-Gilyén 43, 48, 53, 57

⁹ Keresztúrszki István közlése.

pénzszüke miatt miatt dédapám az ugyanebben az utcában lakó keresztszülőknel nevelkedett. Emlékezete szerint az ő nagyszülei laktak

az első szobában, míg ő a szüleivel és nővérével a hátsóban.

„Amíg egy család használta a házat, a helyiségek egybe

nyíltak, egész a kamráig.

Ennek em-lékei láthatóak a

jelenlegi éléskamra falán,

ahol a hajdani ajtórés helyén

polcokkal ellátott vakablakszerű falmélyedés

van. Az ötödik helyiség eredetileg hídlással ellátott

lóistálló volt. Az épület lezáró, deszkából készült

tároló helyiség, a fältetős eredeti

alakjában maradt meg.

A család szerkezet változása

A házat 1958 és 1960 között alakították át a legjelentősebben. Az 1960-as év nagy változásokat hozott a család életében. Ekkor hunyt el dédapám, így a ház a két, akkor már családos gyermekének tulajdonába került, nagyapáméba és a húgáéba, aki az örökölt fél házat fiának ajándékozta. Az eddig egy családot alkotó három generációegyüttes két különálló családra bomlott, akiknek most már elkülönülő életükre volt szükségük.

Ekkor hatan laktak a házat, az első szobában édesapám a szüleivel. Nővére 1958-ban férjhez ment és elkerült a háztól. A második szobában nagyapám unokaöccse lakott feleségével és gyermekükkel, egészen 1964-ig, amikor édesapám első házasságát kötötte, és megvásárolta tőlük a házrészét.

Változások a ház felépítésében és a helyiségek funkciójában

Az előbbieken a jobb érthetőség kedvéért különválasztva írtam le a ház kiinduló szerkezetét és a család történetét, a változásokat azonban a forma és a működés együttes bemutatásával ábrázolom.

Födém és főfalazat

A második részt új tulajdonosa 1960-ban cseréptetővel /črepovy dah/ fedte, és megemelte a falazatot és a födémét. A ház homlokzati magassága 2,30 m, a hátsó rész magassága 2,77 m lett,

így magasabbak lettek a lakóhelyi-ségek is. A kilencvenes években le-került a homlokzatról az esővédő eresz.

Tüzelőberendezések

A fűtési rendszer módosítása szoros kapcsolatban van az életmód változásával és más szerkezeti változások is ebből eredeztethetők.

A füstös konyha szoknyakéményét és a kulkákat 1958-ban vagy 1960-ban bontották le. A nyitott kéményes konyha helyett a keresztépületben alakítottak ki nyári konyhát. Erre az adott lehetőséget, hogy nagyapám ez évben nyugdíjba ment, így ácsmühelye a keresztépület első helyiségéből átkerült a hajdani tehénistállóba /a keresztépület másik helyiségébe/, ezzel helyet adott a nyári konyhának /kiskonyha/.

A második rész új tulajdonosa 1960 és 1964 között lebontotta a második szoba kemencéjét, hiszen saját lakrészéből nem tudta volna fűteni. Az utcai szoba kemencéjét kb. 1968-ban építette újjá nagyapám, miután az előző szétrepedezett.

A kemencék helyett, ill. az első szobában a kemence mellé cserépkályhát állítottak be. Az első, most már téli vagy nagykonyhában fém sparhelt adott meleget, akkor is, amikor később, a 70-es és 80-as években már gáztűzhelyen főztek. A hátsó rész második helyiségében a gáztűzhely mellett olajkályha állt ebben az időben.

A két háztartást befogadó háznak most már két kéménye volt a korábbi egyetlen szoknyakémény helyett. Az egyik az eredetitől nem messze, az első szoba és a volt pitvar közötti falban, a második a volt hátsó szoba és a volt kamra közöttiben. Talán az eredeti szoknyakémény emlékét őrzi, hogy az első konyha kéménytisztító nyílása a kemence szája alá esik.

Belső falak, új helyiségek

A hatvanas években készült a volt kamrát kettéosztó, 30 cm-es, padkával kiegészített fal, és rajta a „modern”, kétszárnyú ajtó. Az így kialakult, az utca felől számított hetedik helyiség átmeneti funkciókat töltött be, nappali, konyha, étkező volt. Az ezt követő helyiségből édesapám 1964 után választotta le 5 mm vastag pozdorja lappal az éléskamrát. Ez is jelzi, hogy átmenetisége ellenére a két helyiség közül inkább ez utóbbi volt a konyha. A

volt istállóban tartotta édesapám a motorját, mielőtt közös éléskamra lett belőle. A sarokban leválasztott fülke volt a füstölő a húsfélék szá,ára.

Nyílászárók

Az utcai szobában három, egyforma ablak van, zöldre festett fa keretekkel. A kereten faragott hullámdísz és két kis ión oszlopfő látható.

Feltételezések szerint a szoknya-kémény lebontása után készült a nagykonyha ablaka, hiszen a füstös konyhának vagy egyáltalán nem volt ablaka, vagy csak az az apró, amely jelenleg a spajzablak. Az 1960-as átalakítás idején falazták be a volt pitvarból a volt hátsó szobába vezető ajtót, melynek emléke a jelenlegi első spajz polcmélyedése. Ugyanekkor

nyitották a volt hátsó szoba és a volt éléskamra közötti átjáró ajtót is. Ez nem is esik egybe a hajdani pitvarból nyíló két ajtó vonalával. 1960 és 1964 között került a nagyobb, három osztatú ablak a hajdani hátsó szobára Ezt édesapám 1969-ben v. 1970-ben cserélte ki egy 1,30 x 1,40 cm-es kettős osztatú ablakra. A hátsó rész főbejárata a kamra eredeti ajtaja, ennél magasabb is, szélesebb is a leválasztott helyiségbe vezető új ajtó.

Padlóborítás

A hajdani két szobában és a volt kamrában döngölt agyagpadló volt, sártapasztással. Erre kátránypapírt szegeztek, amit olajos zománccfestékekkel okkersárgára festettek. A toldásokat szurkozott csíkkal ragasztották le. A döngölt padlóra mindhárom helyiségben beton borítás került, legutoljára az utcai szobában, 1990 után.

A hajdani pitvarban 22,5 x 22,5 cm-es sima téglás burkolat van, amelyet később linóleummal fedtek. A volt istállóban, azaz a későbbi éléskamrában hagyományos téglaburkolat van, amely az eresz alatt is megjelenik.

A hetvenes években bontották le a külső padlásfeljárót, a gádort.

Dolgozatomban a forma és funkció szerves egységét és kölcsönös változását kívántam bemutatni a Szarvas, Damjanich u. 66. sz. alatti parasztház változásainak tükrében.

A kormeghatározás esetén a szóbeli közlés és a tárgyi bizonyítékok további összevetését és együttes vizsgálatát kell elvégezni. További eredményekhez vezethet a település más hasonló épületeivel való összehasonlítás.

Felhasznált irodalom

Barabás Jenő – Gilyén Nándor Vezérfonal népi építészetünk kutatásához
Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1979.

Adatközlők

Keresztúrszki Istvánné /1943/

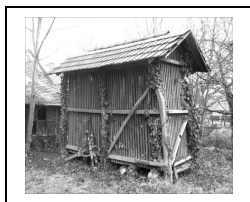
Keresztúrszki István /1939/

Homlokzat 2006

Nádazás 1996

Kukoricagóré 2006

Keresztépület 2006

A szöveget gondozta és az új felvételeket készítette Kutas Ferenc.

Dr. Molitorisz Pál

Rendkívüli időjárás események a régi szarvasi sajtó tükrében

Bevezetés

Nincs unalmasabb a tegnapi újságnál, de egészen más a helyzet, ha a régi újság már több évtizedes. Az első szarvasi hetilap 1877-ben indult a Sipos Soma által szerkesztett Szarvasi Újsággal, s ezt követően közel háromnegyed évszázadon át Szarvasnak mindig volt hetilapja, általában több is, sőt néhány hónapig napilapot is kiadtak (1933) merész szerkesztők.

A régi szarvasi újságok évfolyamai nemcsak érdekes olvasmányok, de becses források a város történetének. A helyi sajtó kutatásának melléktermékeként most a rendkívüli időjárás eseményekről és különös természeti jelenségekről szóló cikkekből, tudósításokból nyújtunk át egy csokrot az olvasónak.

Rendkívüli időjárás események

A szélsőséges időjárás események jelentőségük miatt olykor felbukkannak Szarvas helytörténeti irodalmában is. Pl. *Tessedik* tudósít bennünket, hogy 1738. augusztus 8-án olyan heves orkán tombolt Szarvason, mely a fél templomtetőt leszakította, sok házat is erősen megrongált, sőt az elkésett tized miatt a termést úgy szétszórta és tönkretette, hogy sok lakos az évi termésének jelentékeny részét elveszítette. 1740-ben a tél csikorgó hideggel köszöntött be, s a hideg május elsejéig tartott, a nagy hideg miatt sok ezer állat megfagyott, s a Körösben a halak is elpusztultak. A hidegre erőteljes áradás következett, mely megfosztotta az embereket kenyérüktől, az állatokat takarmányuktól, az utazók számára pedig lehetetlenné tette a közlekedést. 1746. április 12-én kegyetlenül zord télutó lépett fel, hallatlan hófúvással. 1773. február 5-én és 6-án egy hatalmas erejű szélvihar és hózivatar alkalmával egy szarvasi ménes egészen Komlóságig, a Szárazér hóval borított magas partjai közé vetődött, ahol 400 ló megfulladt, sok ezer szarvasmarha pedig a Körös, a Tisza és a Maros felé elkalandozva azok hullámaiban, vagy a hótömegekben veszett el. Szarvasról ekkor 4062 állat pusztult el így.¹

Zsilinszky is megemlékezik rendkívüli időjárásról: A fergetegek itten számosak és dülők, melyek nem ritkán iszonyúan romboló szelekké fejlődnek. Ilyen dülő fergeteg volt 1816. január 28-án és 29-én, amikor ember és

¹ Tessedik Sámuel: Szarvasi nevezetességek, Bp.,1979. 272, 273, 301. p.

állat egyaránt veszedelemben volt. A hó behatolt minden hasadékba, a házakat, istállókat sok helyen egészen betakarta.²

1863-ban a kemény télben minden gabona kifagyott, melyet hatalmas éhínség követett. A szarvasiak kukoricacsutka őrleményből próbáltak kenyeret sütni, s a viskók kukoricaszárból készült penészes fedelét a barmokkal tették fel. *Lonovics Ferenc* plébános ugyanakkor az 1863. évi aszályról készített feljegyzéseket: „...ez évben olyan aszály állott be, hogy az őszi és a tavaszi mag nem bírta saját magját megfizetni. Széna, takarmány igen kevés, annyira, hogy egy darab szarvasmarha ára 10-25 forint volt, birkáé 1 forint. Sokan voltak, kik lábas jószágaitak felibe kitelelendő, jobb, messze vidékre hajtották, negyedrészüket nagy veszteséggel hajtotta vissza. Szarvas városa gondoskodott szegényeiről. Alakítván egy bizottmányt, mely Eszéken vett több ezer köböl búzát, más vidékről kukoricát, kenyereket süttetett, melyeket, hogy éhhalál eset elő ne forduljon, kiosztatott szegényei között. A levestevő szegények száma, akik levest és kenyeret naponta kaptak 1600-nál feljebb volt.”³

De lapozzuk fel óvatosan a régi szarvasi újságok (sajnos hiányos) köteteinek töredező, elsárgult lapjait, témánkat érintő cikkek, tudósítások után kutatva.

1866-ban május 25-én, Orbán napján olyan hideg volt, hogy még a fák levelei is lefagytak. Az akácvirágok teljesen elpusztultak, de néhány hét múlva másodszor is kivirágoztak, azonban a gabonafélék nem hoztak új kalászatokat, s így termés hiányában nagy nyomor köszöntött Szarvasra. A lakosságot kenyérrel és vetőmaggal az állam segítette.

1888 márciusának utolsó napjaiban dühöngő szélvihar egész kazlakat hordott szét, belekapott a háztetőkhöz is, az Ezüstszőlőben és a „Csabjankán” (a Csabai út mentén) egész tetőket kapott le egyszerre, még a szilárdabb tetőket is csak úgy lehetett megvédeni, hogy köteleket vetettek át a tetőn, melyek végein óriási súlyok csüngtek.

1899. július 18-án délután felhőszakadásszerű, órákig tartó eső volt Szarvason, egyes utcákban, pl. a Csáky Albin (a mai Vasút utca), István király (Béke utca), a Tessedik és a Jókai utcákban olyan nagymennyiségű víz gyűlt össze, hogy közlekedni sem lehetett, a Bethlen utca is el volt öntve, s a rohanó ár az átjárókat is elsodorta, s nem egy udvart teljesen elárasztott.

1921. július 29-én nagy hőség volt a településen, a déli órákban a hőmérséklet 42 °C fokot mutatott árnyékban.⁴

² Zsilinszky Mihály: Szarvas város történelme..., Pest, 1872. 158-159. p.

³ Fetzér József: A Szarvasi Róm. Kath. Egyházközség 150 éves története, Szarvas, 1938. 5.

⁴ Szarvason az abszolút hőingadozás -29 °C és +40 °C között mozgott az elmúlt száz évben, ezért a -29 °C alatti és a +40 °C fölötti adatok aggályosak. (Tóthné Hanyecz Katalin: Szarvas környékének klimatikus, talajtani, és hidrológiai vizsgálata, in: A pusztá, a Nimfea Természetvédelmi Egyesület 1997. évi évkönyve, 194. p.)

1928-ban a szeszélyes májusi időjárás nagy károkat okozott Szarvason és környékén. A fagyosszentek faggyal vonultak be, majd május 10-ére és 12-ére virradó éjszakákon keletkeztek a legnagyobb károkat. A vályúban lévő víz is megfagyott, s a jég olyan vastag volt, hogy a libák nem tudták csőrükkel betörni. A fagy elsősorban a tengerinek ártott, s néhány nap múlva – amint a nap kisütött – a megfagyott tengeri hajtások megfeketedtek. A fagy nagy károkat okozott a gyümölcsösökben és a veteményekben is.

1928 nyara ugyanakkor rendkívüli hőséggel köszöntött Szarvasra, a hőmérséklet július közepén 40-43 °C között ingadozott. A Holt-Körös mindkét oldala zajos volt a víz fürdőzőktől, a Konrád-uszoda is zsúfolásig tömve volt. Augusztus 6-ára virradó éjszaka és augusztus 6-án délelőtt óriási vihar vonult át Szarvas felett. A sűrűn lecsapó villámok 5-én este felgyújtották *özv. Kozsuch Jánosné* Szakács-sori (VI. kk. 396.) tanyájának egyik szalmakazlát, s rövid idő után lángokban állottak a mellette lévő szénakazlak is. Még ugyanezen az éjjelen kigyulladt *özv. Gulyás Pálné* csabai úti Kondoros alatt lévő tanyáján az asztagba rakott gabona és szintén rövid idő alatt porig égett. A vihar – mely rengeteg fát kitört, villanyvezeteket megrongált – emberáldozatot is követelt. A *Simon András-féle* malom mellett a cigányéri Hegyes-dűlőben legeltette gazdája sertéseit egy kis pásztor, a 12 éves *Gombár Máttyás*, akit a hatalmas csattanással lecsapó villám agyonsújtott, míg a ruháit is leperzselte róla.

Szintén 1928-ban, augusztus 30-án hatalmas orkán pusztított Szarvason. Két napig tartó 38 °C meleg után este fél hét órakor vészterhes fekete felhők tornyosultak nyugat felől a szarvasi határ fölé. Néhány pillanat múlva süvítő, mindent felforgató orkán zúdult a városra, a tanyákra. A mezőtúri úton lévő villanykarók közül többet kidöntött a vihar és az egész város pokoli sötétségbe, porba és félelembé fulladt. Nemsokára nagy szemű eső kezdett zuhogni, több helyen jég is esett és a szőlőtermést elpusztította. A szél hatalmas ereje fákat, kerítéseket tördelt, háztetőket sodort le. Az utcákon a nagy por és a hulló cserepek miatt lehetetlen volt a közlekedés, mindenki, akit az utcán ért a vihar a legközelebbi házba menekült. Az állandó villámok még kísértetiesebbé tették a tájat, az emberek borzadva szemlélték a világvége hangulatú időjárást. A dörgés nélküli villámok több helyen lecsaptak, így gyújtotta meg a villám *Marozsi Pál* Ugarokon lévő tanyáján egy 25 öles szalmakazlat, mely a zuhogó eső dacára teljesen leégett. A közelben belesapott a villám *Skorka Mihály* istállójába is, ahol egy tehenet bennégett, mert a jászolhoz volt láncolva, két tehenet és egy borjút kimentettek. A tűzhez azonnal kivonult a szarvasi tűzoltóság is és önfeláldozó munkájuknak köszönhetően sikerült megállítani a tűz tovaterjedését.

1929. február 14-re virradó éjszaka –25 °C hideg köszöntött Szarvasra. Az öregek szerint 1860 óta nem volt ilyen hideg, a Holt-Körös fenéig befa-

gyott, néha ágyúlövészerű dőrej kíséretében repedt meg a jég, látni engedve a száraz medret. Az Élő-Köröst is 60 cm vastag jég borította. Egész napon át erős északi szél tombolt, az utcákon alig jártak az emberek. A betonjárdákon ujjnyi repedések keletkeztek, a ligetben pedig hatalmas fák törzsei repedtek meg. Egyes járókelőknek a füle, másoknak a lába fagyott meg. A rendőrség és a csendőrség éjjelenként megerősített őrzéssel járta a várost és a tanyákat. Többek között *Matejszko Pál* 45 éves szarvasi lakost találták meg az egyik úton félig megfagyva. Az elemi iskolákban a nagy hideg miatt szünetet rendeltek el. Ez évben március utolsó napjaiban is hatalmas szélvihar tombolt a városban és környékén, kéményeket döntött le, háztetőket rombolt szét az orkán. A nagy hideg az őszi búzavetésben is óriási károkat okozott, a vadállomány úgyszólván teljesen kipusztult, mert ahol a tanyák közt nem fogdosták össze az agyongémbereedett nyulakat és foglyokat, azok könnyű prédájuk lettek a kóbor kutyaéknak.

1931. május 9-én délután hatalmas felhőszakadás öntötte el Szarvas egyes részeit. Míg Krakó és Betlehem esővel kevert jégeső alatt állott, addig a csabai út porzott a kocsik alatt. Pillanatok alatt hatalmas víztömeg zuhant a város egyes részeire. A mintegy másfél órán át tartó felhőszakadás a cigányváros jó részét elöntötte, s több putrit és házat összeomlással fenyegetett. A cigányok között riadalom támadt a szobákba nagy tömegbe ömlő víz láttán. A városi mérnöki hivatal mentőexpedíciót küldött a veszélyeztetett városrészbe. Több házból kilakoltatták a lakókat, a vizet a lehetőség szerint elvezették, illetve a mélyebben fekvő szobákból szivattyúkkal és vödörrel távolították el.

1931. augusztus 7-én évtizedek óta nem tapasztalt orkán hatalmas károkat okozott Szarvason. Az idősebb emberek szerint 1891-ben volt utoljára ehhez hasonló ítéletidő, de ez még azt is felülmúlta. Már a kora délutáni órákban a 42 °C meleg szinte elviselhetetlenül nehezedett a városra. Négy óra felé sűrű fellegek tornyosultak fel a nyugati égbolton, s a kezdődő szélvihar elől a szabadban dolgozók az épületekbe menekültek, majd óriási ciklon száguldott végig Békésszentandrás és Szarvas felett, a vihar útja a Pepikert és Halásztelek irányába haladt, a Peres is beleesett, s vonult el óriási sebességgel Endrőd felé. Dió és tyúktojás nagyságú jégdarabok hullottak rendkívüli erejű szél kíséretében. A tornádószzerű vihar felbecsülhetetlen károkat okozott. A Nyúlzugban és Halásztelken volt a legnagyobb a jégverés, a magherét és a maglucernát 100 %-ig kicsépelte, a kukoricában 80 %-os, a gyümölcsösben 70 %-os, a szőlőben pedig 90 %-os kárt okozott. A nyúlzugi bolgárkertészeknek 100 %-os kára keletkezett, 8-10 kg-os dinnyéket darabokra vágott szét a tyúktojás nagyságú jég. A községi kertészetben a gyümölcsöt verte le a vihar, és a törzskönyvezett gyümölcs-fák közül is sokat kitért. Az Erzsébet-liget és a Pepi-kert siralmas képet mutatott a vihar

után, a fél méternél vastagabb átmérőjű fáknak egész seregét törte derékban ketté az orkán, s a lezuhanó faóriások a kisebb fákat is összetörték. Egy 20 méter magas fenyőt gyökerestől tépett ki a vihar, helyén mintegy gránáttól-csér, óriási gödör tátongott. A szántóföldeken lévő búzakereszteket szét-szórta, az udvaron maradt csirkéket, kacsákat agyon-verte, a mezőn a pacsirták százszámra estek áldozatul a viharnek, s a nyula-kat is súlyosan megsebesítette.

A ligetben a szél a villanypóznákat kitorpte, a huzalokat megrongálta. A szél erejére jellemző, hogy *Marinka Sándor* Pepi-kert melletti tanyáján egy megterhelt kocsit a szél lovastól együtt a Körösbe fordított, az egyik ló el is pusztult, s a béres is csak nagy nehezen tudott kimenekülni a vízből. *Dr. Fisbein Soma* ügyvéd házának nagykapuját a szél ereje betörte, a reteszvasak kapcsait kitepte a gerendából, s a kapu alatt lévő kocsit pedig az udvar tulsó végére gurította.

A Zöldpázsiton nem maradt épen tető, de nagy volt a pusztítás a Krakóban is, a járdákat ledőlít kerítések borították. A szél a Színház és az Árvaház tetőzetét is megbontotta, a cserepeket leverte, kéményeket döntött le, de jelentős kárt okozott a posta épületén, és az Újtemplom tornyát is megbolygatta. A jégeső égháborúval járt együtt, egy villám a sportteleppel szomszédos Kraszkó-féle tanya udvarán felgyújtott egy szénakazlat.

1932-ben az újév erős hóviharral köszöntött be. Már szilveszter estéjén érkezett erős szélviharral Szarvasra a havazás, mely az újév reggelére már orkánná fajult, s nem szűnt meg egész napestig. Békés megyében hasonló havazásra, hófúvásra évtizedek óta nem volt példa. A hatalmas hótörlesztések miatt egy napig szünetelt a vonatközlekedés Szarvas és Orosháza között is. Újév napján a Mezőtúr felől érkező esti motoros vonat padozata felszakadt az alája torlódó nagy hótól. Az utak is járhatatlanok voltak, elakadtak az autóbuszok, sok autó kintrekedett az országutakon. A vihar megrongálta a villanyvezetékeket is, így újév napján Szarvas sötétségben maradt. A nagy, szibériai jellegű hófúvás után már másnap eső kezdett esni, mely az utakon jéggé fagyva rendkívül veszélyessé tette a közlekedést.

1935. február 20-tól négy napos fagyhullám és hóvihar söpört végig Szarvason és környékén, az időjárás szintén a szibériai télből adott kóstolót. A nagy hófúvás a tanyákat megközelíthetetlené tette, a vonatok csak késséssel közlekedtek, az Öcsöd–Békéscsabai MAVART autóbuszjárat is beszüntette üzemét. A hideg egyre fokozódott, a Tessedik Sámuel Gazdasági Tanintézet meteorológiai állomása $-30,8\text{ }^{\circ}\text{C}$, majd $-31\text{ }^{\circ}\text{C}$ hideget mért. Sok madár megfagyott a nagy hidegben, sok gyermeknek lefagyott a füle, megfagyott a lába.

Az 1935-ös év időjárása a továbbiakban is katasztrófális volt. Május 15-e körüli napokban a hét fokos hideg nagy károkat okozott. A szőlő mellett a

dió is 100 %-os kárt szenvedett, de a legtöbb helyen barack-, szilva-, és almatermésre sem lehetett számítani. Az akácfa is megsínylették a fagyot. A fagyhullám a következő évi termésben is éreztette hatását. A szőlőtulajdonosok között az a tévhit járta, hogy a fagy ellen vízzel lehet védekezni, s hatalmas kádakat raktak a szőlőskertek köré és a fák alá, azonban ez nem használt, mint ahogy nem használt a tűzrakás sem.

Szintén 1935-ben, augusztus 15-én hatalmas vihar vonult el Szarvas fölé. Az egyre fokozódó meleg ekkor érte el tetőfokát, s estére kelve a déli ég félen sötét felhők tornyosultak, melyek pillanatok alatt az egész eget beborították. Vad szélvihar kerekedett, mely a városban kisebb-nagyobb károkat okozott. Nagyobb volt a kártétel Kákán, ahol több tanya tetejét sodorta el a heves szélroham. A felhők közül vakító villámok cikáztak, s az egyik villám hatalmas dörgéssel belecsapott a halásztelki Bolza majorban lévő nagy szalmakazalba, mely olyan hatalmas lánggal égett, hogy a tűz fénye a felhőkön is visszatükröződött.

Az 1935. évi rossz időjárásnak a közvetlenül okozott károkon túl további súlyos következményei is voltak. Az aszály okozta gyenge termés miatt mindenütt fele idő alatt elvégezték a betakarítási, aratási, cséplési munkákat. A kisebb gazdák egymással összefogva, családi alapon dolgoztak, a nagyobb birtokosok pedig aratógépeket állítottak be. A szarvasi határ, főleg Sirató–Bezina, Ezüst-szőlő, Érpárt, Ószőlő lakossága kenyér nélkül maradt, a más években bérként, illetve részként kapott 6-8 mázsa búza helyett csak 2-3 mázsát keresett. A nyomor kialakulásához hozzájárult, hogy a máskor szép termést hozó 500-1000 négyszögölnyi kis földjeiken a májusi fagy okozott kárt, s amit a fagy meghagyott, azt a nagy szárazság pusztította el. A 6-8 gyermekes családok 120-200 pengőt kerestek egy évben, s napi 35-56 fillérből tengették életüket. Hízócska is alig akadt az ólakban, húst heteken át nem ettek, zsírral nemigen főztek, a máskor népeledelnek számító tök és kukorica sem volt.

1942. február eleje napokig tartó havazással és erős széllel köszöntött Szarvasra. Február 10-én a felszaporodott hőtömeg alatt több épület teteje beszakadt, így a Schwartz-féle pászka (macesz) gyár teteje, valamint az ortodox zsidó hitközség Kossuth utcai imaházának teteje, s itt a lezuhanó hó, tetőcserép, faanyag az épület falaiban is károkat okozott. Az épületben nem tartózkodott senki, csak egy utcán arra haladó tanoncfiú sérült meg könnyebben.

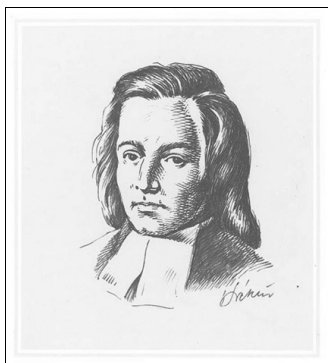
* * *

Mintegy kétszáz év rendkívüli időjárási eseményeinek áttekintése után megállapíthatjuk, klímaváltozás nélkül is igen szélsőséges eseményekről szerezhetünk tudomást. Jól mondja a régi magyar közmondás: Az időjárásnak nehéz módot szabni.

A Tessedik család nemessége és címere

200 esztendővel ezelőtt, 1809. február 17-én kapott Tessedik Sámuel címeres nemeslevelet I. Ferenc magyar királytól. Ezen évforduló alkalmából most a Tessedik család nemességéről és címeréről szeretnénk röviden szólni.¹

A Tessedik család nemessége

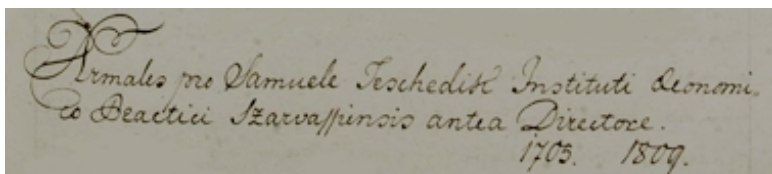

Tessedik Sámuel 1806-ban azzal a kéréssel fordult a Helytartótanácshoz, hogy az eszközölje ki számára az uralkodótól a magyar nemességet, azaz „ő nemesítések”, valamint azzal, hogy legyenek segítségére az Arad vármegyei Madrizesty község (jelenleg a romániai Mădrigești) donációkénti elnyerésében.²

A Helytartótanács pártolólág terjesztette tovább *Tessedik Sámuel* ügyét a Kancelláriához. Indoklásként azt írták, hogy „*A nemesség pedig Tessedik nagy érdemeire való tekintettel kegyesen mega-dandó lenne, mert valóban közhasznú tevékenységet fejtett ki, mellyel a hazai gazdasági kultúrát csakúgy szolgálta és az ő nemesítése másoknak is hathatós ösztönzésül szolgálhat.*” Az ügy 1807 elején került a király elé, aki azonban a már nem létező szarvasi iskoláról, valamint *Tessedik* személyéről további jelentést kért. A kormányiszékek közötti hosszadalmas iratváltások után a nemesítési ügy 1808. augusztus 15-én került ismét az uralkodó kezeihez, aki ekkor már engedélyezte a – birtokadomány nélküli – nemesi okirat kiadását.³

A litterae armales-t, azaz nemesi oklevelet – amely egy olyan, az uralkodó meghagyására a Kancellária által kiadott kiváltságlevél volt, amely adományosát és utódait feljogosítja az abban leírt és többnyire le is festett címer kizárólagos használatára – végül Bécsben, 1809. február 17-én állították ki, és ekkor írta azt alá *I. Ferenc* király. A címeres nemeslevél szövegének tanúsága szerint ekkor lett magyar nemessé *Tessedik Sámuel* evangélikus lelkész, a szarvasi gazdasági intézet volt igazgatója, valamint első nejétől, *Markovitz Teréziától* született *Sámuel*, *Dániel* és *József* nevű fiai, továbbá második nejétől, nemes *Lissovinyi Karolinától* született *Pál*, *Károly*, *Ferenc* és *Johanna* nevű gyermekei. („*Samuelis Teschedik, ac per cum fili-*

os suos Samuelem, Danielelem et Josephum ex priori consorte sua Theresia condam Markovitz, Paulum, item Carolum, et Franciscum, filiamque suam Joannam ex moderna conjuge sua nobili Carolina Lischowini”). Az adományozás tényét és az oklevél szövegét pedig bevezették az – 1527 és 1867 között a Magyar Kancellárián vezetett és az uralkodó nevében kiadott legfontosabb dokumentumok másolatát tartal-mazó – ún. Libri Regii-be, azaz a Királyi Könyvekbe.⁴

A Tessedik Sámuel nemesítéséről szóló bejegyzés címe a Királyi Könyvekben

A jeles eseményről Tessedik így emlékezett meg önéletírásában: „Az alapítónak és családjának magyar nemesi rangra emelése. A nemesi oklevél 1809. február 19-én [pontosabban 17-én] íratott alá öfensége Ferenc császár és király által, s 1810. március 2-án lón nyilvánosan kihirdetve nemes Békés vármegyében. Ezen esemény nagy ritkaságánál fogva igen különböző benyomást keltett a közönségre, különösen azért, hogy első feleségemtől született három fiamra is kiterjesztett a kitüntetés.”⁵

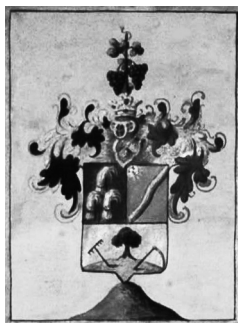
A korabeli törvények szerint azonban a címereslevél általi nemesítés érvénye csak az ország valamelyik vármegyéjének közgyűlésén történő kihirdetéssel vált jogerössé. Ezt két éven belül meg kellett tenni, különben az adomány érvényét veszttette. A rendelkezésnek megfelelően tehát Békés vármegye nemesi közgyűlése előtt, 1810. február 8-án „fel olvastatott ennekutána és meghirdettetett mostani uralkodó királyunk, Első Ferencz ő felségétől szarvasi predicator Teschedik Sámuel ő kigyelmének, s annak mind a’ két ágon lévő, és még származandó gyermekeinek adatott kegyel-mes nemesítő levele”.⁶ Egy hónappal később, 1810. március 2-án pedig a Tessedik család „meg nemesítő levele ujonnan felolvastatván, s meg hirdettetvén, és el fogadodván, tovább is végeztetett, hogy az említett meg nemesítettek ezen megyebeli nemes urak lajstromába bé írva legyenek”.⁷

A Tessedik család azonban nem csak Békés, hanem – már a családfő halála után, 1822. január 16-án – Zaránd vármegye nemesi sorába is felvéttetett, mely megyét az 1876. XXXIII. törvénycikk megszüntette, és melynek legnagyobb részét Hunyad, kisebbik részét pedig Arad vármegye területéhez csatolták.⁸ A nemesség hivatalos igazolását – mely akkoriban egy, a ne-

mesistátuszt tanúsító közigazgatási eljárás volt – később a családból többen is sikeresen kérelmezték. Így 1825-ben *Tessedik Ferenc* (Sámuel legkisebb fia), aki ekkoriban gróf *Apponyi Antal* titkára;⁹ 1836-ban *Tessedik Lajos* (Sámuel unokája, ifjabb Sámuel fia), aki ekkoriban Csanád vármegye földmérője;¹⁰ 1847-ben *Tessedik Károly* (Sámuel unokája, ifjabb Sámuel fia), aki ekkoriban a szarvasi járás főszolgabírája;¹¹ ugyancsak 1847-ben *Tessedik Imre* (Sámuel unokája, József fia), aki ekkoriban Mosonmagyaróváron ügyvéd volt.¹²

A Tessedik család címere

A Tessedik család eredeti címeres nemeslevelének, azaz a „kutyabőrnek” a hollétéről sajnos nincsenek információink. Egyes források szerint a családi iratok egy része Bécsbe, Tessedik Sámuel legkisebb fiához, Ferenchez kerültek. Az ő 1844. július 24-én bekövetkezett – utódok hátrahagyása nélküli – halála után azonban nyomuk veszett. A többi családi irat – köztük feltehetően a címeres nemeslevéllel – nagy valószínűséggel Tessedik elsőszülött fiához, ifjabb Sámuelhez, majd az ő Mezőberényben, 1821. április 13-án bekövetkezett elhunyt után legidősebb fiához, Tessedik Károlyhoz kerülhetettek. Az unoka azonban szintén utódok nélkül hunyt el Nagyváradon, 1887. augusztus 2-án. Így az iratok további sorsáról semmit nem lehet tudni.¹³

Szerencsénkre azonban a címeres nemeslevélben található színes címerrajz és annak leírása megtalálható a Királyi Könyvekben is.¹⁴ A Tessedik család címerének heraldikai leírása a következő: Harántosan kétfelé osztott pajzs, melynek felső része függőlegesen ismét két udvarra van osztva. Az első, vörös udvarban három búzakéve piramis alakra, kalászaival balra fordulva látható. A második, zöld udvarban balra lefelé rézsútosan kanyargó patak hullámzik, fölötte, a jobb oldali sarokban arany nap ragyog. Az alsó osztály, arany udvarában zöld halom csúcán gyümölcsfa emelkedik ki, alatta balfelé balta, jobbfelé kasza látható. Sisakdísz: karó mellett szőlőtöke, zöld levelekkel és szőlőfürtökkel. Takaró: jobbról ezüst-vörös, balról arany-fekete.¹⁵

A címer tehát mintegy szimbolikus összefoglalása Tessedik Sámuel munkásságának. A nap, a víz, a búza, a gyümölcs, a szőlő, a balta és a kasza. Igaz, hiányzik róla a Tessedik által még betervezett lucerna, gereblye, méh és kaptár. A címer elemeit ugyanis maga Tessedik határozta meg a kérelemben beadott rajzot valószínűleg mérnök végzettségű fia, ifjabb Sámuel készítette el.¹⁶

¹ A Tessedik család nemességéről ld.: A Királyi Könyvek. Összeáll.: Illéssy János és Pettkó Béla. Budapest, 1895. 218. old.; Áldásy Antal-Czobor Alfréd: A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának címerlevelei. VII. köt. Budapest, 1941. 163–165. old.; Karácsonyi János: Békésvármegye története. III. köt. Gyula, 1896. 254. old.; Kempelen Béla: Magyar nemes családok. X. köt. Budapest, 1931. 309. old.; Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzékrendi táblákkal. XI. köt. Pest, 1865. 119–121. old.; J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch. Der Adel von Ungarn. IV. köt. Nürnberg, 1891. 661. old.

² A nemesség elnyerésének előzményeiről ld.: Penyigey Dénes: Tessedik Sámuel. Budapest, 1980. 132. old.; Tóth Lajos: Tessedik Sámuel 1742–1820. Szarvas, 1976. 44–45. old.

³ Tóth: i. m. 44–45. old.

⁴ Magyar Országos Levéltár (a továbbiakban: MOL.). A 57. Magyar Kancelláriai Levéltár. Libri Regii (a továbbiakban: A 57.). 62. köt. 821–827. old.

⁵ Tessedik Sámuel önéletrása. Ford.: Zsilinszky Mihály. Szarvas, 1942. 88. old.

⁶ Békés Megyei Levéltár (a továbbiakban: BML). IV. A. 1. a. Békés vármegye Nemesi Közgyűlésének jegyzőkönyvei (a továbbiakban: IV. A. 1. a.). 57/1810.

⁷ BML. IV. A. 1. a. 62/1810.

⁸ Áldásy-Czobor: i. m. 165. old.

⁹ BML. IV. A. 1. a. 1652/1825.

¹⁰ BML. IV. A. 1. a. 1153/1836.

¹¹ BML. IV. A. 1. b. Békés vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai (a továbbiakban: IV. A. 1. b.). 11/1847.

¹² BML. IV. A. 1. b. 13/1847.

¹³ Penyigey: i. m. 32. old.

¹⁴ MOL. A 57. 62. köt. 822. old.

¹⁵ Nagy Iván: i. m. 121. old.; Siebmacher: i. m. 661. old. és 460. tábl.

¹⁶ Tóth: i. m. 371. old.

Az archív fotó Brlás Attila tulajdona.

„Elfelejtett” szarvasiak

Neves szarvasiakkal már többször találkozhattunk a Krónika lapjain. Nemrég a szarvasi Ki kicsoda a Panteon című fejezetében is bemutatott néhány nagy elődöt, talán éppen a legnagyobbakból. Azonban ennél sokkal többen vannak azok, akik megérdemlik, hogy nevük fennmaradjon városukban. A különböző lexikonok és szakkönyvek ugyan több száz szarvasi nevet őrzik, és méltatják érdemét, de mi már sokszor alig tudunk róluk valamit.

A múlt század 80-as éveiben például készült egy Békés megyei irodalmi topográfia – tágabb értelemben irodalmi –, (amely kötetbe ugyan sohasem állt össze, nem is adták ki, de anyaga együtt van), s ebben legalább 150 szarvasi névvel találkozhatunk.

Persze, nem biztos, hogy ez a 150 név a legértékesebb, hiszen az utókor nem mindig bánik igazságosan az elődökkel. Aki után írás marad, annak emlékét megőrzi, aki „csak úgy” teszi a dolgát, azt bizony gyakran elfelejti.

Az is igaz, hogy topográfiaióról lévén szó, vannak benne országosan ismert, de nem szarvasi emberek is, akik éppen csak ellátogattak Szarvasra, mint például *Jókai Mór* 1881. jún. 19-én. Korteszbeszédet mondott itt. /Körös Népe Bcs., 1963./ 1893-ban Szarvas díszpolgára lett /*Dr. Szilvássy László*l.

Országjáró körútja során megfordult itt *Móricz Zsigmond* is, 1927. márc. 3-án szerzői estje volt Szarvason. Elbeszélgetett *Szrnka János*, tehető szarvasi gazdával, s riport született belőle „*Szrnka apóka*” címen.

Más írásaiban is szerepel Szarvas, egy helyen például arról ír, hogy kisdíák korában valahol tornaversenyen vett részt, s legnagyobb csodálatára ott minden számot szarvasi diákok nyertek meg. Ő nem tudhatta miért, mi azonban tudjuk. Tanáruk *id. Oláh Miklós* volt, akiről még majd olvasni fogunk. *Skolka András*ról, Tessedik tanártársáról, a neves pedagógusról könyv is készült. Ő csak két évig élt Szarvason, aztán Mezőberénybe került.

Petőfi Sándor neve Szarvason nemcsak a Bárány vendéglővel és nemcsak *Vajda Péter*rel függ össze, baráti szálak fűzték *Sarlay János* gimnáziumi tanárhoz. Róla is lesz még szó.

Sok országosan ismert embert, nem szarvasit, a gimnáziumi évek kötnek városunkhoz. Jó útravalót kapott itt többek között *Gyóni Géza*, *Sárosy Gyula* költők, *Chován Kálmán*, *Szendy Árpád* zeneszerzők, *báró Kaas Ivor*, *Halász Lajos* újságírók, *Pécsi Dani*, *Kuthy Lajos* orvosok, *Tatay Sándor* író, *Jan Cajak* csehszlovák író, aki nagyon idős korában zárandokolt el Szarvasra, s hozta el dedikált regényét az alma maternak. Ez a sor egyébként kifogyhatatlan. A Krónika azonban most új sorozatot indít, azokra emlékezik, akiknek élete, munkássága elsősorban Szarvas város fejlődését szolgálta.

Álljon itt a már-már elfelejtett nevek közül legalább néhány:

Markovitz Mátyás	lelkész
Kristóffy György	tanító
Boczkó Dániel	lelkész
Placskó István	lelkész
Hamaljar Márton	szuperintendens
Haviár Dániel	lelkész
Haan Lajos	lelkész
Jancsovicz István	lelkész
Mojssissovics Soma	kereskedő, főbíró
Hellebranth János	ügyvéd, jegyző
Koren István	tanár, botanikus
Molitorisz Adolf	tanár, matematikus
Ballagi Mór	tanár, teológus, nyelvész
Greguss Ágost	tanár, író, költő
Sipos Soma	ügyvéd
Fidicinis János	költő, nevelő
Haberern Jonathán	tanár, filozófus, író
Mihálfi József	tanár, újságíró, helytörténész
Tatay István	tanár, író
Sarlay János	tanár, feltaláló
Id. Oláh Miklós	tanár, író
Krecsmarik Endre	tanár, régész
Dr. Nádor Jenő	tanár, író
Gyökössy Endre	költő, író
Zsilinszky Mihály	tanár, író, politikus

Szarvas „az újratelepítés” (1722) után nagyon mélyről indult. Hogy alig fél évszázad alatt itt máig kiható események történnek, az nagyrészt az akkori evangélikus egyháznak és néhány kiváló lelkészének köszönhető. A véletlen hozta úgy, vagy *Tessedik Sámuel* példája hatott, de nagy nevekkel találkozunk ekkor Szarvason. Tessedik mellett ott volt paptársa, Boczkó Dániel. A nagy előd, Markovitz Mátyás. És az utódok: Hamaljar Márton, Placskó István, Haan Lajos, Haviár Dániel, Jancsovicz István.

A legnagyobbbról, Tessedik életéről és munkásságáról *dr. Tóth Lajos* írt monográfiát, ezért a most induló sorozatunkban elsőként Markovitz Mátyás és Placskó István pályáját mutatjuk be.

Sztrehovszki Zsuzsa
a sorozat szerkesztője

Elfelejtett szarvasiak...

Bilibok Péterné dr.

Markovitz Mátyás ***(1707–1762)***

Szarvason utcát neveztek el róla. Sok szarvasi lakos akad, aki tanácstalanul áll meg az utcanévtábla előtt, mert nem tudja, ki az, akinek emlékét őrzi. Pedig *Markovitz Mátyás* ennél sokkal többet érdemel tőlünk. Emlékezzünk tehát reá.

1707-ben született Dobronán, Zólyom megyében. Hazai felsőfokú tanulmányainak befejezése után külföldi egyetemeket is látogatott. Haza-térése után nevelői állást vállalt Aszódon, a nagyhírű Podmaniczky családnál. A kor értelmiségi férfiai közül sokan kezdték akkoriban pályájukat ilyen módon. Innen kapott meghívást 1734-ben az újonnan települt Szarvas egyházközségétől: lelkésznek választották a szarvasiak. Itt működött 1762-ben bekövetkezett haláláig.

Szarvasra érkezése után, 1746-ban már engedélyt kapott, hogy a templom mellé tűztornyot építsen. 1759-ben új templom építését harcolta ki – a protestánsok ebben az időben még nem építhették kőből templomaikat –, és mellé kőből építtetett tűztornyot. Megszervezte az új település életét, amellyel emlékirataiban részletesen tájékoztat az újonnan települt Szarvas fejlődéséről. Ezek az emlékiratok elvesztek, vagy lappanganak valahol; nagy tudományos értéket jelentene, ha előkerülnének. *Tessedik Sámuel* a „Szarvas mezőváros gazdasági krónikája” című művében (évszámokhoz kötötten) több oldalt leközöl e munkából. Olvasta *Zsilinszky Mihály* is, aki Szarvas város történelme (1872) c. magyar és biblikus cseh (tót) nyelvű munkájában részletes adatokat közöl Markovitz emlékirataiból. Ugyancsak olvasta e krónikát *Gajdács Pál* lelkész-író, akinek publikációjából (1879) szintén sokat megtudhatunk Szarvasnak Markovitz idejében történt esemé-nyeiről.

Markovitz Mátyás szilárd egyénisége alkalmas volt arra, hogy a mintegy évtizedes település életét megszervezze. Igen kemény kézzel fogott hozzá. Mivel a telepítések legtöbbször felekezetek szerint történtek, Szarvas lakossága Markovitz Mátyás megválasztása idején kizárólag evangélikusokból állott. Ebből eredően az egyházközség és a világi község nem vált külön egymástól. Ez a tény a település életének első évtizedeiben nagyon üdvös, ugyanis az élet megszervezése nagyon nehéz volt. A kort leíró krónikások egyértelműen vallják, hogy a sokféle helyről, sokféle okból az Alföldre költözött telepések között „mindenféle dibdáb” ember akadt. A török

uralom alóli felszabadító háborúk után nagyon sok időbe telt, amíg a személy- és vagyonbiztonság, a munka garanciája helyreállt. „*A martalóckodás, a szegénylegény élet biztosabb és jövedelmezőbb kenyérkereset-nek látszott a földtörés veritékes munkájánál*” – írja Zsilinszky Mihály. Egy másik megyei telepés község papjának emlékirataiban olvashatjuk, hogy amilyen rettenetek voltak az elkövetett tettek, olyan elretentő volt a büntetés. A legtöbb helység mellett állandóan ott állt az akasztófa. Egyes dülőnevek, határrészek ma is őrzik ezt a múltat „Akasztó” elnevezéssel. Nehezítette a lakosság helyzetét a bécsi udvar régi gyakorlata, hogy a császári hadsereg nagy részét Magyarországon tartotta, és a falvak-ban a lakosság amúgy is szűk otthonaiban szállásolta el. Elképzelhető, mennyit szenvedett a nép emiatt is.

Ha talán nem is olyan súlyos, de hasonló volt a helyzet Szarvason is, amikor Markovitz Mátyás ide került. A városban huszárság és nagyszámú gyalogság állomásozott. A szarvasi palánkvárát ugyan lerombolta a felszabadító császári hadsereg, de a sáncok még megvoltak, ezeken belül állt a templom. Állt még egy erősség az ún. Órhalom (Sztrázsaalom) tetején, amely a mai vasútvonalon túl a békéscsabai és endrődi út alkotta szögben áll. Ez a Körös kiöntései által vízzel volt körülvéve, 1754-ben még híd is vezetett át az Órhalmon túl levő vizes-lápos részen. Markovitz elveszett emlékirataiból közvetetten nagyon sokat tudunk meg Szarvas akkori körülményeiről, helyzetéről, életéről.

Markovitz Mátyás az egyházi és világi felsőség összekapcsolódásából előállt helyzetet jól ki tudta használni a város érdekében. Kemény kézzel nyúlt a helység és a lakosság rendbe szedéséhez. Nemcsak egyházi, hanem világi hatalmat is gyakorolt. Híres volt szigorúságáról, erélyességéről, amellyel valóságos diktátori uralmat gyakorolt. 1750-ben elkészítette a város számára az első fegyelmi szabályzatot. Kár, hogy ez a fegyelmi szabályzat is elveszett vagy lappang valahol. E szabályok elsősorban a gyanús, kóborló, munkakerülő egyének ellen irányultak. Minden idegennek igazolnia kellett magát, különben elfogták és átadták a megyei hatóságoknak. Markovitz 1738-ban elrendelte az este 9 órai harangozást. Ennek az volt a célja, hogy a szarvasi fiatalok éjjeli csavargását megakadályozza. A fegyelmi szabályzatot minden évben felolvastatta a templom-ban. A szószékről is intette, korholta, fedtte, fegyelmezte, sőt név szerint is dorgálta híveit. Külön kiemelte a szülők legfőbb kötelességét, hogy fordítsanak gondot gyermekeik nevelésére. Megszerezte a régi török fürdőt – amelyben addig a tisztartó lakott – iskola céljára. Két tanítója volt Szarvasnak az ő idejében. Jó kapcsolatot alakított ki az itt állomásozó katonaság tisztjeivel, hogy ezzel is védje híveit a katonák túlkapásaitól. Megzabolázta a kalandorokat, a nehezen beilleszkedőket.

A gyermekek nevelésének kérdésén túl többet is igyekezett tenni a kulturális fejlődésért. Oltárt vásárolt a templomba, orgonát is szerzett. Ő vezette be 1735-ben az anyakönyvek vezetését, és minden évben összegeztetett a népességi adatokról. (Ezt Tessedik krónikájában olvashatjuk.) Amikor a kedvező letelepedési feltételek hírére a hazai evangélikusok közül sokan ideköltöztek, önkényesen is, a jobbágyok is elszöktek régebbi földesuraiktól, Markovitz az anyakönyvekbe az ide-költözők vezetéknévét sokszor megváltoztatta, és ideköltözésük helyéről elnevezve írta be. Így élnek terjedelmes családok, akik Litavszki (Litava), *Kereszturszki* (Keresztur), *Czinkoczki* (Cinkota), *Opavszki* (Opava) stb. néven ismeretesek, de nem származnak ugyanabból a családból mindnyájan. A lakosság anyagi boldogulását is igyekezett elősegíteni. Kedvező feltételek mellett óriási legelőbérleteket szerzett, a szárazmalommal is törődött. Mivel az uraságnak nem volt külön kastélya, ha Szarvasra jött, Markovitznál lakott, s ez is alkalmas volt arra, hogy hívei számára kedvezőbb helyzetet teremtsen.

Markovitz Mátyás adott mintát Tessediknek is, aki sok tekintetben követte elődje munkáját. De a XVIII. század végén ő már nem tudott olyan hatalmat gyakorolni a világi közösségek felett, mert az egyházközség és a világi község szétválása megkezdődött, ami Tessediknek sok kellemetlenséget okozott. Hozzájárult ehhez a folyamathoz az is, hogy más vallású lakosai is voltak Szarvasnak. Tessedik Sámuel nagyon tisztelte Markovitz Mátyást (leánya, *Teréz* volt Tessedik első felesége), aki az ő édesapja csabai tevékenységéhez hasonló munkát végzett. E tisztelő elismerésről sokat olvashatunk Tessedik írásaiban.

Markovitz írónak is kiváló volt; városunk, vidékünk életét, fejlődését, gondjait részletesen megírta munkáiban. Méltán érdemelte ki az utókortól a „nagy Markovitz” nevet a történeti irodalomban. Ne feledjük el őt!

Megjelent a Szarvasi Tájékoztató 1987. februári számában.

Merényi-Metzger Gábor
Adalékok Tessedik Ferenc életrajzához

Tessedik Ferenc portréja Nádasdladányban

Tessedik Sámuel (1742–1820) szarvasi lelkész, iskolaalapító és második felesége, *Lissovinyi Karolina* (1760–1820) legkisebb gyermekéről, a Szarvason, 1800. február 22-én született és Bécsben, 1844. június 17-én elhunyt Tessedik Ferencről eddig nem ismertünk semmilyen ábrázolást. Még a Magyar Tudományos Akadémia – melynek, a családból egyedülként, tagja volt a házaspár tudós-utazó fia – sem birtokol ilyen alkotást, vagy reprodukciót.

Jelen sorok írója azonban – a véletlennek köszönhetően – rábukkant egy Tessedik Ferencet ábrázoló portré-ra a Székesfehérvártól 20, Budapesttől pedig 80 kilométerre fekvő kicsiny Fejér megyei településen, Nádasd-ladányban. A jelenleg felújítás alatt álló, 1873 és 1876 között, a késő középkori angol Tudor-stílusban – mely szinte egyedülálló az országban – épített gróf Nádasdy-kastély egyik, már látogatható termének falán ugyanis ott függ *Wilhelm August Rieder* (1796–1880) egy alkotása. A neves XIX. századi bécsi festőművész – akinek legismertebb munkája a Franz Schubertől készített portré – vászonra festett, 108 x 84 cm-es olajképe pedig *Joseph Merk* (1795–1852) zeneszerzőt és Tessedik Ferencet ábrázolja. A festményt a művész szignálta és datálta is. E szerint a kép 1825-ben, feltehetően Bécsben készült. A hely nagyon is valószínű, mivel Wilhelm August Rieder és Joseph Merk is az osztrák fővárosban élt, Tessedik Ferenc pedig 1822 és 1828 között *gróf Apponyi Antal*nak (1782–1852), a Habsburg Birodalom diplomatájának – római, londoni, majd párizsi követének – volt a titkára.

A kettős portré történetéről annyit lehet tudni, hogy az valamikor a csáki Geist család birtokában volt, és 1999-ben, a Nagyházi Galéria aukcióján vásárolta meg a nádasdladányi kastély kezelője és felújítója, a Műemlékek Állami Gondnoksága.

Megjelent a Szarvas és Vidéke 2008. július 31. számában.

Tessedik Ferenc¹ halála

A Szarvas és Vidéke 2008. július 31-i számában szó esett arról, hogy Nádasdladányban – a véletlennek köszönhetően – sikerült rátalálnom Tessedik Sámuel és Lissovinyi Karolina legkisebb fiának, az akadémikus Tessedik Ferencnek a portréjára. Most, egy hasonló „felfedezést” szeretnék megosztani Önökkel.

A különböző lexikonok, helytörténeti monográfiák és más publikációk is egyöntetűen azt állítják, hogy a Szarvason, 1800. február 22-én született Tessedik Ferenc 1844. június 17-én hunyt el Bécsben. Ez az utóbbi adat azonban téves információ! A Bécs-Belvárosi Evangélikus Lelkész Hivatal (Evangelische Pfarrgemeinde A. B. Wien-Innere Stadt) irattárában ugyanis sikerült megtalálnom a jeles tudós-utazó eredeti halotti anyakönyvi bejegyzését. E szerint pedig Tessedik halála nem 1844. június 17-én, hanem több mint egy hónappal később, július 24-én következett be.

A német nyelvű anyakönyvi bejegyzés – amely az 1844. év 171. folyószáma alatt található – a következő adatokat tartalmazza:

A halál ideje: *1844. július 24.*

Az elhunyt: *Nemes Tessedik Ferenc úr, cs. kir. udvari titkár az Udvari Kamaránál, született Szarvason, Magyarországon, nő*

Lakhelye: *Bécs, 1191. számú ház*

Neme: *férfi*

Vallása: *evangélikus*

Életkora: *44 éves*

A halál oka: *Bright-kór*

A temetés helye és ideje: *Bécs, Gersthof temető, július 26.*

A fenti dokumentumból – a pontos halálozási dátum mellett – megtudhatjuk azt, hogy Tessedik Ferenc halálának oka az ún. Bright-kór volt. Ez a betegség olyan idültlen lefolyó vesegyulladás, amely vízkórsággal, azaz fehérjevizeléssel párosul. Ugyancsak ebből a bejegyzésből szerezhetünk tudomást arról is, hogy mielőtt exhumálták és Szarvasra szállították volna át², addig a földi maradványai a bécsi Gersthof temetőben nyugodtak.

Megjelent a Szarvas és Vidéke 2009. január 23-i számában.

1 Tessedik Ferenc (Szarvas, 1800. febr. 22. - Bécs, 1844. jún. 17.): ügyvéd, földrajzi utazó, író, az MTA levelező tagja (1832), íj. Tessedik Sámuel fia. Európa nagy részét beutazta mint Apponyi Antal titkára. 1827-től a párizsi földrajzi társaság tagja volt. 1835-től udvari kamarai titkárrá nevezték ki. Szépirodalommal is foglalkozott. Költeményei az Aurórában jelentek meg. Főműve: Utazása Franciaország déli részében (Pest, 1831). *Forrás: Életrajzi lexikon*

2 Hamvai a szarvasi Ótemetőben nyugszanak.

Elődeink életéből...

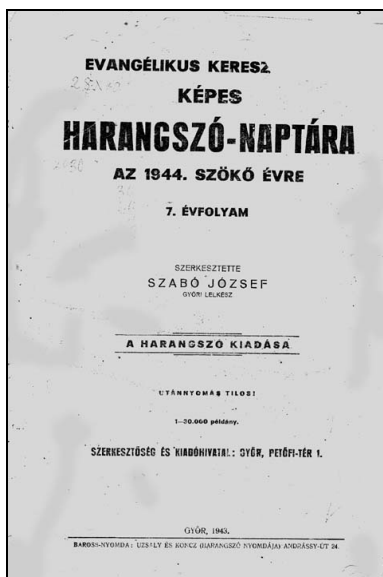
Dr. Kutas Ferenc

Egy parasztember 1944-ben ***Borgulya Mihály feljegyzései***

1944 nem volt könnyű éve Magyarországnak. Egyre világosabb vált, hogy az ötödik éve folyó II. világháborút a németek elvesztik. A magyar politika korábban erősen elkötelezte magát a németek mellett, ezért komoly nehézséget jelentett az elszakadás. Hogy ez ne történhessen meg, 1944. március 19-én a németek megszállták az országot, és *Sztójay Döme* vezetésével németbarát kormány jött létre, így a magyar hadsereg továbbra is hadviselő fél maradt a keleti fronton. Október 9-én a Vörös Hadsereg átlépte a trianoni Magyarország határát. Október 15-én *Horthy Miklós* kormányzó proklamációjában bejelentette, hogy Magyarország kilép a háborúból. Ez a kísérlet azonban elvetélt. Ennek súlyos következményei lettek: *Szálasi* „nemzetvezető” hungaristái fasiszta diktatúrát vezettek be az országban. 1944 végén, a

Vörös Hadsereg által elfoglalt területen, Debrecenben, megalakult az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Kormány.

Borgulya Mihály, Szarvas, T. II. 302. sz. alatti lakos feje felett átrobogott a történelem. 25 kisholdon gazdálkodott, birtokai három tagban voltak Mótyó, Káka és a Halom nevű határ részben. Módos gazdának számított, hiszen tanyáján szinte minden haszonállat megtalálható volt, amelyek tartásából tisztességesen megélhetett a család. Otthonában három könyvet forgattak rendszeresen: a Bibliát, a tót nyelvű egyházi énekes könyvet és a *Harangszó*¹ című, egyházi kalendáriumot, amely hasznos tudnivalókat is tartalmazott a gazdálkodók számára.

¹ Evangélikus Keresztény Harangszó-naptára az 1944. szökö évre. 7. évfolyam. Szerkesztette Szabó József győri lelkész. Szerkesztőség és kiadóhivatal Győr, Petőfi tér 1. Megjelent 30 000

Az utókor számára a legérdekesebb „rovata” a soronként kipontozott, üres hely. Ide kerültek a kalendárium tulajdonosának bejegyzései. Ez adja ennek a kalendáriumnak igazi értékét. Borgulya Mihály sorai gazdaságtörténeti adalékok – első kézből.

A kalendáriumokat nem őrizték sokáig, lapjait különböző, gyakorlatias célokra használták fel. Csak a véletlennek köszönhető, hogy ez a példány fennmaradt, és több mint hat évtized elteltével gazdaságtörténeti dokumentum lett. Bejegyzéseit szó szerint, az eredeti helyesírást megtartva közöljük, a kiegészítéseket zárójelbe tettük.

Január. Disznót vágtunk 13-án.

Február. Adóba adtunk 100 pengőt 9-én. Tollat adtunk (el) 9-én. Kilója 28 pengő 5 k(g) 10 d(kg), 40 K(g) 40 deka 20 pengő kil(ója). Összesen 227 p 80 fill(ér). Az első birka elkel 12-én. Öreg disznó megfiadzat 12-én. Fialat disznó bugot 27-én. Az egyik liba kezdet tojni 29-én.

Március. Második disznó bugot 5-én. Kotlót ültettem 7-én. Kacsák kezdtek tojni 5-én. Halomra árpát vetettünk 25-én. Az egyik pujka kezdet tojni 24-én. Mákot vetettünk 25-én. Flóra fojatot 26-án. Liba tojást ültettem 25 és 27. Malacokat elválasztottuk 31-én.

Április. Liba és kacsá tojást ültettem 1-én. Gyurka a malacot haza vitte 1-én. 3-án nagy jég volt ablakok befagytak. Utána nagyon szép idő. Páva megellett 6-án. Árpát vetettünk it(t) 6(-án), zabot 8-án. Liba tojást ültettem 12-én. Céklát vetettünk Kákára 14(-én), Halomra kukoricát 15-én, kákára 17(-én). Libatojást ültettem 21-én. Pujka tojást ültettem 25(-én). Tyúktojást 25(-én). Heremagot vetettünk itt a tanyánál 28-án.

Május. Liba és kacsá tojást ültettem 1-én. Jóságok kimentek a legelőre 3-án. Tyúktojást ültettem 8-án. Adóba adtunk 100 pengőt 10-én. Kiskacsákat eladtam 102 pár 8 p(engő) párja. Pávát eladtuk 15(-én) közellátásra 453 p 60 fill. Liba kacsá pujka gyöngyi tojást ültettem 19-én. Sanyit bevitték (katonának) 22-én. Gyapjút eladtuk 24-én 44 kiló 265 p 76 fill.

Június. Kispujkát eladtam kaptam 70 pengőt 6-án. (Olvashatatlan név) megellett 7-én. Tyúktojást ültettem 19-én és 21-én. A disznó megfiadzat 21-én. Süldő és öregdisznó megdöglöt 22–25.

Július. Libákat téptük 10-én. Tyúktojást ültettem 12-én.

Augusztus. A búzát összehordtuk 12-én. Adóba adtunk 12 pengőt 13-án. Öreg libákat téptem 17-én. Libákat téptük 26-án.

Szeptember. Csépeletünk 1-én.

Október. Menydőrgöt és villámlot. Oroszok bejöttek 6-án. Libákat téptem 19-én kacsákat 22-én.

példányban, 80–90 oldalon..

November. *Libákat elvitték 11-én mink 16-án.*

December. *Malacokat vettünk 7-én 180 pengőért 8-án. 3 hónapossak.*

A december havi jegyzetekben szerepel egy számadás. Az egyik a dinnyéből származó bevétel 8 tételben, egymás alatt felsorolva: $50+280+530+14+26+22+16+6$.²

A másik bejegyzés vagyonleltárnak tűnik: *2 ló, 25 m búza, 20 drb tyúk, kacsa 5 drb, liba 10 drb, birka 6 drb, zab 2 mázsa, árpa 3 mázsa, kukorica 10 mázsa, 25 kishold*³.

A következő oldalon újabb, dinnyéből származó bevétel szerepel, ugyancsak egymás alatt felsorolva. Tizedesvesszőt (-pontot) csak a végeredményben tette ki a gazda: $5+360+260+200+400+2+760+280=29.60^4$

*

Borgulya Mihály tömören, sallangoktól mentesen fogalmaz. Érdeklődésének középpontjában a gazdaság áll, ezekről aprólékosan számol be. Kivétel az aratás, erről nem ír, feltehetőleg az embert próbáló, hosszan tartó munka miatt. Családjáról egyetlen szót sem ejt, a történelem sorsfordító eseményei alig szűrődnek a feljegyzések közé. *Oroszok bejöttek 6-án* – ennyi nála a „felszabadulás”. Novemberben pedig: *Libákat elvitték 11-én*. Érzelmeket sem ekkor, sem akkor nem nyilvánít, amikor nagy kár éri: *Süldő és öregdisznó megdöglöt 22–25*.

A puritán megfogalmazás egy dolgos, ésszerűen és szorgalmasan dolgozó parasztember alakját rajzolják meg. Olyan emberét, aki a maga idejében vitte valamire. Életeleme, életének értelme a munka volt, ez segítette elviselni a nehéz idők viszontagságait.

* * *

A kalendárium további oldalai vallásos szövegeket tartalmaznak. A szerkesztő igényességét jelzi, hogy *Sinka István, Tamási Áron, Kodolányi János* írásait, és az *Ady Endre* istenes verseiről szóló tanulmányt is beválogatta. Ezeknek a szövegeknek azonban tárgyunkban nincs forrásértékük.

² Az 1. és 8. tétel valószínűleg nem egész szám, a 2–7. tételben feltehetőleg csak az első szám egész (tehát pengő), így szerepelnek egymás alatt, de hiányzik a tizedespont vagy a -vessző. Végösszeg nem szerepel a kimutatásban. (A 4. sz. lábjegyzet segít az eligazodásban.) A bevétel összege valószínűleg 17 pengő.

³ Kishold (magyarhold): népi területmérték, 1000–1200 négyszögöl.

⁴ Itt is következtetlen az egész számok írása. A végösszeg viszont eligazít: a bevétel 29,60 pengő, azaz 29 pengő 60 fillér.

Elődeink életéből...

Paraszt Attiláné

Marika néni mesél

Sokszor megtörténik velünk, hogy a múltat kutatva első utunk a könyvtárba vezet. Találhatunk kedvünkre valót, érdeklődési körünknek megfelelőt egészen régről és „frissebbeket” is. Természetesen minden munkát fennmaradt írásos és tárgyi emlékekkel próbálnak meg a kutatók hitelesíteni. Én magam is sokat olvastam városunk történetéről, ám most olyan forrásból meríthettem, amit ma mellőzni szokás: az élőlásból. A mai információs dömping sűrűjében észre sem vesszük, hogy élnek köztünk olyan emberek, akik szívesen mesélnek azokról a dolgokról, ami nekünk már régmúlt történelem. Az élet egy-egy jeles mozzanata, melyek mélyen megragadtak az emlékezetben, történetek, melyek nemzedékről-nemzedékre átöröklődtek. Bese Imréné – született Kondacs Mária – olyan történeteket oszt meg velünk, melyek számára hitet, erőt adnak, s melyeken keresztül a fiatal olvasók előtt szemléletesebbé válhat az eltelt pár száz esztendő. Azok sem fognak csalódni, akik szívesen olvasnak a város múltjáról, a régi szokásokról.

A Damjanich utca 111-es számozású ház előtt állok, melynek fakerítéssel határolt udvara gyümölcsfákkal, virágokkal teli. A ház homlokzatán 1931-es évszám áll, valamint az M J, mint később megtudom, Madarász János, a nagyapa monogramja. Csengetek. Marika néni már várt, siet is ajtót nyitni. Rövid ismerkedés után bemegyünk a házba, majd előveszem a magnómat, ám nem engedni, hogy bekapcsoljam: „Én nem születtem szónoknak, magnóba én nem beszélek” – mondja. Semmi baj, majd igyekszem mindent pontosan leírni, azzal leülünk az asztalhoz.

Szeretnék először Marika néniről valamit megtudni, ám kérésemet elhárítja: „Az nem fontos” – hangzik a válasz. „Az az érdekes, amikor még élt Tessedik szelleme!” És mesélni kezd...

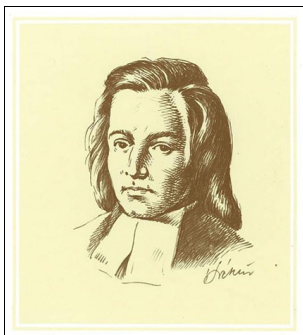
* * *

– Az őseinkről szóló történeteket nagymamám szájából hallottam, aki sokszor emlegette, hogy „Gyökereink egy hittel és közös akarattal érkeztek a hegyekből”. Vadak, hallal teli folyó, ugyanakkor sivár pusztaság várta őket.

Azt mondta Tessedik Sámuel a népnek: „*Ne üljetek itt a Körös-parton! Mozduljatok, osztunk földet!*” Akik szót fogadtak, azoknak mérték; kinek mennyi fia volt, annyiszor 12 holdat (1 kvartát) kaptak. Kezdetben nehéz volt a vad földeket feltörni, akkor még csak a faekét ismerték. Először a VI-VII-VIII. külkerületi táblaföldeket mérték ki, ezért kapta ez a terület az *Öregföldek* elnevezést. Ott homokos volt a talaj, a kötött, agyagos területeket pedig legelőnek hagyták, ami tavasszal mindig a víz alá került. Első feladatuk a földekre menőknek a kútfúrás volt. Volt, aki lapályban választott helyet a kútnak, volt, aki dombon. Nekünk sok jószágunk volt – lovak és tehének – a mi kutunk pedig dombon volt, így nyáron néha egy kis homok is maradt a vödör alján, jelezve, hogy kevés a víz benne, mesélte nagymama.

Vert falú házakat építettek, deszkák közé hordták a földet. Locsolták, döngölték, így épültek az első tanyák. A folyosók mind a város felé néztek, a tető nádból vagy szalmából volt.

Voltak, akik szőlővel szerettek volna foglalkozni, nekik kisebb területek lettek mérve (1 retyjatszka=1200 négyszögöl); őket neveztek vincúroknak („to bola vinica” – a földje szőlővel volt kiültetve). Szintén vert falú házakat építettek, az ólak fából készültek, közte ázott kukoricaszár. Olyan is akadt, akinek nem kellett a föld, inkább azonnali bérért dolgozott.

Azok a földművesek, akik Tessedik iskolájában képezték magukat, lettek az úri parasztok, azaz a gazdák. Mert bizony, aki tudott gazdálkodni a pénzével, megbecsülte munkájának gyümölcsét, az meg is tudott gazdagodni. Így volt ez valamikor a béressel is. Keresete után nem kellett neki adót fizetni, ha nem szórta szét, tudott venni 1-2 hold földet, amire tanyát vert, s gazda lett a saját földjén. A tanyákról vasárnap reggel hosszú kocsisorok jöttek a templomba; a férfiak balról, az asszonyok külön, a jobb oldalon ültek, a fi-

atalság fönt a karzaton. Telve volt a templom. Ezért volt szükség később egy új templomra.

*

Tessedik neve úgy él Marika néni emlékezetében, mint aki egymaga tette jobbá és szebbé minden ideérkező, majd itt élő jövőjét. Miért is gondolhatták ezt? Talán azért, mert a művelt, haladó gondolkodású Tessedik felismerte, hogy míg a föld nem saját tulajdona a parasztnak, addig nem fog törekedni a jobb termelésre; „Szabadság és tulajdon!” – hangoztatta¹. Olyan

¹ Wellmann Imre: Tessedik Sámuel - magyar parasztság

tisztelet és hála cseng szavaiból, melyet ma nem sokszor hallhatunk. Távolinak tűnő dolgok, és számára mégis oly közeliek.

Kis szünet után elkezdí családjá történetét. Sokszor meg-megáll, könnyeivel küszködik, úgy meséli.

*

– Dédnagymamám – *Csicseley Erzsébet* – gazdag családból származott, dédnagyapám – *Nyemcsok István* – viszont többgyermekes szegény családból. Akkoriban a lányok földet nem kaptak (csak fiúk örökölhették), dédmamám stafírungra mindössze egy selyem vállkendő, egy hímzett bececs, s egy tulipános láda volt. Dédapám szeretetet és szorgalmat hozott. Tiszta, igaz szerelem kötötte őket össze. A sokgyermekes Nyemcsok családba bekerült dédmamámnak nem volt könnyű megszokni az „új” életet. Otthon vajjal gyúrt kalácsot ehetett, ott viszont nem volt „fejedelmi” étek, csak görhenye², csemegének pedig málé³. Abban az évben (1867), májusban olyan hideg volt, hogy az összes búzakalász lefagyott. Tavalyi búza nem maradt, ezért kellett kukoricával pótolni a búzalisztet.

Egy telet töltöttek a szülői házban, majd a dédmama eladta drága selyemkendőjét és bececsét, hogy férjének csizmát tudjon venni. Így jelentkezett tavasszal dédnagyapa a kondorosi határban lévő Gajsz⁴-majorba. Rögtön felvették béresgazdának. Ott született meg négy gyermekük: két fiú és két lány.

Szorgalmas munkával összegyűjtött pénzükből először a Bakulya soron vettek 2 hold földet, majd a Csipkár soron sikerült tanyát venniük, körülötte 24 holddal. Negyedik gyermekük, *Anna* – a nagymamám – már a Bakulya soron járt iskolába. Téli reggeleken együtt mentek iskolába a környék gyerekei. A fiúk nagy botokkal „felfegyverkeztek”, hogy védekezni tudjanak a szabadon kóborló farkasokkal szemben. Történt egyszer, hogy egyikük egyedül vágott neki az útnak... Szülei már csak a kiscsizmáját találták meg, benne a pici lábacskaival.

Nem voltak képzett tanítók, gyakran az írni-olvasni tudó mesteremberek töltötték be ezt a szerepet. Nagyon szegények voltak a tanítók, még a fűtésre való csutkát is a gyerekek szülei adták össze. Miközben mondta a tananyagot, a gyerekek cipőit foltozta.

Teltek az évek, tavasztól őszig folytak a földmunkálatok. Napról-napra, kora hajnaltól sötétedésig dolgoztak a földeken. A betakarítás után, a téli hónapokban pihenték ki az év fáradalmait, ekkor tartották az esküvőket és a

2 Görhenye: 2/3 rész kukorica-, 1/3 rész búzalisztből készült, zsírral, cukorral, tejjel kikevert, kemencében kisütött pogácsa.

3 Málé: nagy cserépedényben készült, aprószemű kukoricalisztből és kevés búzalisztből. Vízet forraltak hozzá, azzal dolgozták ki; sokszor kellett megforgatni, hogy jó legyen, majd zsíros tepsiben kisütötték.

4 Gajsz-major: a Geist-major népies elnevezése.

disznótorokat. Három disznót vágtak telente, az elsőt november elején, a másodikat karácsony tájékán, a harmadikat pedig január végén. A vastagkolbásznak való húst jó erős paprikával külön fűszereztek (ezzel tartósították), és marhabelekbe töltötték. Nyílt kéményben füstölték, padlásra vitték, majd május elején fahamuval teli ládába tették, és levitték a spájzban levő mély, téglával kirakott helyre (ez volt a hűtő). Így gyönyörű színe és íze még kukoricatörésre is megmaradt. A szalonnát becsomagolták, úgy óvták az avasodástól.

A hosszú, téli estéken ún. vecserkákát is tartottak. Voltak olyan házaspárok, akiknek gyermekei már elhagyták a szülői házat, ám nagyon szerették a fiatalság „pezsgését”. Vállalták, hogy befogadnak alkalmanként 12 lányt, akik rokkával, kenderkóccal érkeztek. Fonás közben beszélgettek, meséltek, majd később megérkeztek a fiúk is énekszóval, citerával, s a munka táncolásba torkollott. Ez volt a fiatalok „szórakozóhelye”.

A farsangi mulatság szintén emlékezetes ünnep volt minden ifjú számára. Ilyenkor a Csapkár sori fiatalok beöltöztek maskarákba – egyikük kérőnek –, majd átmentek Hosszú sorra, s tót nyelven, tréfás csipkelődéssel ugrották azokat a fiatal lányokat, akikről hallották, hogy férjhez készülnek menni. Nagyon jó szomszédsági viszonyban voltak a tanyasi családok egymással. Sőt a városháza tisztviselői is megértésben voltak velük.

A nagymama is eljárt vecserkákra, ott ismerkedett meg későbbi kérésjével, *Madarász Jánossal*. 1891-ben, miután összeházasodtak, a Nyemcsok szülőktől 6-6 hold földet kaptak közös életük kezdéséhez. Egy év múlva megszületett első lányuk, *Anna* – édesanyám, a képen nagymama mellett áll –, majd még két lány, de egyiküket kicsiként, a

másikat 21 évesen veszítették el.

A földművelés mellett állattartással is foglalkoztak. Akkoriban minden tanyánál lábasjóságokat tartottak, így jutottak pénzhez, hogy a föld utáni adót ki tudják fizetni az államnak. Nekik is volt két tehenük; túró, tejfölt készített a nagymama. Csütörtökönként vasúton hordta be a friss árut a városba, a közjegyző és a bíró családjának. Minden évben bérest fogadtak, azal együtt művelték meg a földjüket.

Egyik nap kidobolták a városházán, hogy az 1869-es születésű férfiaknak be kell vonulniuk. Nagyapa is akkor született, meg is ijedtek, s hamarjában egy képet készítettek róla, ami akkoriban nem volt mindennapi.

Azt szerették volna a lányai, ha véletlenül mégsem jönne haza édesapjuk a háborúból, legalább emlékük maradjon róla. A város vezetői úgy határozták meg, hogy minden földművelő családban otthon maradhat egy férfi, aki a „termelést” folytatni tudja. Közben a nagymama is éppen akkor fejezte be a közjegyző várandós feleségének szánt babakelengyét, s így a nagyapát „hálából”, vagy kötelességből, de felmentették a katonai szolgálat alól.

Mikor édesapám 1918-ban hazatért a háborúból, összeházasodtak édesanyámmal, s beköltöztek a Kondacs tanyába. Itt született meg első két gyermekük: *Anna* (1919) és *Zsuzsanna* (1922). Közben az idősödő Madarász

szülők beköltöztek a városba (a Damjanich utcai ház már 1925-ben állt). Szüleim átköltöztek a megüresedett tanyába, én már ott születtem.

Hároméves koromtól azonban a nagymama nevelt bent a városban, itt jártam óvodába és iskolába is. Egyszerre voltam tanyasi és városi lány. Az egyik szekrényben voltak a városi ruháink, a másokban a tanyasiak. Akkoriban nem volt kötelező óvodába járni, sokaknak gondot jelentett minden reggel tiszta, vasalt ruhában óvodába kísérni a gyermeket. Volt olyan szomszéd, aki meg is szólta a nagymamát, hogy mind a hat unokáját vállalta.

„Törődjön velük a szülő!” – mondták. De nagymamám nagyon szeretett bennünket. Az óvodában sokat szerepeltettek, mert nagyon könnyen megtanultam a verseket. Ma is emlékszem ezekre a rövid versikékre:

*Borús az ég, nincs napocska,
Jaj, de sáros a kis utca.
Öreg ernyő alá bújtam,*

*Ott találtam a sarokban.
Nem félek most, hogy megázok,
Óvodába így sétálok.*

Sokszor mondta az óvónéni: Jók legyetek gyerekek, meglássátok, ha jók lesztek, majálist rendezek nektek. Szófogadók is voltunk és vártuk a szép napot, melyen felöltözve, koszorúzva jöttünk a mi óvodánkba. Óvónéni várt reánk, az énekszó csak úgy szólt, hogy: *Kisgyermekek keljetek, óvodába menjetek!*

Iskolába a Wesselényi utcába jártam, elsőben *Jánovszky Margit* tanított, másodikban *Rohony Pál*. Harmadik-negyedikben pedig *Pataki János* igazgatótanító, a Jókai-Bethlen utca sarkán álló iskolában.

Pataki János tanító úr IV. osztálya 1935-ben. Alulról a 2. sorban, bal szélén Kondacs Marika

Májusban a Madarak és Fák Napját ünnepeltük a ligetben (akkor nem volt még *május 1.*), s a következő ritmusos énekre meneteltünk:

*Árnyas erdőben szeretnék élni nyáron át,
nekem ez az árnyas erdő vidám kedvet ad.
Lombos ág, virág a fűben mintha intene,
álmaimban megpihenni, jöjj, ó jöjj ide.*

Kitűnő tanuló voltam, ezt a nagymamának köszönhetem. Este hét óra után már sosem engedett tanulni, helyette a Bibliából olvasott fel, vagy régi történeteket mesélt. Kisiskolás koromból egy gyönyörű emléket őrzök. Az Árvaház dísztermében napsugárnak öltözve szavaltam e sorokat:

*Éjszaka, álmomban gyönyörűt álmodtam,
angyal voltam, Erdély fölött elszállottam.
Nem volt ott oláh szó, magyarul beszéltek,
kis tündérek szálltak, békéről regéltek.
Újra a mienk volt drága Erdélyország,
Erdélyföld magyar föld, annak minden röge.
Vidd el hát a jó hírt szegény magyaroknak:
Erdély nem veszett el, miért búslakodnak?
És szállani kezdtem, de úgy fáj a lelkem;
ekkor felébredtem.*

Ötödik és hatodik osztályba az Evangélikus Újtemplomhoz tartozó leányiskolába jártam, Brózik Károly tanítóhoz. Minden reggel elénekeltünk egy egyházi éneket, majd így imádkoztunk:

*Isten nevével kezdem el
ő segéljen kegyelmével.
Ha ő segít, mi sem nehéz,
ha ő elhagy, erőnk elvész.
Ha kezdjük az ő nevében
áldott lesz a munkánk vége. Ámen.”*

Ezekből az évekből egy igen tanulságos vers is megmaradt emlékezetemben, amit nagyon sokszor hallottam Brózik tanító úrtól:

*Az igaz szónál nincs a földön emberhez méltóbb, szebb beszéd,
ez, mint a tükör híven mutatja az erős férfi jellemét.
Ne csúrd, csavard, mit néhány szóval elmondhatsz könnyen, igazán,
a hazudozás örvény, melyben forogsz, s el is merülsz talán.*

Hatodikban konfirmáltam *Bartos Pál* tisztelendő úrnál. A hatodikat befejezve édesanyám ismétlő iskolába akart vinni. Azonban mikor a nagymamával elindultunk beiratkozni, összeháldoztunk Rohony tanítóval, aki arra bízott, hogy próbáljam meg az Ipariskolát. Édesanyám ugyan beleegyezett, de szakmát tanulni nem engedett, azt fizetni kellett volna.

Édesanyám és két nővérem sokszor hetekre bementek szőni a városba, s a nagymamánál laktak. Én pedig a tanyán végeztem a házimunkát, főztem, fejtem a teheneket, tettem a dolgom. Szerettem volna tovább tanulni, de nem engedtek. Mindig volt munka a tanyában s körülötte.

Azért néha szórakozni is lehetett, a szomszéd lányok kikértek édesapámtól, vecserkákra hívtak. Néha egy-egy darabot is betanultunk, majd előadtuk Szarvason. Nagyon szerettem énekelni, miként egyik kérőm *Borgulya György* is. Engem 21 évesen még nem hozott lázba a házasság gondolata. nem készültem még az önálló életre. Édesanyám viszont jó „partinak” találta Gyurit, szinte rámparancsolt, hogy menjek férjhez, különben még pártában maradok. György egyedüli gyerek volt, két tanyájukban ún. tanyások⁵ éltek, a szülők pedig a városban laktak. Volt egy másik fiú is (*Brusznyczki János*), aki úgy szeretett, hogy még meg is szöktetett volna, én azonban nem mertem ellentmondani az édesanyámnak. Hamarosan összeházasodtunk (1946. október 16-án), s a szülők rózsási tanyájába költöztünk, majd 1948-ban a városhoz közelebbi tanyába jöttünk, a Kolerás-dűlőre.

Nem szégyellem bevallani, hogy nem a perzselő szerelem kötött minket egybe. Három fiúgyermekünk viszont mindenért kárpótolt. *György* 1949-ben, *János* 1951-ben, *Mátyás* 1953-ban született. Mindhárom fiúnk a közép-halmi iskolába járt. Sajnos ma már csak emlékként őrzöm őket a szívemben. Öt unokám, 11 dédunokám van, amikor csak tehetik, meglátogatnak. A róluk készült képek sokasága pedig mindig itt van velem, s ha kell, erőt adnak a folytatáshoz. S hogy miként lettem *Bese Imréné*? Az már egy másik történet.

⁵ Tanyás: bérlő, akivel megegyeznek, hogy mit fizetnek, vagy juttatnak a tulajdonosnak, ill. az a feladata, hogy a tanyát rendben tartsa (tapasztás, meszelés).

Szemelvények a szarvasi kisipar történetéből

Fiókok mélyéről, padlásokról, lomtárakból, hagyatékokból időnként előkerülnek hivatalos iratok, magánlevelek, fényképek, amelyek valakinek, valamikor fontosak voltak. Aztán valamilyen ok, elsősorban az idő múlása miatt, érdektelenné váltak. Ezek sorsa többnyire a pusztulás. Pedig ha figyelmesen szemléljük vagy olvassuk ezeket, megszólalnak, és sokat mondanak el korukról.

Ha nem csupán szemléljük, hanem utánajárunk, netán még megtaláljuk a bennük, rajtuk szereplők leszármazottait, ismerőseit, érdekes helytörténeti adatokhoz juthatunk, megmentve ezeket a könnyen felejtő utókorunknak. A most induló sorozatunkban ilyen dokumentumokat láthatnak, ezekről olvashatnak, akik a Krónika lapjait forgatják.

* * *

Szarvas nagyközség iparát a betelepüléstől, 1722-től kezdve az 1945-ben megindult átalakulásig a kisiparosok jelentették. Tímárok, csizmadiák, kosárfonók, kötélgyártók, asztalosok, ácsok, kőművesek, kovácsok, női és férfiszabók, később bádgosok, lakatosok, műszerészek és a többiek végezték munkájukat „békés egymás mellett élésben”. Voltak köztük olyanok, akik ügyességük, keresettségük révén módos emberekké váltak, többségüknek azonban csupán tisztességes megélhetést jelentett az ipar.

Szarvas társadalma, mint a hasonló településeké, megosztott és hierarchikus volt. A csoportok között alig volt átjárás. Ebben a hierarchiában az iparosok jelentős helyet foglaltak el: közvetlenül a községi „elit”, az értelmiség után következtek. Iparosnak lenni rang volt a községben. Más volt az életmódjuk, mások voltak a szokásaik; más helyük volt a templomban, mások voltak a szórakozásaik is.

Egy fennmaradt hivatalos irat, amely 294/a-1945 iktatószámmal készült a Községházán, tartalmazza azoknak a szarvasi kisiparosoknak, a névsorát, akiknek 1945-ben az igazolóbizottság elé kellett állniuk, bizonyítandó, hogy nem működtek együtt a fasiszta rendszer képviselőivel, hatóságaival. Mivel mindenkinek igazolóbizottság elé kellett állni, pontosan tájékoztat a korabeli kisiparosok számáról (150!), nevééről, lakcíméről és foglalkozásáról.

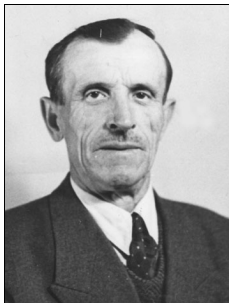
E sorozatban olvashatnak közülük néhányról, akiknek életéről, munkájáról a fennmaradt fotók, iratok alapján tudunk többet-kevesebbet. Válogatásunk véletlenszerű. Nem biztos, hogy szakmájukban ők voltak a legjobbak, legismertebbek, legtehetősebbek, de részei voltak egy rég elmúlt korszak társadalmi-gazdasági életének. Munkájukkal hozzájárultak ahhoz, hogy mi, késő utódaik egy szép, értékekben gazdag kisvárosban élhetünk.

Dr. Kutas Ferenc

Varsányi Gyula

Tóth István fazekas népi iparművész

1896. szeptember 11. – 1974. február 7.

Tóth István Szarvason született. Szülei *Tóth János* tímár mester és *Palkovics Julianna*. A 6 elemi elvégzése után a fazekas mesterséget tanulta 3 évig *Szloszjar János* fazekas mester műhelyében. Már tanonc korában kitűnt a szakma szeretete és kezűgyessége, melyet oklevéllel tüntettek ki. Segéd éveit is itt töltötte. 1915-ben katonai szolgálatra hívták be. Az első világháborúban mint vártüzér teljesített szolgálatot. Részt vett az olasz fronton, a doberdói fennsíkon, illetve az Isonzó melletti ütközetekben, ahol mint útegirányító, kitüntetést kapott.

Leszerelése után több városban is dolgozott segédként, azért is, hogy több tapasztalatot szerezzen a mesterséghez. Ezek után kiváltotta az ipart, és önálló mester lett. 1925-ben feleségül vette *Vostjar Terézt*, akivel együtt élt és dolgozott 1974-ben bekövetkezett haláláig. Felesége főleg a virágfestési munkával és egyéb munkák elvégzésében segédkezett.

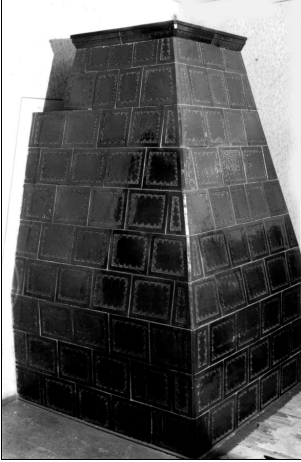
1925-ben megvette a Tánicsics Mihály u. 27. sz. alatti házat, melyben kialakította a mesterséghez szükséges műhelyt, saját kezűleg megépítette az égetőkemencét, fölé a szabad kéményt és a kellékeket.

Ezek után szorgalmas munkával, eleinte főleg háztartási edényeket – tál, tányér, köcsög, fazék, korsó – készített. Ugyanezeket megcsinálta kicsiben is, gyermekjátéknak. Ezeket az edényeket a helybeli piacokon és esetenként a közeli községekben értékesítette a vásárok alkalmával.

Mestersége szeretetét, hozzáértését, valamint kezűgyességét jellemzi az is, hogy amit agyagból meg lehetett formázni, azt meg is alkotta. A korongon készített 50 literes bödön és a többi használati edény mellett szép, formás virágvázákat és miniatűr edényeket is készített.

Ezekon kívül saját használatra tűzálló anyagból tepsit, kuglófsütőt, sőt kemencét is. Különböző gipszformákat is készített, melyekkel szintén haszná-

lati tárgyakat lehetett létrehozni. Ilyen gipszformába tömött agyag-, illetve cserépformákból épített a szobában egy szögletes formájú kemencét, melyben sokáig kenyeret, később hús és tésztafélét sütöttek.

Préseléssel készített domború, apró mintákkal díszített szegélycserepeket, melyeket a virágoskert ágyásainak szélére tűzdeltek be egymás mellé.

Sajátos stílusa volt. Az általa készített edényeket szép, kecses formáiról, vékony faláról és színes virágzásáról lehetett megismerni.

* * *

Még nőtlen korában tagja lett a Szarvasi Dalkörnek. Az itt szerzett nótaszeretetet átvitte, illetve átadta az egész családnak. Családi összejöveteleken, estétől hajnali 3-4 óráig hangzottak a szép magyarnóták, melyeket minden családtag szívesen dalolt. (Jómagam, amikor nyugdíjas lettem, a részben tőle tanult 620 magyarnóta valamint operettek címét írtam le egy füzetbe.) Szépen játszott az úgynevezett német, gombos harmonikán, mellyel emelte dalolásakor a hangulatot is.

Mivel a fazekasmesterség nyári foglalkozás volt, a téli időszakot könyvek olvasásával és rejtvények fejtésével töltötte, családja körében.

Abban az időben Szarvason sok családnak volt a tulajdonában egy kis gyümölcsös, mely a város körül és a Körös mentén terült el. Ez egy kicsit besegített a jövedelembé azzal, hogy a megtermelt gyümölcsért és zöldségért nem kellett pénzt kiadni. Nekik is volt öröklött földjük, melyen gyümölcs és szőlő is termett. (Mint gyerek, örömmel segítettem nekik cseresznyét és más gyümölcsöket szedni.) A felesleges gyümölcsből pálinkát, a szőlőből bort is készítettek. A gyümölcsös kezeléséhez nagy szorgalom kellett, mert ezt az ipar és egyéb munkák elvégzése mellett, korai keléssel lehetett csak elvégezni.

Szorgalommal, takarékosággal és beosztással tudtak venni 3 kis hold földet, melyen egyik évben kukoricát, másik évben búzát termeltek. Ezt a kis földet a második világháború után a mindig magasabb adókvetés miatt felajánlotta a tsz-nek ingyen, még örült is, hogy átvették.

* * *

Néhány évvel a háború után belépett a Szarvasi Háziipari Szövetkezetbe. Itt növelte a szövetkezet és a maga hírnevét. Az általa készített és bemutatott cseréptárgyak alapján 1955-ben megkapta a Népi Iparművészeti Testületől a Fazekas Népi Iparművész kitüntetést, illetve igazolványt.

Szarvason hunyt el 1974-ben. Gazdag cserépgyűjteményét fia, *István* örökölte, de a fazekas mesterséget nem folytatta. A Miskolci Műszaki Egyetemen szerzett gépészmérnöki oklevelet, és az 1998-ban bekövetkezett haláláig mér-

nökként dolgozott. Özvegye, *Tóth Istvánné Cserés Lídia* – mivel örökösük nem született – férje és apósa tiszteletére, megbecsülésére, a sok szép különleges tárgynak egy részét, mintegy 150 darabot, múzeumi bemutatásra és örök megőrzésre a Szarvasi Tessedik Sámuel Múzeumnak adományozta.

* * *

Az emlékezést, illetve az életrajzot id. Varsányi Gyula állította össze, aki hatéves volt, amikor Tóth István a sógora lett. Ezután kisiskolás korában három nyári szünidőt náluk töltött, akkor ismerte meg Tóth István életét és a fazekas mesterséget. Ez utóbbiról a Szarvasi Krónika 23. számában Forog a korong címmel írt szakmai hitelességű beszámolót.

Dr. Kutas Ferenc

Székely néni varrodája

A szarvasi kisiparos műhelyek közül egy volt *Székely Jánosné* varrodája, még a szakmán belül sem tartozott a legrangosabbak közé. Két évtizeden át működött az 1920 és 1940 közötti évtizedekben.

Székely Jánosné Szlovák Erzsébet 1891-ben született Szarvason, iparos családban. Szülei varrónőnek tanították. Az első világháború után férjhez ment *Székely János* női szabó mesterhez, akivel az 1920-as évek elején női szabó műhelyt, korabeli elnevezéssel varrodát nyitottak. Első műhelyük bérlemény volt a Horthy Miklós (ma Szabadság) útról megközelíthető belső udvarban, az ún. Bruncsák-ház melléképületében. (*Bruncsák János* jómódú, ismert kőműves mester volt a községben.)

*A varroda dolgozói 1928-ban. Középen (centiméterrel a nyakában)
Székely Jánosné (mellette unokahúga, Szlovák Mária)*

A varroda tisztos jövedelmet biztosított számukra. A házasság azonban hamarosan felbomlott. Székely Jánosné – asszonynevét megtartva – házat vásárolt a Jókai utcában (ma 30. sz. alatt) – s ott nyitotta meg, immár önállóan új műhelyét, amelyet az egykori szarvasiak Székely néni, a közeli ismerősök Bözsi néni varrodájaként emlegettek¹.

¹ A képek Szlovák Ilona (1913-2003) hagyatékában maradtak fenn. Az általunk egyetlen ismert varrónő Szlovák Mária (1912-1936), a képen Székelynénél jobbra.

A varrodának annyi munkája volt, hogy egy ember nem tudta elvégezni, annyi azonban nem, hogy több családot is el tudott volna tartani. Ezért Székely Jánosné fiatal lányokat alkalmazott inasnak. Őket megtanította a munka alapvető fogásaira, az ügyesebbek hamarosan önállóan is tudtak dolgozni, így jövedelmet termeltek. A varroda általában 3-4 tanulót foglalkoztatott, fellendülés idején többet is. A hat elemi végzetek három, a polgári iskolát végzetek két évig tanulták a szakmát. Heti négy napon át a műhelyben dolgoztak, két napot az ipariskolában töltöttek. A varrodai napok 8 óra-
kor kezdődtek, 17-18 óráig tartottak, de amikor a munkák szezonja volt, este tízig is tartott a munka.

A varroda dolgozói 1929-ben, a Jókai utcai ház udvarán. Középen Székely Jánosné, jobb szélén Szlovák Mária.²

A műhely felszerelése jellegzetesen kisipari: 2 db Singer női varrógép, szabásasztal, szabászollók, faszenes vasalók, vasalódeszka, vasalópárnák, próbababa.

Székely néni türelmes, jó nevelő volt. Hangos szavát nemigen hallották, a pontos és folyamatos munkát viszont megkövetelte. Fokozatosan vezette be tanítványait a mesterség fortélyaiiba. A kezdőknek először a varrógép használatát tanította meg, a pedál hajtásától kezdve a befűzésen át a varrásig. Csak ezután következett az apróbb, kézi részműveletek megtanulása: az öltésfajták, az endlizés (az anyag széleinek elvarrása), a gomblyukvarrás. Ezt követően az összetettebb műveleteket tanította meg: az összeállítást, a próbákat, majd a készre varrást és a vasalást. A legutolsó megtanított művelet a szabásminta elkészítése és a szabás volt. Székely néni a két évtized alatt – hozzávetőleges számítások szerint – 15-20 leánynak tanította meg a szakmát.

Miután az inasok felszabadultak és segédgé váltak, nem alkalmazta őket tovább a műhelyében, hiszen a segédnek már fizetés is járt. Ha felszaporodott a munka, esetenként visszahívta volt tanítványait, de ez soha nem jelentett tartós elfoglaltságot.

A gazdasági világválság idején Székely Jánosné kevesebb tanulót foglalkoztatott, de ennek elmúltával, 1934-től fokozatosan nőtt a tanulók száma. 1938-ra elérte a korábbi legmagasabb létszámot.

² A kép Pálffy Ferencné Szlovák Erzsébet (1922) birtokában van.

1. kép: A varroda inasai (plusz egy fiú) 1936-ban a halásztelki pikniken. (Balról): az 1-2. ismeretlen, Smuck Nusi, Szvák Manyi, Szlovák Pál (takarva), Székely Jánosné, Szlovák Erzsi, Potoczki Jutka, Podani Eti.
A 2. képre a lányok körül legyeskedő iparos fiúk is felkerültek.

A varrolányok élénk társasági életet éltek. Vasárnaponként „korzóztak” a „nagyutcán”, a ligetben; a fiúk is szívesen kísérgették őket. Barátságok szövődtek, amelyek általában a férjhez menésig tartottak. A bálakban – az Árpád Szállóban – az iparos fiúk, de még a diákok is szívesen táncoltatták a csinos varrolányokat. Ritkábban ugyan, de előfordult, hogy közösen vettek részt társas rendezvényeken, többek közt a halásztelki hídnál, a Hármaskörös gátja mellett évente rendezett piknikeken.

Barátnők a varrodából:
Szlovák Erzsi és Podani Eti
(1938)

A varrodának a háború vetett véget: az embereknek új ruhára nemigen futotta, ezért a tulajdonos 1942-től fokozatosan építette le tevékenységét, tanítványokat már nem fogadott. 1943-ban a varroda megszűnt, Székely Jánosné, alkalmi munkákat vállalva, továbbra is varrásból tartotta fenn magát. Ez az életforma az 1950-es évek közepén Janurik Jánossal kötött házasságáig tartott, ekkor férje tanyájára költözött. Férje halála után visszatért a Jókai utcai házba, amelyben a 40-es évek végétől Katalin nevű testvére lakott, aki nyugdíjba vonulásáig a debreceni kórházban volt főnővér. Katalin 1962-ben bekövetkezett halála után Erzsébet egyedül élt, a rokon Dankó család viselt rá gondot az 1982-ben, 93 éves korában bekövetkezett haláláig.

Adatközlők: Pálffy Ferencné Szlovák Erzsébet (1922) és Dankó Pál (1924).

Dr. Matók Franciska – Dr. Schayné Dr. Matók Mária

Matók Sándor fényképész

(1907 – 1971)

Szarvason született 1907-ben, apja *Matók Sándor* (1874 – 1936) nagyszalontai, református, jó hírű csizmadia volt. Anyja sz. *Demcsák Mária* (1878 – 1950) szarvasi evangélikus szlovák anyanyelvű, *Demcsák János* csizmadia és *Szepcsik Judit* szülők hatodik gyermeke. Evangélikus hitben nevelték egyetlen fiukat, aki 1920-ban konfirmált a szarvasi ótemplomban.

8 osztályt végzett a Váci Országos Királyi Siketnéma Intézetben, korán feltűnt különlegesen kiváló rajzkészségével. Festő szeretett volna lenni, ezért oktatói tanácsára szülei bemutatták Budapesten egy festőművész magántanárnak. Sajnos a magas tandíj miatt ezen az úton nem ment tovább.

A szarvasi Ipariskolában folytatta tanulmányait, majd szakmát választott. Szerencséjére a helység nagyszerű fotósa és egyben festője *Roth Béla* (1873 – 1942) lett a mestere. Kiváló szakember és tehetséges tanítvány tallkozott. Elsajátította a fényképész szakmát, és megtanulta a festőtől az ecsettel való bánásmódot. Fiatall éveiben számtalan grafikát, akvarellt és olajfestményt alkotott, melyek későbbi műtermét évtizedekig díszítették.

Fényképészségéd volt még Hódmezővásárhelyen, *Till Aranka* fényképésznél, majd Pestszentlőrincen is gyarapította tudását. 1932-ben mestervizsgát tett és műtermet nyitott a mai Vasút u. – Béke u. sarkán.

1936-ban megnősült, felesége *Miskolczi Franciska* (1909 – 1986), katolikus dunaföldvári középirtokos hetedik gyermeke, aki szintén Vácott tanult a siketnéma intézetben, majd Debrecenben töltött három évet, ahol a Siketnéma Varróiskolában női szabó oklevelet kapott. Asszonyként férje

mellett inaskodott, tehetségesen és hűségesen.

Három gyermekük született, akik szarvasi érettségijük után a szegedi egyetemeken diplomát szereztek. *Franciska* orvosi, *Mária* a József Attila Tudományegyetemen vegyész, *Sándor* fiuk ugyanitt matematika-ábrázoló geometria szakos tanári diplomát szerzett.

1952-ben a „kényszer”- szövetkezetesítést nem vállalta, ezért hazaköltö-

zött a családi házba, ahol apja volt csizmadia műhelyében folytatta az ipart 1971-ben váratlanul bekövetkezett haláláig.

Veleszületett érzékszervi fogyatéksága Isten áldotta tehetséggel párosult, melyhez szenvedélyes munkaszeretet tartozott. Az emberekkel való napenkénti kommunikációs nehézségeit alázattal küzdötte meg, szülei, majd felesége és gyermekei szeretetet és támogatást nyújtó oltalma mellett. Egy-mást segítettek egész életükön át.

Négy évtizeden át szolgálta a várost és a környék kis településeinek (Csabacsüd, Kardos, Örménykút, Békésszentandrás) lakosságát. Megörököltette az értelmiségi, polgári, paraszti, iparos élet, a kulturális, iskolai, egyházi és egyéb közösségi megmozdulások mozzanatait, rendelésre járva – állvánnyal, harmonikalemezes fényképezőgéppel, fekete kendővel hátizsákjában – kerékpáron.

Művészi értékű műtermi fotói ott díszlenek szinte minden lakásban – városban és tanyákon – emlékként őrizve a már letűnt fél évszázadot, születéstől a haláláig, alkotójával együtt.

Lemez- és filmarchívumát, munkaeszközeinek és reklámképeinek maradvékát 1994-től a Tessedik Sámuel Múzeum őrzi.

*Matók Sándor fényképész-műterme
az egykori Szent István király u. – gróf Csáky Alibun u. sarkán
(ma Béke, ill. Vasút u. sarka)*

Brlás Attila

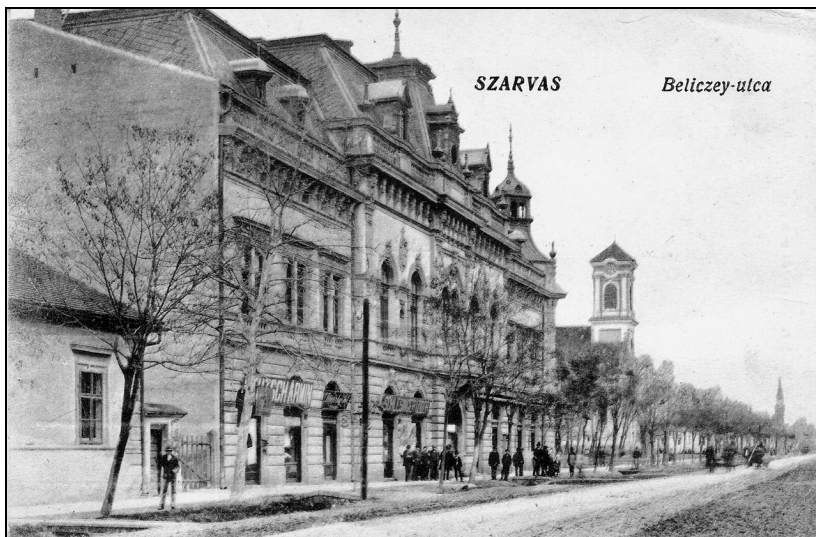
Az Árpád Szálló

Közel két évtizedes önkényuralom után 1867-ben megtörtént a kiegyezés, létrejött az Osztrák-Magyar Monarchia. A létrejöttét követő négy évtizedet mint boldog békeidőket tartotta számon az emlékezet. Folyószabályozások történtek, hidak, vasútvonalak épültek, és sok-sok gyönyörű épület köszönheti létét ennek a korszaknak.

Ha egy szarvasi embert kérünk meg arra, hogy mondjon egy ekkor emelt épületet, válasza szinte biztos ez lesz: az Árpád Szálló. A nagyközség építtette *Gábori József* építész tervei alapján, békéscsabai mesterek voltak a kivitelezők. 1895-ben kezdték az építését, Magyarország ezeréves fennállásának évfordulójára, 1896-ra időzítették az átadást. Ezért kapta nevét honfoglaló vezérünkről, Árpád fejedelemről.

Az eklektikus stílusú, gyönyörű épület az akkori piactér (pontosabban a tejpiac) közvetlen szomszédságában helyezkedett el, a település központjában és legforgalmasabb helyén. Így, amikor az első képeslapok megörökítője megjelent háromlábú csodamasinájával, még a fekete leplet sem teríthette magára, már ott pózoltak előtte a piacról – és persze a közeli kocsmákból – összegyűlt, kéretlen fényképalanyok.

Szarvas nagyközség az épületet bérbeadással hasznosította: emeletén szálloda működött, a földszinten pedig különböző üzletek, italkimérés és étterem. Nyugati oldalának tűzfala mellett bújt meg az úgynevezett Károlyi-kastély. Ezt a szép és városképileg is jelentős épületet az 1970-es években, rossz állapotára hivatkozva tüntették el a föld színéről.

Az előző képeslappal harminc évet ugrottunk az időben. A szálloda épülete szinte semmit sem változott, annál inkább a környezete. Egy régi hollywoodi film forgatására csöppentünk volna? A korra jellemző autók, busz, az emberek ruházata is azt a benyomást kelti, mintha egy amerikai kisváros életét mutatná be, és nem egy alföldi nagyközséget. Ekkor már *Horthy Miklós* kormányozta a király nélküli királyságot, és Magyarország egyre inkább sodródott a háború felé.

* * *

Ebben a korban, az 1930-as években vált igazán divattá a bálozás. A meghívót kapott hölgyek és urak – felöltve hagyományos báli öltözetüket – megjelentek a szálloda előtt, hogy egy-egy éjszakára elfelejtsék az egyre veszteresebbnek tűnő jövőt. Az évtized végére bizonyossá vált, hogy a vesz elkerülhetetlen.

* * *

1945-ben ért véget a második világháború, amely nem okozott kárt Szarvas épületeiben, így az Árpád Szállóban sem.

Az ötvenes évektől a tulajdoni formák jelentősen megváltoztak. Megszűnt a magántulajdon, a gyárak, üzemek, boltok állami tulajdonba kerültek. A szállodát a Földműves Szövetkezet vendéglátó-ipari ágazata kezdte el működtetni, de a régi szakembergárda tovább folytatta az elődök munkáját. A betérő vendégek családias környezetben, akár így is mondhatnánk: polgári légkörben fogyaszthatták el kávéjukat, egy-egy szelet süteményüket.

Ez a korszak a hetvenes évekig tartott, ekkor ért véget az Árpád második fénykora. A szállodai vendégfogadás megszűnt, a földszinten pedig egy diszkó kezdett el működni.

Ma, mint régen, ismét boltok, üzletek foglalják a földszint nagyobb részét. Díszterme gyakran szolgál helyszínül egy-egy bálnak, lakodalomnak. Az épületet időnként felújítják, és – sajnos – át is alakítják. A földszint a végrehajtott átalakítások következtében már veszített eredeti arculatából.

Az egykori szállodai rész kihasználatlan, vendégszobái – egy szebb jövőre várva – üresen állnak...

Brlás Attila

Az evangélikus Újtemplom

A XX. század felé közeledve annyira megszorodott a hívek száma Szarvason, hogy az 1788-ban épült Ótemplom már nem tudta befogadni őket. Időszerűvé vált egy új evangélikus templom építése. A millennium évében, 1896-ban kezdtek neki ennek a hatalmas feladatnak. *Popjak György* szarvasi kőművesmester irányításával egy év alatt készült el Szarvas harmadik, egyben legmagasabb temploma.

Édesapám mesélte nekem, neki pedig a dédnagyapám, aki ácsként vett részt az építkezésen:

– Amikor a torony tetőszerkezetének befejező mozzanataként a szélkakast kellett a helyére rakni, felküldtek egy inast ezzel az utasítással: *Semmi mást nem kell tenned, csak a tengelyt beledugnod a lyukba! Szegény a 65 méter magas torony csúcsán annyira szédült, hogy már nem is egy lyukat látott. Le is kiabált: Melyikbe?*

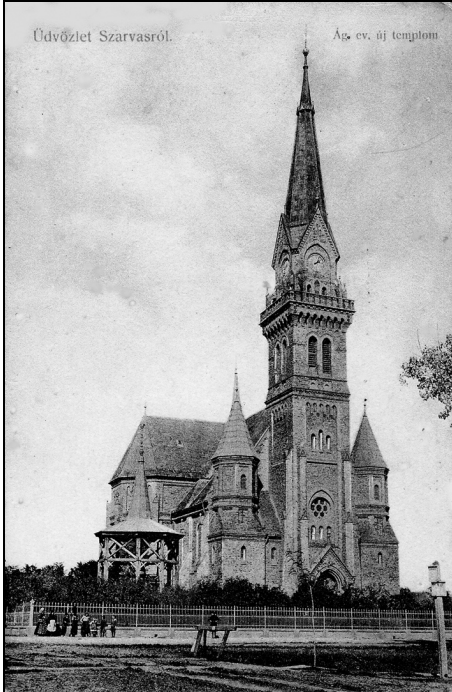
Gyorsan lekönyörögték, és másnak adták át a megtisztelő feladatot...

A templom a következő évben elkészült, 1897. július 4-én szentelték fel. Az eseményt pontosan rögzítette a következő képeslap feladója, aki ezt az egyik legrégebbi, az új temp-

lomról készült képeslapot 1899. december 31-én (a XIX. század utolsó napján!) adta fel.

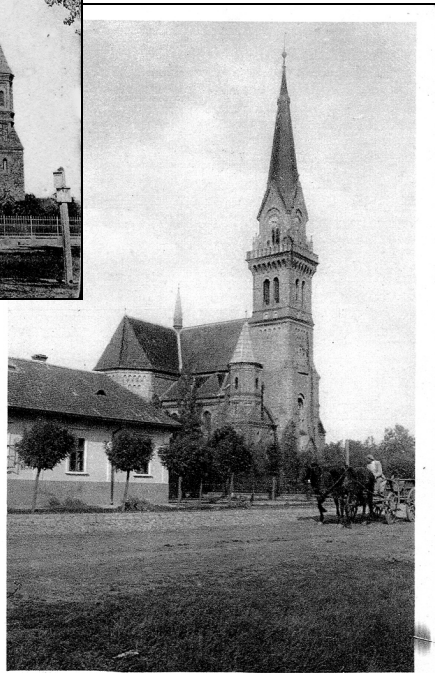
A fenti képeslapon még nem látható a nevezetes harangláb, mert csak két évvel később, 1901-ben adományozott egy harangot *özv. Kita Jánosné*

az egyházközségnek. A róla elnevezett *Kita-harangból* nem spórolták ki az anyagot, de emiatt olyan hatalmas súlyúra sikeredett (három tonna!), hogy nem merték a templom karcsú tornyának épségét kockáztatni, ezért inkább a templom előtt készítettek neki egy tartóállványt (haranglábat), amely a templomkert nyugati sarkán állt.

1914-ben kitört az első világháború, és ahogy az lenni szokott háború idején, 1917-ben be kellett szolgálatni a harangokat. Ez lett a sorsa a *Kita-harangnak* is. Mondják, hogy az adományozó nem tudta ezt feldolgozni: behalt bánatába...

A harangok pótlására csak 1922 után került sor. Ekkor már más idők jártak, a dualista monarchiát elsöpörte a világegyetem, Magyarország elvesztette területének kétharmadát. A következő képeslapon pedig már a csendőrségi laktanyával szerepel együtt a templom.

Szarvas Év. templom és csendőrségi laktanya

És nemsokára büszke lovas leventék pózolnak ezen a Vásártéren készült fotólapon, amelyen az Újtemplom tornya nyújt szép háttérrel.

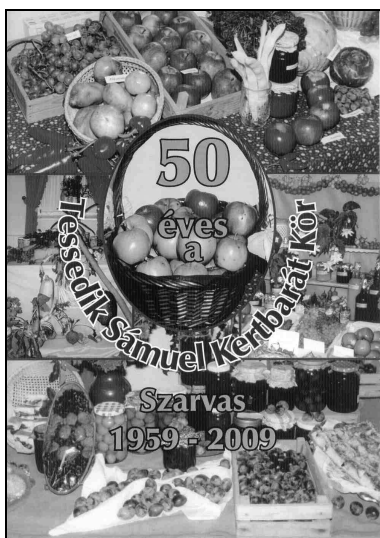

1939-ben kitört a második világháború. Az ezt követő idők egy másik történetet kívánnak.

Szemle

50 éves a Tessedik Sámuel Kertbarát Kör 1959-2009

Szarvas, 2009, szerkesztő Mótyán Tibor, 62 oldal

50 éves a szarvasi Tessedik Sámuel Kertbarát Kör. A hír már önmagában nagyon szép és ritka dolog, de az, hogy a kertbarátok erre az alkalomra egy szép kiadványt, az ötven év tevékenységének összefoglalóját is kiadták, az már dicséretes.

Kevés olyan civil szervezet van kies hazánkban, amelyik megélt ötven évet, és túlélte egy rendszerváltást és több politikai irányváltást is. Töretlenül, sőt növekvő taglétszámmal működik ma is.

Mótyán Tibor elnök szerkesztésében, Gulyásné Janurik Annamária, Mótyán Tiborné, Hajdú Pál, Lestyán Katalin és a Kör tagjainak közreműködésével, Benkő László által

készített, valamint a Kör archívumából származó fotókkal illusztrált könyvecske Fazekas András nyomdájában készült.

A kertbarátok Tessedik-idézetet választottak mottóul:

„...a kertészkedésben és a méhészkedésben nagy gyönyörűségem volt, s ezek körül oly sok mulatságot találtam, hogy mindig vidor és elégedett voltam.”

A bevezetőben Babák Mihály polgármester és Mótyán Tibor elnök köszönti a kertbarátokat. A szarvasi Kertbarát Kör múltját és a jelenét Demeter Péter szakmai vezető tekinti át az első részben. Áttekintést ad a szarvasi kertek és a kertkultúra közel háromszáz éves történetéről.

A következő fejezetben dr. Szent-Miklószy Ferenc az országos szövetség elnöke köszönti a kertbarátokat, és veszi számba a Kör alapítóit és vezetőit. Az alapító Szalai Mihály volt, majd dr. Kereszturszki János, Szirony Mária, Denk Antal, Grecsnik Endre, Kugyela Pál, dr. Ruzs Molnár Ferenc irányította a Kör munkáját; 1990 óta Mótyán Tibor.

A Kertbarát Kört Bonyhát Zsuzsanna verse köszönti, majd Hajdú Pál titkár sok fotóval illusztrált Visszapillantója következik. A füzet tartalmazza

az 1959. évi alapító tagok, és a 2009. évi tagok névsorát, és *dr. Molitorisz Pál* „Történelmi séta a szarvasi kertekben” című írásából egy részlet.

A füzet utolsó részében a társ-kertbarát körök, városképítő, méhészek és más civil szervezetek köszöntik az ötvenéves Kertbarát Kört, és néhány köri tag visszaemlékezése is olvasható benne.

A könyvecske sok-sok fotót közöl, melyek átölelik a Kör ötvenéves tevékenységét.

Dr. Reszkető Péter

A Legcivilebb Civil-díj elnyerése után az Erzsébet-ligetben (2008)

Guggolnak (balról): Janurik Pál, Mótyán Tibor elnök

Első sor (balról): Cséke Lászlóné, Blaskó Pálné, Hajdú Pál tükár,

Liska Jánosné, Bencsik Istvánné, Kmotricza Margit, Bohnyáth Zsuzsanna,

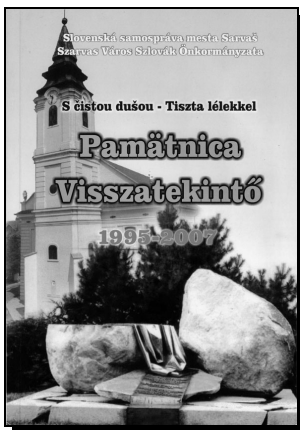
Gál Istvánné, Gombkötő Jánosné, Gombkötő János, Dr. Molitorisz Pál

Második sor (balról): Medvegy Mihályné, Medvegy Mihály, Nyári Mihály,

Jurák Pál, Aszódi György, Blaskó Pál

Pamätnica – Visszatekintő, 1995 – 2007

Szarvas Város Szlovák Önkormányzata, Szarvas, 2008, 64 o.

A Határontúli Szlovákok Hivatalának támogatásával, 2008-ban, *Mótyán Tibor* szerkesztésében megjelent összefoglaló és egyben hiánypótló, kétnyelvű kiadvány a Pamätnica. Összegyűjtötte és archiválta azokat a kiemelkedő eseményeket, amelyek a Szlovák Önkormányzat 1995-ös megalakulása óta a nemzetiség életében történtek. Az országban egyedülálló kiadvány készítése során bizonyosodott és erőteljes hangsúlyt kapott az a tény, hogy – Szarvas Város Szlovák Önkormányzata képviselő-testületének aktív közösségi munkája eredményeként – igen élénk Szarvason a szlovák nemzetiségi élet.

A színes képekkel illusztrált, szlovák-magyar nyelvű kiadvány beszámol a szlovákiai testvérvárosi kapcsolatokról, az Országos Szlovák Önkormányzattal történő együttműködésről, Magyarország szlovák lakta településeivel való közös munkáról, az országos, megyei és városi intézményekkel közösen vállalt feladatokról, eseményekről. A Szarvaspress Nyomda által készített 64 oldalas visszaemlékezés értékes üzenet az utánunk jövőknek.

Mótyán Tibor elnök így ír prologusában a kiadványról:

Azon őszinte reményt hordozza ez a kiadvány, hogy (...) igazolódhat a tény, miszerint e vidék lakosságának többsége tiszteli Szarvas közel 300 éves, szlovák kultúrával átszőtt múltját és jelenét.

A gyűjtő munka során természetesen nem törekedhettünk a teljességre, csupán némi ízelítőt kívántunk adni sokrétű tevékenységünkéből. Nagy jelentőséget tulajdonítottunk annak, hogy színes fényképekkel illusztráljuk a nemzetiségi rendezvényeket, a fontosabb eseményeket, rávilágítva arra, hogy a tradíciók miként lehetnek részei jelenünknek.

Bízunk abban, hogy sikerül származást vállaló, de nemzeti gögtől mentes öntudatot átörökítenünk mindazok lelkébe, akik tisztelik tót ajkú (szlovák) elődeik kultúráját, tradícióit, vagy pedig hívatottak a meglévő kultúra őrzésére és továbbadására. A könyv mottója is lehetne az elnök zárógondolata: Származásoddal ne kérkedj, maradj elsősorban az Istennek is tetsző EMBER, akkor lehetsz saját népednek is hasznos tagja.

Kmotricza Margit

Orosz Iván

Kis történetek egy nagy faluból

Digitális Kalamáris, Szarvas, 2009, 150 o.

Ízig-vérig szarvasi volt, itt született, élt, és tehetségét e nagy faluban, községben bontakoztatta ki, máig ismeretlen ok miatt tévútra tért.

Több évtizeden át szolgálta Szarvas kulturális életét, közművelődését. Együtt élt és barátkozott magyarral, tótal, zsidóval, s mindig védte a kiszolgáltatottakat. Szívéhez és lelkéhez közel álltak azok, akikhez írásai szóltak.

A háború utolsó évében azonban, a szarvasi zsidó deportálások idején, az ezt helyeslő, olykor uszító írásai jelentek meg a helyi sajtóban.

1945 után bíróság elé került, elítélték, büntetését letöltötte. Szabadulása után szeretett volna szülővárosába visszatérni. Várta a megbocsátást és a visszahívást. Hiába várta. Miskolc környékén élt családjával. Fizikai munkát végzett, és verseket írt. Ezekben fel-lehető a hazavágyódás.

Most, mikor jelentős írásai 1938 után ismételen megjelennek, ami első-sorban dr. Molitorisz Pál szervező munkájának köszönhető, Szarvas befogadja eltévelyedett fiát. Az őt ismerők már alig élnek. A szarvasi zsidók már nincsenek. Vezeklését az utókor elfogadja, de nem igazolja.

* * *

Orosz Iván e – részben publikálatlan – kis történetekben Szarvas újratelepülésétől mutatja be az itt élők, a betelepülők mindennapos életét. Azt, hogyan bíraskodnak *Harruckern báró* idejében, amikor is a pellengér és a deres divatos volt. Hátborzongató történetet ír le *Sáfár András* betyárról, aki tetteiért börtönbe került.

A szarvasi szereplőket nevükön nevezi. Ma is ismert családi nevek ezek városunkban. A szlovák kifejezéseket érti és felhasználja. A savanykás ízű bortermelést is szóba hozza, aminek árusítása körül sok bonyodalom támadt. Végül a filoxéra pusztítja ki a szőlőket.

Hitelesen írja meg Nyíregyháza betelepítésének történetét. Azt, hogy *Petrikovics János* szarvasi csizmadia mester hogyan szervezi meg, hogy Békés megyéből szlovákok telepedjenek le Nyíregyházán, ahol építkezésbe kezdtek, és ott is maradtak *tirpákok* néven.

Szarvas kiemelkedő személyiségei közül *Tessedik Sámuel*ről ír. Ide településétől a nagy templom- és iskolaépítkezéseken át a megpróbáltatásait is felsorolja. Paptársának aknamunkája sokszor tönkreteszi munkája eredményét. De ő marad, s szolgálja híveit és a szarvasiakat.

Petőfi Sándor 1849-es szarvasi tartózkodását hűen írja le. Az egynapos ittlét minden mozzanatához kapcsol eseményeket és hazafias történeteket.

A szarvasi előjáróság hirdetményeit a lakosság a kisbíró útján ismerte meg. 1876-ig tót nyelven, ezt követően tót és magyar, majd csak magyar nyelven. A kisbíró dobszóval járta Szarvas utcáit, s ha már elegenden vették körül, belekezdett mondókájába.

Mindig így kezdte: „közhírré tétetik”. Majd közölte a rendelkezéseket. Főleg tiltások voltak. Tilos fokost, szekercét a mestergerendába vágni. Tilos a fiataloknak esténként bottal verekedni. Tilos vecsgerkázni. (Ezt a lakosság nem tartotta be.) Tilos az elszaporodott sáskákat puskával löni. Kötelező a takarmányfüvek termesztése. Kötelező a cigány gyermekek iskolába járása. Tilos az istenkáromlás (nagyon elterjedt a káromkodás). Tilos a gyerekek sárkányeresztése, 12 virgácsütés a büntetése. Előírták, hogy a Körös partján hol fürödhetnek. Sok hasznos hirdetés hangzott el, s nagyrészt be is tartották. A dobszós „közhírré tétetik” még az én gyerekkoromban is divatos volt.

Az utolsó fejezet Orosz Iván életének történetét közli.

Mi, szarvasiak sokat tanulhatunk tőle: könyve segít megismerni és – talán – meg is érteni múltunkat.

Dr. Búzás László

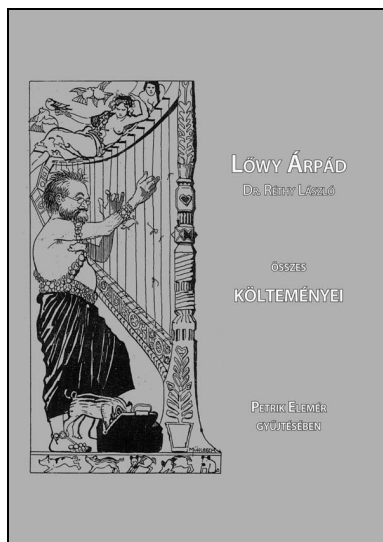
„Humorban nem ismerek tréfát.”

Karinthy Frigyes

Lőwy Árpád /Dr. Réthy László/ összes költeményei

Petrik Elemér gyűjtésében, Budapest, 1920

Digitális Kalamáris Kiadó, Szarvas, 2009., 288 oldal

A Szarvasi Krónika 2009-ben megjelent 23. számában dr. Kutas Ferenc a következőképpen fejezi be *Molitorisz Pál ... Lőwy ember és poéta volt* című könyvének ismertetését: „Szép könyv, jó könyv *Molitorisz Pál* könyve, s nem kell nagy bátorság a záró sorok leírásához; az első olyan helyi kiadvány, amely túlnő a város határain.”

Eltelt egy év és az új Lőwy-kötet bemutatásakor nem kell nagy bátorság kijelenteni, hogy országos érdeklődésre tarthat számot, de – bibliográfiai értékén túl – koronája az eddig megjelent Lőwy-versesköteteknek. Számban a legtöbbet tartalmaz a verseiből – talán az összeset. Bizonyosan nincs elferdítve, átírva, mert a költő közeli barátai

gyűjtötték össze *Petrik Elemér* vezetésével, aki fiatal kora ellenére Lőwy kávéházi asztaltársaságának tagja lehetett. Az elsők között, a költő előadásában hallhatta az új verseket, melyeket azonnal lejegyzett, és 1920-ban (már Lőwy halála után) egy kézzel írt, szépen és olvashatóan kalligrafált betűvel másolt be egy könyvbe.

Hatent sua fala libelli – tartja a régi latin mondás, mely szerint a könyveknek meg van a maguk sorsa. Így van ez esetünkben is, hiszen 90 évig őrzi a család a kéziratot, majd megbízható és avatott kézbe adja, *Molitorisz Pálnak*, aki tudja, hogyan tehető mások számára is elérhetővé, olvashatóvá, megszerethetővé; magyarul: közkinccsé. Mindez részletesen is megtudható a könyv bevezetőjéből és az utószóból.

Kikerülhetetlen, hogy ne essék néhány szó a könyv bemutatásán túl azokról az olvasókról, akik – sok más költő verse mellett – Lőwyt is szeretik. Sokan vannak, és a számuk is nő. Reneszánszát éli a kulturáltan vaskos szókimondás (sajnos a médiumokban tapasztalt trágárság és pornográfia is), a megfelelő időben, alkalmas helyen és összeszokott baráti társaságban a

pajzán, de nem obszcén humor, a jóízűen szellemes tréfa és ugratás. A hagyományos és a Löwy-vers közötti különbség olyan, mint a Hóvirág és Pálpusztai ízeinek eltérése. Ízlés kérdése – melyen nem vitatkozunk –, ki melyiket szereti. Viszont senki se féljen, Löwy a közeljövőben sem lesz érett-ségi tétel. Megmarad az értő inyenceknek, a vers-gourmandoknak.

A 2009. június 4-i könyvbemutatót megelőzően Molitorisz Pál, *Réthy Péter*, *dr. Bagi László* és jómagam elindultunk Aradra megkeresni a Réthy család elveszettnek hitt sírhelyét. Helyi segítő közreműködésével ez sikerrel járt. A sír ápolt és gondozott. Az útról dr. Bagi Lászlónak köszönhetően film készült, melynek vetítése része volt a könyvbemutatónak. Ekkor adták át a Löwy Spa Baráti Társaság Díszoklevelét dr. Molitorisz Pálnak, aki út-törő munkát végzett, és elévülhetetlen érdemeket szerzett dr. Réthy László, szarvasi származású tudós és költő életművének felkutatásában és ápolásában.

Végül örömmel nyugtázhatta a szarvasi könyvszerető közönség, hogy *Tatai László* műhelyéből ismét egy szép és jó könyv került ki, melynek borítóját *Mühlbeck Károly* grafikájának felhasználásával tervezte meg. A fűzött, kemény borítóval ellátott mű 150, kézzel számozott példányban jelent meg.

Jó szívvel ajánlhatjuk mindazoknak ezt a könyvritkaságot, akik fogékonnyak arra, hogy a humor szemüvegén keresztül nézve a világot keresik a belső békéjüket!

Dr. Demeter László

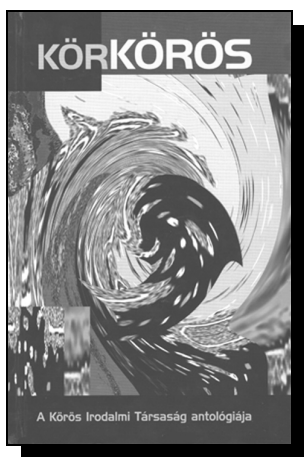
Egy művemek előtt.

Lattam pikturát, céspat naggszárút,
Nélnék néntébe kellem elmerült;
Minden koroknak mesterműveit,
Mindent, mi kelket büvöl s felhevít.
É szíveim gyönjörben simott, mint a fény,
Kely seug a tonak síma tikörén.
É sokaféle: bár ne lenne kép,
De elő, igaz minden, ami szép. . .

KörKörös

A Körös Irodalmi Társaság antológiája

*Körös Irodalmi Társaság – Békés Megyei Jókai Színház,
Békéscsaba, 2009. 252 o.*

A tízéves Körös Irodalmi Társaság ezzel az antológiával ünnepelte születésnapját. Volt mit ünnepelni.

„Együttműködve a Bárka szerkesztőségével, korábban a Békés Megyei Könyvtárral, újabban a Békés Megyei Jókai Színházzal, az elmúlt évtizedben sikerült Békés megyében élénk irodalmi életet létrehozni, a megyebeli színvonalas alkotói tevékenységet az egyetemes magyar irodalmi alkotóáramlatokba csatlakoztatni” – írja a könyv előszavában Elek Tibor, a Kör elnöke. Hogy ez nem üres kijelentés, bizonyítja a tevékenység felsorolása: a hazai és a határon túli magyar irodalom alkotóinak és alkotásainak népszerűsítése; a

megyei alkotók fővárosi és határon túli bemutatása; irodalmi pályázatok kiírása; könyvkiadás; a Körösök Gyöngye-díj alapítása; rendezvények szervezése.

Ennek a tevékenységnek egyik eredménye ez az antológia. Legalább három évtizede nem jelent meg Békés megyében a megye íróit, költőit bemutató gyűjteményes kötet. Ezt a hiányt hivatott pótolni e könyv. A vállalt feladatnak azonban csak részben tud eleget tenni, hiszen a megyében nem csupán a Kör tagjai publikálnak; ezt az előszóban a Kör elnöke is elismeri.

A kötet kiadását támogatók tették lehetővé: Békés Megye Önkormányzata és a budapesti Septox Kft. A tetszetős, színes, kemény borítóval megjelent könyv borítóját Lonovics László tervezte, s ő válogatta a Békéscsabai Művészeti Társaság tagjainak alkotásaiból az illusztrációként közölt, színvonalas grafikákat is.

A szerkesztők – Kiss László és Szabó Tibor Benjámin – 33 szerző munkáiból válogattak. Feladatuk egyszerre volt hálás és hálátlan: volt miből válogatniuk, hiszen eleget kellett tenni annak az elvárásnak, hogy a KIT minden tagjának szerepeljenek alkotásai; ugyanakkor elvárható (lett volna) az egyenletes színvonal is. A KIT tagjai közt vannak sokat publikáló, elismert és díjazott írók, költők; vannak, akik számára csupán kedvtelés az irodalom,

és vannak, akik elsősorban tudományos műveket alkotnak. Ezért azt is írhatnánk, hogy *színes* antológia jött létre. Ez viszont csak részben igaz: a tartalmat és a színvonalat inkább a *heterogén* szó jellemzi.

Mint az antológiákat általában, ezt sem kell (lehet) lapról lapra, egyfolytában olvasni. Ha az olvasó lapozgat, keresgél, érdekes dolgokat is találhat: Talál elgondolkodtató alkotásokat kezdetleges formába öntve; talál formai remekléseket valódi tartalom nélkül; akadnak az érthetlenség határát súroló szövegek; olyanok, amelyeknél kipattan az olvasóból a kérdés: ez ugyan miért került a kötetbe. És persze vannak valódi irodalmi alkotások is. A többség keményen komolykodik, de vannak üdítően humoros (vagy annak szánt) alkotások is; és megjelent az újra divatos groteszk.

Veszélyes vizekre evezne a recenzens, ha név szerint válogatna a szerzők és alkotások közül, és ezeket minősítené. Helyette szóljanak inkább az elismerő szavak! Elismerés illeti mindazokat, akik ezt a kötetet létrehozták: a megyei irodalom szervezőit, akik pezsgő irodalmi életet teremtettek; a szerkesztőket, akik vállalták ezt a kockázatos feladatot, és éltek ezzel a lehetőséggel; valamint a kötet szerzőit, akik vagy élethivatásként foglalkoznak irodalommal, vagy úgy érzik, mondanivalójuk van a világ számára, és hétköznapi munkájuk mellett írnak.

Egy nevet mégis kiemelünk: az egyetlen szarvasi, akinek versei szerepelnek az antológiában, *Hartay Csaba*, akinek eddig hat kötete jelent meg, akit a Körösök Gyöngye-díjjal jutalmazott a KIT, és akinek tehetségét a Bárka című folyóirat Bárka-díjjal ismerte el.

Dr. Kutas Ferenc

Kalmár Zsolt

Ezzel az ésszel

*Ezzel az ésszel – utólag belegendolva
már nem tettem volna.*

*De ha nem tettem volna – utólag belegendolva –
nem lenne ez az ész.*

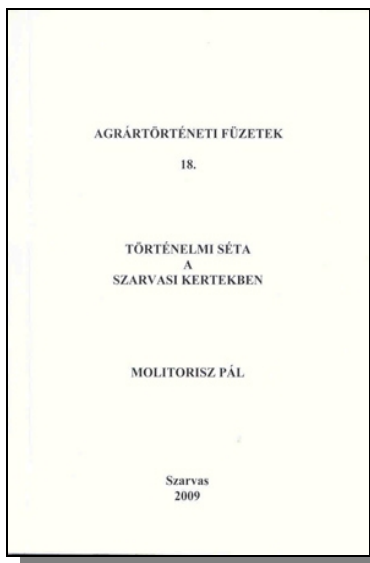
Színházi hasonlat

*Életünk néhány ősbemutató
és az azokat követő hosszú szünetek.*

Dr. Molitorisz Pál

Történelmi séta a szarvasi kertekben

Agrártörténelmi füzetek. 18. Szarvas, 2009. 81 o.

A 18. kötetét adta ki ebből a sorozatból a Tessedik Öreggazdász Egyesület és a SZIE Víz- és Környezetgazdálkodási Főiskolai Kara. Ez a kötet külső megjelenésében még nem tűnik ki a sorból, de ha belelapozunk, láthatjuk, hogy ez az első olyan szám, amit már több színes fotó díszít.

Az A5-ös formátumban, közel száz oldalon, 35 színes és több régi fotóval, valamint több képpel és melléklettel gazdagított könyv a szarvasi, nagy múltú kertkultúrával foglalkozik. A sok helytörténelmi kiadványt író *Molitorisz Pálnak* ez már az ötödik kötete a fent említett sorozatban. Fel is tehetnénk a költői kérdést, miért éppen neki jutott eszébe e szép téma feldolgozása, és nem egy hívatásos kertésznek, gaz-

dásznak!

A kötetben látható gazdag illusztrációból, a fotókból és a csatolt melléletekből kiderül, hogy a szerzőt már hosszabb ideje foglalkoztathatta a kérdés, és a rá jellemző szisztematikus munkával gyűjtötte, dokumentálta a témát.

Szarvason nagy múltja van a kerteknek, és legalább *Tessedik Sámuelig* nyúlik vissza a kertkultúra: zártkertek, „szőlők” sora mutatja ezt. Sajnos a mára már hanyatló, gondozatlan kertek látványát sem feledteti velünk az utóbbi évtizedekben a Körös-parton látványosan kifejlődő üdülőkultúra, mert a parttól eltávolodva burjánzik a hanyagság! A Macózugban, a Macólapon és máshol is egyre több a gondozatlan kert. Ez is jól mutatja a kötet aktualitását.

A zugok, a laposok a szarvasiak számára beszédes kifejezések, rég elfeledett gyümölcsök ízének ígéretével. Valamikor a város kamráit töltötték meg télire ezek a kertek.

Érdekes, bár nem kapcsolható a kötet témájához a III. melléklet, gróf Bolza II. József végrendelete. Egy kicsit rövidnek érzem a bolgárkertészek bemutatását, mintha a szerző befejezetlenül hagyta volna ezt a gondolatsort. Bár ahogyan én ismerem őt, valahol, talán majd egy másik kötetben folytatódik a történet, és kikerekedik a gondolat. A 'szőlők', a 'zugok' kü-lön-külön egy-egy kis kötetet érdemelnének, nem is szólva a kertész-dinasztiákról.

A Siratói szőlők elnevezéséről a szerző *Haán Lajos* történészre hivatkozik, ez olvasható is a kötetben. Álljon itt egy másik adalék: temetéseken, hivatásosan, a halottakat „elsirató” asszonyoknak fizetett ezüstpénzeken vett szőlők erről is kaphatták a nevüket.

Szerény kivitelű de szép kis könyv, sok érdekes adattal és fotóval. Érdemes forgatni!

A Ruzicskay Közalapítvány elnökeként, most itt, a szerző kérése nélkül is – utólag, a szerzői jog fenntartásával –, hozzájárulok a Ruzicskay-rajzok közléséhez.

Dr. Reszkető Péter

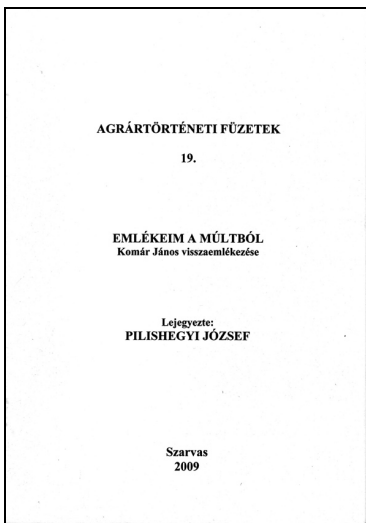

Piac előtt a Maczó-zugi Petrov-kertészetben. Balról (álló sorban második) Petrov Anna, majd Petrov András, Petrov Ilona.

Emlékeim a múltból

Komár János visszaemlékezései

Agrártörténeti füzetek 19. Szarvas, 2009. 48 o.

Ez már az Agrártörténeti füzetek 19. kötete. A 48 oldalon 18 képpel illusztrált füzetet a Szent István Egyetem Víz- és Környezetgazdálkodási Kara valamint a Tessedik Öreggazdász Egyesület adta ki, *Csengeri Erzsébet* és *dr. Szitó János* szerkesztésében. (Nyomtatás: Digitális Kalamáris, *Tatai László*.)

Ebben a füzetben egy életet követhetünk végig: az 1926-ban született *Komár János* szarvasi tanyasorból jutott el a Gazdasági Tanintézetig, majd a Győrfi István Kollégiumig, végül a debreceni agrárdiplomáig. Tanulságos és jellemző sorsa ez az akkoriban többre vágyó vidéki fiúnak. A füzetben a viharos, ma már történelmi idő-

ket meséli el; a feltörekvő fiatal életét, munkásságát, sikereit, kudarcait egészen nyugdíjba vonulásáig.

Emberi sors, de maga a történelem, sikereivel, buktatóival, jóindulatú segítőivel és rosszindulatú gáncoskodókkal.

Ő volt annak a nemzedéknek a tagja, akik megteremtették, felépítették (szó szerint!) a hazai nagyüzemi gazdálkodást, felfuttatták a rizstermesztést. Kevés panaszszót lehet hallani Komár Jánostól, pedig nem lehet könnyű látni, hogyan verték szét (most is szó szerint!) mindezt, az elmúlt húsz évben.

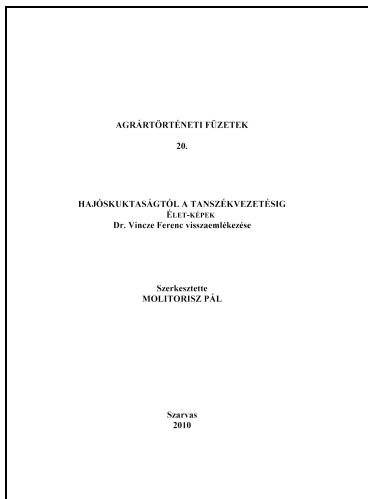
Komár János emlékeit *dr. Pilishegyi József* jegyezte le és szerkesztette „füzeté”.

Dr. Reszkető Péter

Hajóskuktaságtól a tanszékvezetésig

Dr. Vincze Ferenc visszaemlékezései

Agrártörténeti füzetek 20, Szarvas, 2010, 95 o.

A Szent István Egyetem Víz- és Környezetgazdálkodási Kara valamint a Tessedik Öreggazdász Egyesület kiadásában megjelenő Agrártörténeti füzetek immár 20. számaként jelent meg dr. Vincze Ferenc (1914–1993) visszaemlékezése.

Egyetemi hallgatóként nagy utazásokat tett, még hajóskuktaként is szolgált egy dunai hajón, hogy utazhasson. Az emlékező (szerző) 1950–1963 között a leghosszabb ideig töltötte be a szarvasi Középfokú Mezőgazdasági Iskola igazgatói székét, majd a főiskolai kar tanszékvezetőjeként vonult nyugdíjba.

Vincze Ferenc nem Szarvason született, mégis városunk fia volt; szinte teljes élete, munkássága „második szülőföldjéhez”, Szarvashoz kötötte. 43 évet élt városunkban. Élete korszakokat ívelt át: a dualista Magyarországon született, pályája a két világháború közötti korszakban bontakozott ki, végigélte és -szenvedte a második világháború megpróbáltatásait, a koalíciós korszakot, majd a *Rákosi* és *Kádár* nevével jelzett kort.

Szerény, elkötelezett, lelkiismeretes katonája volt hivatásának, a pedagógus pályának. Derűs egyénisége, embersége rokonszenvéssé tette alakját a legnehezebb időkben is.

A lebilincselően érdekes, élvezetes stílusú visszaemlékezéseiből nemcsak személyes sorsa bontakozik ki, hanem megismerhető a szerző kora, a társadalmi háttér is.

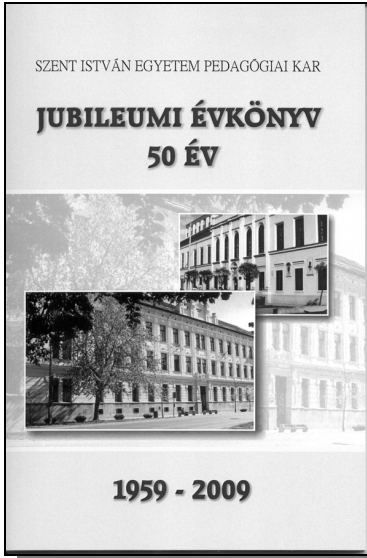
A közel százoldalas, illusztrált füzet szövegét dr. Molitorisz Pál szerkesztette, a szarvasi Digitális Kalamáris nyomtatásában készült.

A kiadók

Jubileumi évkönyv

50 év

Szent István Egyetem Pedagógiai Kar, Szarvas, 2009, 98 oldal

Egy intézmény életében alapvető a tradíciók tisztelete, a múlt értékeinek átörökítése. 50 év már elég hosszú idő ahhoz, hogy az elmúlt évtizedek történéseit érdemes legyen elemezni, értékelni. 1959-ben az országban három helyen indult felsőfokú óvónőképzés, az egyik városunkban nyitotta meg kapuját a *Brunszvik Teréz* nyomdokaiba lépő fiatalok előtt. A *Szakács Mihályné dr.* szerkesztésében megjelent kiadvány végigvezeti az olvasót azokon az eseményeken, melyek fontosak voltak az intézmény fél évszázados történetében.

A múltidézést *Bilibok Péterné dr.* történeti visszatekintése indítja el. Ezt követően a szerkesztő – akinek teljes életpályája ehhez az intézményhez

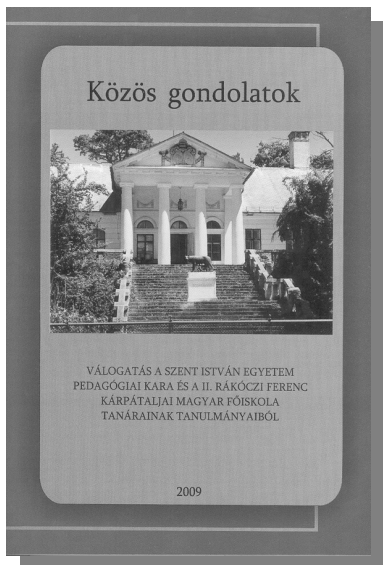
kötődik – kalauzolja az érdeklődőt a fontosabb állomásokon keresztül napjainkig.

A továbbiakban megismerkedhetünk az első számú vezetők életútjával és azon iratokkal, amelyek az intézmény életében bekövetkezett jelentős változásokat dokumentálják. A tanszékek, majd a későbbi intézetek életéről a jelenlegi intézetigazgatók számolnak be. A kiadványt régi képek és korabeli dokumentumok másolatai teszik színesebbé.

Dr. Lipcsei Imre

Közös gondolatok

Szent István Egyetem Pedagógiai Kar, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ungvár, 2009, 273 oldal

A Szent István Egyetem Pedagógiai Kar és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola együttműködésének eredményeként a harmadik tanulmánykötet jelent meg *Lipcsei Imre* és *Gabód Béla* szerkesztésében. Az eddig megjelent kötetek – „Közös értékeink” (2004), *Közös út*” (2006) – bizonyítják, hogy a két intézmény vezetői nem csak jelszónak tekintik az együttes munkát, hanem a szakmai találkozók, konferencia előadások, hallgatók részképzése, közösen végzett kutatások mellett fontosnak tartják, hogy a kollégák bemutathassák legújabb eredményeiket is. A kiadványban 10 kárpátaljai és 14 Békés megyei oktató tanulmányait olvashatjuk. A neveléstörténet, az oktatáspolitikai, az informatika, az ének-zene, a

néprajz, a tehetséggondozás, a nyelvészet és az irodalom témakörben írt tanulmányok jól reprezentálják a kutatási paletta sokszínűségét.

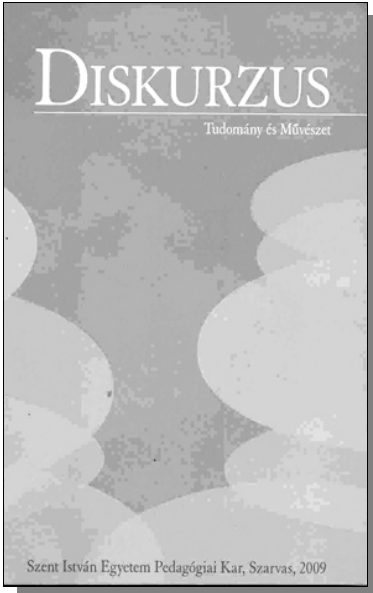
A most megjelent kötet is ékes bizonyítéka annak, hogy a kilenc évtizede meghúzott határvonal nem akadályozhatja meg a magyar pedagógus társadalom közös gondolatainak szabad áramlását.

Dr. Lipcsei Imre

Diskurzus

Tudomány és művészet

SZIE Pedagógiai Kar, Szarvas, 2009., 328 oldal

A SZIE Pedagógia Kara kiadásában 2008/9. számmal jelent meg a Diskurzus 2009. évi kötete, mely a 2008. november 6-án megtartott Magyar Tudomány Napja kari rendezvényein elhangzott előadások anyagát tartalmazza. A *Virágné Horváth Erzsébet* vezetete szerkesztőbizottság gondozásában, a korábbiaknál nagyobb terjedelemben kiadott tanulmánykötet már az alcímében szokatlan: „*Innováció a tudományban és a művészetben*”. Innováció a tudományban (?), ezt még értem is talán, de hogy innováció a művészetben (?), ezt már kevésbé értem. Az innováció fogalmának ilyen kontextusban való (számomra kissé túlzó) használata szokatlan, amit mi sem bizonyít jobban, minthogy a három alfejezet címének kivételével mindössze két cikk-

ben szerepel csupán az *innováció* kifejezés maga.

A harminc szerző 30 cikkét, tanulmányát, témafelvetését öt alfejezetbe szerkesztették. Ezekben a szerzők már inkább *személyiségfejlesztésről*, *tehetség- és tudásfejlesztésről* értekeznek (szerencsére!), és nem „*innoválnak*”. A szerzők egyébként igen széles skáláját fogják át tanulmányaikban a pedagógia, a művészetpedagógia és a módszertan különböző tudományágainak. A tehetséggondozástól (*Janurikné Lestyán Erzsébet* cikke), a civilizációs ártalmakon át (*Bencze Sándorné* tollából), és a kisebbségi lét alap-problémáin túl (*Gadó Béla* tanulmánya) a multikulturizmusig (*Szabó Julianna* és *Bobné Chlebig Márta* cikkei), valamint a számítógép alkalmazása a tehetséggondozásban kérdésköréig (*Szabóné Balogh Ágota* tollából), és a kommunikációs képesség fejlesztéséig (*Timárné Hunya Tünde* tanulmánya) sok-sok témát feldolgoznak. Mindez a Kar oktatóinak (és vendégeinek) széleskörű érdeklődését és gazdag kutatói munkásságát mutatja. Ez még akkor is igaz, ha a kötet tanulmányainak/cikkeinek mindegyike kapcsolódik az oktatás és a pedagógia tudományához.

A cikket neves szakembergárda lektorálta, ami mindenképpen emeli a szerzők munkájának tudományos értékét! Ezzel együtt a cikkek, tanulmányok színvonala jelentős különbséget mutat.

Kissé finomkodónak tartom, hogy a magyar nyelvű kivonat előtt a „*Rezümé*” szót találjuk. Megfelelőbbnek gondolnám az angol nyelvű kivonat előtt helyesen szereplő „*Abstract*”-tal megegyező, egyszerű „*Kivonat*” szót használni.

A tanulmánykötet értékéből mindez azonban keveset von le: ajánlható minden, a pedagógia, a tehetségfejlesztés és a módszertan tudományok iránt érdeklődő kollégának!

A kötetet *Ádászné Liker Klára* nagyszerű „életképei”, és *Szakács János* konferencia-fotói színesítik.

Dr. Reszkető Péter

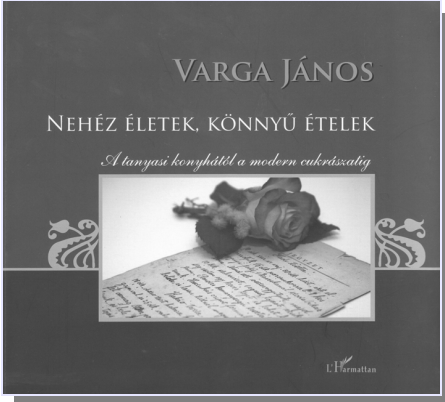

Ádászné Liker Klára felvétele

Varga János

Nehéz életek, könnyű ételek

L'Harmattan, Bp., 2009, 115 o.

„A tanyasi konyhától a modern cukrászatig” az alcíme a Szarvas környéki tanyákról származó Varga János könyvének.

A kötet az ajánlás és az előszó után a „nehéz élet” bemutatásával kezdődik a „Családrajzi emlékek” című fejezeten, mivel a szerző Szarvas környékén született és nevelkedett. Ez nem éppen a könnyű élet helyszíne volt! A családi gyűjteményből származó fotókkal illusztrált fejezet röviden bemutatja azt a ne-

héz életformát, amit a szerző is átélt gyerekkorában. Ez a fejezet, de az egész könyv is amolyan tisztelgés a szülei és más hasonló sorsú, szegénységben élt tanyasi emberek emléke előtt.

A következő részben „Az alapanyag előállításának módja”-tól a „Lakodalmi ételek”-en és „A disznótor ételei”-n át a „Hétköznapi ételei”, a „Savanyúságok” és az „Ismert és kevésbé ismert ételek” bemutatására kerül sor. A szerző a nehéz ételek után már a címben is a könnyű ételeket ígéri, de ez a főfejezet inkább a „nehéz ételek”-et tartalmazza, majd csak ezek után következnek az „Alaptorták, alapsütemények, alaptöltelékek, vagyis az úgymond „könnyű ételek”.

Az utolsó fejezetben tehát a torták, vajas és hajtogatott, valamint a linczertészták süteményei, készítéseiknek fogásai, receptjei következnek. Mondhatnánk: ezek a szerző igazi foglalkozásának, a cukrászatnak a fejezetei.

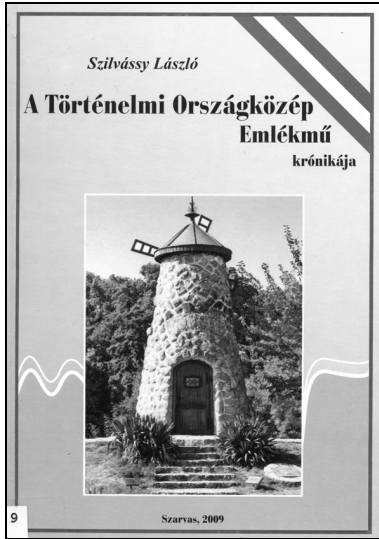
A mellékletben a süteményekről készült 36 színes kép található. Akinek a leírásoktól, a receptek olvasásától nem jött meg az étvágya, a fényképek láttán bizonyára hozzáfog valamelyik sütemény elkészítéséhez

Dr. Reszkető Péter

A Történelmi Országgözép Emlékmű krónikája

Szerkesztette **Dr. Szilvássy László**

Kiadja a Hidasi család, Szarvas, 2010., 98 oldal

Dr. Szilvássy László, városunk fáradhatatlan és termékeny helytörténeti kutatója az elmúlt évben újabb kötettel lépett az olvasóközönség elé a történelmi Magyarország közepét jelző, jelképes malomépület létesítésének történetével.

A kötet elsősorban a helyi sajtó közleményeiből időrendi sorrendben összeállított dokumentumgyűjtemény, melyből korszakokra tagolva megismerhetjük az emlékmű történetét, kezdve a gyökerektől, *Mihálfi József* főgimnáziumi tanár méréseitől, melyben megállapította, hogy a régi Magyarország közepe épp városunkra esik.

A kötetből követhetjük az emlékmű-állítás eszméjének megjelenését, s majd a tíz évig tartó előkészítés után

az emlékmű 1939-ben történt megvalósítását. Városunk polgárai jól vizsgáltak hazaszeretetből, sokan adományaikkal segítették az emlékmű létesítését. A közzétett újságcikkekből megismerhetjük a támogatókat és az emlékmű létesítése körül bábáskodókat: *dr. Schaur Gábor* főszolgabíró, *Tepliczky János* mérnököt, *dr. Zerinváry Szilárd* járásbíró vagy *Gödri István* mérnököt, az emlékmű tervezőjét stb.

A szerkesztő a szarvasi hetilapok cikkeinek felhasználásán kívül kutatást végzett a Megyei Levéltárban is, s ennek eredményeként közli azokat a határozatokat, melyekben a képviselőtestület az emlékmű felállításáról, majd a helyszín kijelöléséről döntött.

A kötet befejező részében az emlékmű és térsége védetté nyilvánításáról, majd felújításáról szóló cikkeket olvashatjuk. A szerkesztő nemcsak az újabb kori sajtó írásait teszi közzé, de pl. az emlékműnél rendezett megemlékezések meghívói egy részét is közli. Felmerül az olvasóban, hogy az összegyűjtött nagyszámú forrásanyag felhasználásával a rövid összekötő szövegek helyett meg lehetett volna írni az emlékmű teljes történetét, jelentős

könnyebbséget okozva az olvasónak, néhány fontosabb dokumentum pedig a mellékletben lett volna közölhető.

A szép kiállítású kötetet – melynek nyomdai munkáit a mezőberényi Berény Nyomda végezte – számos kép gazdagítja.

Mint a legtöbb kiadvány, e kötet sem mentes kisebb hibáktól, pl. a könyv elején tévesen idézi a szerkesztő Köteles István: *Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország* c. dalának szövegét, olykor pontatlanok a személynevek, pl. Moday, helyesen Maday (38. oldal), vagy Gödrös, helyesen Gödri (57. oldal). Kár, hogy a közölt újságcikkek megjelenésének ideje csak az évszámmal van megjelölve. Egy fotó kétszer is szerepel a könyvben (53. és 68. oldal).

Hasznos kiadványt tett le a szerkesztő a város asztalára. Gazdagodott Szarvas helytörténeti irodalma. Az érdeklődő olvasó a kötetből szinte mindent megtudhat az emlékmű történetéről, jó és rossz sorsáról, hanyattatásairól a kezdetektől napjainkig.

Dr. Molitorisz Pál

Amatőr felvételek (1942)

(Kutas György ny. tanár hagyatékából)

Ruzicskay György rajzsorozata Arany János Toldijához

Ruzicskay György Közalapítvány, Szarvas, 2010, 85 oldal

Már a cím elárulja a kiadó szándékát: itt elsősorban Ruzicskay rajzai a fontosak, Arany János mindenki által ismert elbeszélő költeménye ezúttal csak „kísérőszöveg”. Ha tudjuk, hogy a kiadó a Ruzicskay György Közalapítvány, a Toldi rajzsorozat pedig egészen eddig lappangott a szarvasi születésű művész hagyatékában, akkor

nem tűnik szentségtörésnek a sorrend.

A könyv a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 15. köteteként jelent meg, *Tatai László* és *dr. Reszkető Péter* szerkesztette. Amint azt a sorozat szerkesztője, *dr. Kutas Ferenc* a bemutatón megvallotta, örült ennek, hiszen Ruzicskay rajzaival és Arany versével szinte biztos a siker, s ismerve a Digitális Kalamáris (ahol a könyv készült) utóbbi munkáit, abban is biztos volt, hogy a kötet szép lesz.

Arany János Toldi c remekművét ismertetni itt nem áll szándékomban, hiszen azt mindenki tanulja az általános iskolában, szinte mindenkinek van róla emléke. Számos sora szállóigévé vált, valahol az országban talán naponta leírják, szavalják egy-egy sorát, versszakát.

Ruzicskay rajzsorozata abból a szempontból különleges, hogy a 30-as évekbeli papírra vetése óta lappangott, s most került elő. Tudjuk, hogy a művész kedvelte ezt az alkotói formát is, számos album jelent meg még életében a Szerelemkeresőtől Tessedik életéig. A Toldi is megihlette, s a tőle megszokott színvonalon rajzolta meg a számára fontos jeleneteket. Amint az eredeti rajzokon látszik, nem befejezett művekről van szó, sok helyütt ott a javítás nyoma, ami a művészettörténész szerint megint csak ritkaság, mert betekinteni enged az alkotás folyamatába. A könyvben mindebből nem látható semmi, hiszen digitális technikával javították a képeket.

Amint az a könyv bemutatóján több ízben elhangzott: a „Ruzicskay György rajzsorozata Arany János Toldijához” című kötet méltó mindkét művészhez, remélhetően sok gyerek és felnőtt öröme és épülésére ott lesz számos szarvasi lakás könyvespolcán.

Tatai László

Szarvason történt 2009-ben

Január

01. A Tessedik Sámuel Főiskola a Szent István Egyetembe integrálódott.
06. A egykori sportvezetők és élsportolók köszöntése, munkájuk elismerése.
08. A Berettyó-Körös Szakképzési Társulás ülése.
 - A színházpályázat (Víziszinpad) értékelése.
10. Tisztelgés az Őtmetőben a Don-kanyar áldozatainak emléke előtt
15. A KISOSZ helyi csoportja vállalkozói fórumot szervezett a Városházán.
16. Bamakó Rally: a „Békés Vándor” csapat útnak indítása.
17. Pentaller Attila református lelkész „Szarvas Városért” kitüntetésben részesült.
 - Brlás János Kardos polgármestere a Kistérség új elnöke.
- 19-23. Egyetemes Imahét „A kereszténység egységéért”.
19. A Kistérségi Társulás ülése.
20. A református gyülekezetnek dísz-városzászlót adományozott a Képviselő-testület.
 - A Magyar Máltai Szolgálat 20. évfordulóját a „szívbusz” mozgókéiallítással ünnepelte.
22. A lakossági fórum a Víziszinpad megépítését támogatta.
 - A Magyar Kultúra Napja: „Rendületlenül” tisztelgés a magyarság közös emlékei előtt.
 - Testületi ülés. Főbb témái: a 2009. évi költségvetés; módosítási tervezet az önkormányzati képviselők tiszteletdíjáról és egyéb juttatásairól; beszámoló a Turinform Iroda 2008. évről; az Ifjúsági és Sportbizottság tájékoztatója az előző évi sportcélú keret felhasználásáról; a köztisztviselői teljesítménykövetelményi célok meghatározása; a 2009/2010. tanév beiskolázási terve és a 2009. évi Közbeszerzési Terv elfogadása.
- 22-25. A Szlovák önkormányzat képviselte városunkat Pozsonyban az „Utazás” kiállításon.
24. A Liszt Ferenc Kamarazenekar jótékonyági hangversenye.
 - Dombvári Bence az Ausztrál Fialatok Olimpiai Fesztiválján képviselte hazánkat.
28. A TESCO a Városi Könyvtár Alapítványának 213 ezer Ft-ot adományozott.
 - A „Szép Magyar Beszéd” verseny területi fordulóját rendezte meg a Könyvtár.
30. A Kajak-kenu Club évváró vacsorája Vajda Attila olimpiai bajnok részvételével.
 - Rendkívüli testületi ülés.
 - Harencsár László haiku költéssel mutatkozott be a Szarvas és Vidéke lapjain.
- 30-31. A Galamb és Kisállattenyésztő Egyesület „Kisállat” kiállítása.

Február

02. Belvívrendezés az élhetőbb településekért, szerződések előkészítése.
03. Dr. Melis János az Év jegyzője és az „Év Embere” címet vette át.
06. Íjász seregszemle a Petőfi utcai Sportsarnokban.
11. „Színenergiák a roma felsőoktatásban” c. konferencia a SZIE Pedagógiai Karán.
 - Pálinkás Fanni és Dombvári Bence a 2008. év legjobb sportolója.
12. Méhnyakrák elleni védőoltás – fórum és védőoltás.
 - Vidékfejlesztési Fórumot tartott a helyi Vidékfejlesztési Iroda.
 - „Barátunk René” című komédia a Művelődési Házban.
13. A Benka Gyula Evangélikus Általános Iskola farsangja.
14. A Székely Mihály Szakközépiskola Szakképzésért Alapítvány Bálja.
 - Megújult az Őtemplomi Egyházközség gyülekezeti terme; a Szeretetotthon új épületszárnyal bővült; az Őtemplomi Szeretetotthon felszentelése.
16. A Vasipari Kft.-t új tulajdonos vette át.
 - Az Év sportolója (kajak,országos ifjúsági kategória) Dombvári Bence.
17. „Én és a kisöcsém” – a Körúti Színház előadása a Művelődési Házban.
19. A Körös-szögi Kistérségi Társulás ülése.
 - Közmeghallgatás.

- Testületi ülés. Főbb témái: a 2009. évi költségvetés módosítási tervezete; a Közművelődés; a szociális és gyermekvédelmi ellátás; a vizellátás díjainak megállapítása; a Kistérségi tevékenység; az Önkormányzat Ifjúságpolitikájának felülvizsgálata.
- Térfigyelő rendszert nyert pályázaton az Önkormányzat.
- Novák István Prima Primissima díjas építész a „Szarvas Városért” kitüntetést kapta.
- A Szlovák Iskola farsangja.
- 21. II. Nemzetközi Farsang Kupa – foci – díjátadás.
- A Fő Téri Iskola farsangja.
- 24. Munkáltatói Fórum az Ótemplomi Ev. Egyházközség Felnőttképzési Központjában.
- 25. A nyolcévfolyamosok farsangja a gimnáziumban.
- Bayer- Aszpirin – a Cervinus Teatrum előadása a Művelődési Központban.
- 26. A Diktatúra Emléknappja, Babák Mihály polgármester megnyitója.
- Közművelődési Szakmai Nap.
- Tájékoztató a sikeres álláskeresőkhöz – ingyenes előadás.
- A Mozgáskorlátozottak Szarvasi Egyesületének közgyűlése.
- 26 – 01 A XXXII. Nemzetközi Idegenforgalmi Kiállításon bemutatkozott a Kistérség.
- 27. Rendkívüli testületi ülés.
- A Békés Megyei Területfejlesztési Tanács ülése.
- A Polgárőr Egyesület Közgyűlése.
- 29. „A Körösmente felfedezése Gyulától Szarvasig” tájbejárás-sorozat megnyitása.

Március

- 03. A Rendőrkapitányság évvértékelő munkaértekezlete.
- Középkori kolostorok és sorsuk Szlovákiában – kiállítás a Művelődési Központban.
- 05. A Mozgáskorlátozottak Szarvasi Egyesületének Nónapi rendezvénye.
- „Dzsungelek romvárai Indiában” – vándorkiállítás a Múzeumban.
- 06. Rendkívüli testületi ülés.
- Katona Bernadett fotókiállítása a Múzeumban: Turul-szobrok a Kárpát-medencében..
- Nónapi rendezvények.
- 07. A Tessedik Öreggazdász Egyesület Közgyűlése.
- A 17. Biokultúra találkozó, házigazda dr. Szántosi Antalné.
- 14-15. A Körös áradása tetőzött Szarvason.
- 15. A Városi ünnepség. Ünnepi szónoka Babák Mihály polgármester volt.
- Ruzicskay György bronz mellszobának avatása az Erzsébet-ligetben.
- 17. A TISZK - TÁMOP projekt nyitóértekezlete a Művelődési Központban.
- 19. Testületi ülés. Főbb témái: a költségvetésről szóló rendelet módosítása; a KOMÉP Kft. beszámolója a lakásgazdálkodásról; a Gyógy-Termál Kft. pénzügyi tervének elfogadása; tájékoztató a Polgárőr Egyesület tevékenységéről.
- Korbely István festőművész kiállítása Kecskeméten.
- 19-22. Adománygyűjtés a dévai gyerekek részére.
- Tájékoztató az M-44 gyorsforgalmi út fejlesztéséről.
- 20. Megyei Fafűvös Verseny a Művelődési Házban.
- Bácsfalvi Zoltán kiállítása a Múzeumban.
- Középkorú Közlekedésbiztonsági Kupa a Sportcsarnokban.
- 22. Halász Judit-koncert „Szeresd a testvéredet” címmel a Művelődési Központban.
- 26. „A szarvasi csipke ma” – Kiszely Orsolya kiállítása Békéscsabán.
- Öregdiákok Köre rendezvény: történelmi vetélkedő középiskolásoknak.
- A gimnázium arcképcsarnokában felavatták a Bogár-díjasok képeit.
- „A várkastély titka” – színházi előadás gyermekeknek a Művelődési Központban.
- 26-27. Konferencia a kisebbségekről a SZIE Pedagógiai Karon.
- 27. Tavaszköszöntő diákgála az SZKKI szervezésében.

- 28. A Szlovák Nemzetiségi Színház 5. évfordulója.
- Természetvédelmi Világalap felhívásához csatlakozott a város.
- A „Magyar Köztársaság jó tanulója – jó sportolója” díjat Gulyás Mercedesz és Varga Virág vette át.
- 31. A Kistérségi Társulás gyermekvédelmi tanácskozást tartott.
- „Barátom René” – a Cervinus Teatrum szlovák nyelvű előadása a Műv. Házban.

Április

- 01. A jégkorszak csodái – vándorkiállítás a Körös-Maros Nemzeti Parkban.
- Négy szarvasi kapott helyet a Hollandiában karatéző válogatottban.
- 03. Benka Gála, a Benka Gyula Evangélikus Általános Iskola ünnepe.
- Rómer Ilona festő kiállításának megnyitása.
- Az Ótemplom felújítását az Önkormányzat 4 millió Ft-tal támogatja.
- 05. „Nem élhetek muzsikaszó nélkül” – nóta és operettműsor a Művelődési Házban.
- 06. Országos Szakmai Tanulmányi Verseny faipari technikusoknak.
- 07. „Apácák” – musical-vígjáték a Művelődési Házban.
- Az Egészségügyi Világnapon elsősegélynyújtó versenyt szervezett a Vöröskereszt.
- 07-18. Városunkban edzőtáborozott a magyar serdülő és ifi kajak-kenu válogatott.
- 08. A Művészeti Alapiskola elsősavatója.
- 09. Rendkívüli testületi ülés.
- 10. Kántor Zsolt és Hartay Csaba költő mutatkozott be a Költészet Napján a Könyvtárban.
- 11. Mácsár Dorina a kick-box diákolimpián serdülőválogatott.
- 11-13. Húsvét az Arborétumban, programok a gyerekeknek.
- 15. A Körös-holtág rehabilitációja – KÖRKÖVIZIG tanácskozás.
- 17. A pályázati pénzből épült kerékpártároló átadása a Vasút utcai szakrendelő udvarán.
- Dr. Hanyecz Katalin igazgató az Arborétum nyertes pályázatáról számolt be a civil szervezeteknek.
- 18. A Baráti Kör bálja, kitüntetések átadása.
- 23. Testületi ülés. Főbb témái: a költségvetés módosítása; a közterület használatának szabályozása; éves összefoglaló a 2008-ban végzett ellenőrzésekről; beszámoló a Művelődési Központ és a KOMÉP Kft. 2008. évi tevékenységéről; az önkormányzat cs portfejlesztési koncepciója; bejelentések.
- ”Ribike” – színházi előadás gyermekeknek a Művelődési Házban.
- 24. A Körös utca burkolatfelújításának műszaki átadása.
- Föld Napja ünnepség a Benka Gyula Evangélikus Általános Iskolában.
- Egyeztető megbeszélés a Megyei Önkormányzattal a földgázbeszerzés ügyében.
- „A Vajda Péter Gimnázium nagykönyvtárának göttingeni nyomtatványai” kiállítás.
- 24-25. Aranyérmes a szarvasi K2 a győri maraton Országos Bajnokságon.
- 25. „Szülőföldünk Békés megye” – amatőr művészeti fesztivál, gálaműsor.
- Gyekiczki Gyöngyi Tókióban képviselte hazánkat az aerobik Suzuki Világkupán.
- A szolnoki diákolimpián bajnok lett a szarvasi junior csoport.
- A Szlovák Open: aranyérmes a szarvasi aerobik csapat.
- Nagy Vera gyorsúszásban bronzérmes lett a diákolimpián.
- A Falusi Turizmusért megyei rendezvény.
- A Kertbarát Kör bor- és kolbászversenyt rendezett.
- Múzeumi kiállítás megnyitó aukció a zongoravásárlásért.
- 29. „Ketten” – szlovák nyelvű színházi előadás a Művelődési Házban.
- 30. Szent Flórián napi ünnepség a Tűzoltóságon.
- Perza kiállítás a Múzeumban.

Május

- 01-02. Majális – az Erzsébet-ligetben, a Művelődési Központban és a Sportpályán.
02. Ballagás a Gimnáziumban és a Székely Mihály Szakképző Iskolában.
07. „Út a Munkához” program.
08. Babák Mihály polgármester fogadta Juraj Migast, a Szlovák Köztársaság nagykövetét.
- TISZK-tanácsülés.
 - Az Önkormányzat Oktatási Bizottsága rendkívüli ülést tartott.
 - A SZIE Pedagógia Kar Ballagó Bálja.
- 08-09. „Gyerekek a gyerekeknek 2009” – Szlovák Gyermekszinjátszó Találkozó.
09. Indonéz küldöttség a HAKI-ban és a Gallicoopban.
- Tavaszi zsongás a Művelődési Központban.
 - A Szarvasi Kamarazenekar hangversenye az Arborétumban.
 - A Békés megyei Kertbarátok bor- és kolbász versenye.
 - Pesztránszki Károlyné kézimunka-kiállításának megnyitója az Arborétumban.
 - Képárverés a Múzeumban.
 - A FIG aerobik világkupáról aranyérmet hozott Gyekiczki Gyöngyi, a Ritmus Club szervezője.
- ver-
- Mácsár Dorina aranyérmes és serdülőválogatott lett az ITF Taekwon-do bajnokságon.
10. Új, öttágú vezetőség a Blue Gym aerobik szakág élén.
11. Belvízrendezés az élhetőbb településért.
- Megjelent a Szarvasi Krónika 23. száma.
12. „Az Értől az Óceánig” – Ruzicskay György kiállításának megnyitója Nagyváradon.
14. „Piroska és a farkas” – gyermekszínházi előadás.
15. Gombárné Bata Mária a Mozgáskorlátozottak Egyesületének új elnöke.
16. A Magyar Máltai Szeretetszolgálat házavató ünnepe .
- 16-17. Az Aerobik Kupaforduló és bajnokságról érmetek hoztak a szarvasi versenyzők.
17. A „Repülés képekben” – kiállítás megnyitása a Művelődési Házban.
- A Szlovák Iskola Alapítványi bálja.
 - Evangélikus Egyházak diakóniai munkatársainak találkozója az Ótemplomban.
19. Finn-Magyar Testvérvárosi Találkozó.
20. A Művészeti Alapiskola tanévzáró koncertje a Művelődési Házban.
21. Testületi ülés. Főbb témái: a vásárrendezés és piactartás; beszámoló az Önkormányzat I. negyedéves gazdálkodásáról; tájékoztató a Rendőrkapitányság 2008. évi tevékenységéről; beszámoló: a Körös-szögi Kht. tevékenységéről, a Gyógy-Termál Kft., a Szlovák Hagyományörző Közalapítvány , a Regionális Színház Kht., a Gyermekjóléti és gyermekvédelmi feladatok ellátásáról, valamint a városi állattenyésztő és legkísérleti telep gazdálkodásáról; a téli közmunkaprogram végrehajtásáról; a belvíz- és csapadékvíz-elvezető rendszer működéséről.
- Több mint zene – gospel koncert a Művelődési Központban.
 - Finn testvérváros küldötteit fogadta Babák Mihály polgármester hivatalában.
23. Szentegyházi Napok: delegáció részvétele a Nárcisz fesztiválon.
- Tanyanap Középhalmon.
 - Családi nap Ezüstszőlőben.
 - Képzőművészeti tanévzáró kiállítás a Múzeumban.
 - Öregdiákok Baráti Köre évi közgyűlése: Sztrehovszki Zsuzsa a régi gimnáziumi évek re emlékezett.
 - A Ruzicskay Közalapítvány díjainak átadása.
24. A Zöldpázsiton játszótéravatót tartottak – 500 palacsintával.
26. Rendkívüli testületi ülés.
- Megalakult a „Berettyó-Körös Térségi Integrált Szakképző Központ”.
 - Létrehozták a TISZK-modellt.

- 27. XXXIII. Halászati Tudományos Tanácskozás a HAKI-ban.
- 28-31. Szarvas bemutatkozott az olaszországi Busine Fesztiválon.
- Részvétel a Baróti Napokon.
- 29. Körös-szögi Kht. Közgyűlés.
- A Kajak-Kenu Club évváró közgyűlése a Polgármesteri Hivatalban.
- Esztergályos Jenő, az Apáczai Kiadó vezetője a SZIE Pedagógiai Karán.
- SZIE Pedagógiai Kar: „2009 a tehetség éve” c. országos szakmai tanácskozás.
- SZIE: Bál a tehetségért az Árpád Szállóban.
- „Kisértés” – a Cervinus Teatrum előadása a Művelődési Házban.
- 30. SZIE Viz és Környezetgazdálkodási Kar: Ballagás, Sároglási felvonulás és bál.
- A Református templom felszentelési istentisztelete.
- Városi Gyermeknap a Zöldpázsit-téren.
- 30-31. Pünkösdi ünnepi istentiszteletek és misék.

Június

- 01. Pünkösdi Gyermeknap az Arborétumban.
- Gyermeknap a fürdőben.
- Körös-vidéki Baptista Énekkarok Találkozója a Művelődési Házban.
- 02. Rendkívüli testületi ülés.
- 03. Országos Védelmi Igazgatási Tájékoztató a Liget Hotelben.
- 04. Ünnepi könyvhét: Löwy Árpád és Orosz Iván kötetének bemutatása a Múzeumban.
- Trianoni megemlékezés.
- 05-07. XI. Gyermek Néptánc Országos fesztivál.
- Országos Középiskolai Labdarúgó Torna.
- 06. Győrbíró Enikő kerámiaművész kiállítása a Múzeumban..
- A III. Országos Tanulmányi Verseny díjátadó ünnepsége.
- 10. A Művészeti Alapiskola tanévzáró ünnepsége.
- 13. Általános iskolák ballagási ünnepségei és tanévzárói.
- 14. Rovács Gyöngyi tűzzománc képfestő kiállítása a Múzeumban.
- 18. Testületi ülés. Főbb témái: a költségvetésről; a közterület használatának szabályozása; a belső piaci szolgáltatásokról és az állattartásról; beszámoló a Történelmi Emlékút és a Ruzicskay György Közalapítvány 2008. évi gazdálkodásáról; a Képvisező-testület 2009. II. félévi munkaterve.
- 19. Középiskolai tanévzárók öregdiákokkal.
- 20. SZIE Pedagógiai Kar Diplomakiosztó ünnepsége az Ótemplomban.
- Zsákyné Merkel Emma festőművész kiállítása a Múzeumban.
- Erdélyi delegáció fogadása a Polgármesteri Hivatalban.
- Múzeumok éjszakája a TS Múzeumban.
- 21. Ünnepség a TS. Kertbarát Kör megalakulásának 50. évfordulóján.
- 22. SZIE Pedagógiai Kar „Tehetségszírak az óvodában” megnyitója.
- „Ember és Univerzum” előadás.
- 22-24. XXXVI. Óvodapedagógiai Nyári Egyetem tehetséggondozás.
- 23. Rendkívüli testületi ülés.
- 23-27. A szarvasi Fábri János Európa-bajnok lett a pilseni Masters Erőemelő Eb-n.
- 27. Repülőbarátok Találkozója a Kákai repülőtéren.
- 25. V. Nemzeti Lovas Fesztivál, Zánka – zászlóátadás.
- Három arany-, valamint ezüst- és bronzéremek a kajak-kenu diákolimpiáról.
- 28. A Babilon Táncsoport Egyesület évváró vizsgabemutatója a Művelődési Házban.
- „Szent Iván Éjjelén” a Körös-völgyi Látogatóközpontban.
- Íjászpremier az Anna-ligetben, a Körös-Maros látogatóközpontjában.
- 28-júl.3. A XXXVII. Országos Honismereti Akadémia rendezvénysorozata városunkban.

- A Honismeret folyóiratban megjelent a Babák Mihály polgármesterrel készült interjú.
- 28. Az Országos Honismereti Akadémia jótékonyági bálja.
- 29. Rendkívüli testületi ülés.
- „... Közutak fejlesztése” c. pályázat eredményeként 380 millióból 5,6 km út épül.
- A Szakorvosi Kft. Semmelweis-napi ünnepe.
- Köztisztviselők Napja az önkormányzati üdülőben.

Július

- 03. Az Országos Honismereti Akadémia záró előadása.
- Gép-Gyorsíró és Szövegszerkesztő Verseny a Gimnáziumban.
- 04. SZIE Gazdasági Kar Diplomaátadója.
- II. Furugyi Napok
- A jobb agyféltekés tanfolyam eredményének képzőművészeti kiállítása a Múzeumban.
- 06. Körösök-völgye Leader akciócsoport ülése.
- 6-10. Művészeti nyári tábor a Ruzicskay Alkotóházban.
- 07. Közmunka koordinációs megbeszélés: „Út a munkához”.
- 09. Szarvas Város- és Környezetvédő Egyesület évvértékelő közgyűlése.
- 10-12. XII. Aratónap és Kárpát-medencei Nemzetiségek Találkozója – Ezüstszólvő.
- Kiválóan vizsgázott az új, Kacsató melletti strandröplabda-pálya.
- 11. Kelenvölgyi Kamarazenei Stúdió – Várnagy Mihály záróhangversenye a Múzeumban.
- 12. Körös-Kupa Kajak-kenu Verseny díjátadója.
- 14. Rendkívüli testületi ülés. Főbb témái: Vitaforum a „folyók tavak és felszín alatti vizek állapotának javításáról”; a Hármás-Körös alegységen tervezett intézkedések.
- 16. A szarvasi dr. Darida András megnyerte a fűzfői 3000 méteres öbölátúszást.
- Kátyúzás a 44-es főúton.
- 17-19. VII. Kistérségi Civil Napok rendezvénysorozata.
- Júl.17 – szept.5-ig Körös Napok – Nyári Művészeti Fesztivál.
- 17. Virágkiállítás az „Élet” jegyében a Múzeumban.
- 18. Civil Parádé és Civil Találkozó a békésszentandrás Sporttelepen.
- „Az Élet” címmel a Szarvasi Alkotók Tárlatának megnyitója a Múzeumban.
- Dombvári Bence bronzérmes lett az Ifjúsági Európa bajnokságon.
- Az I. települési filmverseny, HÍV-FEST díjátadó.
- 19. Szociális gondozók bizonyítványátadó ünnepélye.
- Kerékpártúra a Baráti Kör és a Nagycsaládok Egyesülete szervezésében.
- A „Parlagfümentes Ház” program indulása.
- A Cigány Kisebbségi Önkormányzat 30 gyermek balatoni nyaralását támogatta.
- 24. Rendkívüli testületi ülés.
- Szarvas Város Napja.
- Koszorúzás a letelepedési Emlékkőnél és a Harruckern-szobornál.
- „A Hold útja” – Táncszínház a Művelődési Központban.
- Megjelent a Körös-szögi Civil Újság I. száma.
- Bodonyi Dóra Európa-bajnok az ifjúsági kajak maratoni bajnokságon.
- 25. XI. Amatőr Fogathajtó Verseny Ezüstszólvőben.
- Konczos Éva festőművész kiállítása a Ruzicskay Alkotóházban.
- Operettgála a Művelődési Központban.
- 27-31. Arborétumi alkotótábor Szabó László vezetésével.
- 27-aug.1.Mozgássérült-tábor Erdélyben, szarvasi fiatalokkal, a ”Máltások” vendégszeretetével.
- 30. Megjelent az Agrártörténeti füzetek 18. száma (Dr. Molitorisz: Kertek...).
- 31. Anyatejes Világnap – Bölcsöde.
- Körös-szögi Kistérségi Szociális Kerekasztal Konferencia.
- Finn delegáció fogadása a Polgármesteri Hivatalban.

Augusztus

01. XII. Kenumaronon több mint 200 résztvevővel.
 - Gál Gregor szobrászművész kiállításának megnyitása a Múzeumban.
 - „Mezítláb a parkban” c. színházi előadás a Művelődési Központban.
06. Sikeres pályázat eredménye: indul a szakorvosi rendelő felújítása.
08. Középfalmi Tanyanap.
 - Hét szarvasi karatéka az athéni világbajnokságon képviselte hazánkat.
11. Rendkívüli testületi ülés.
14. Csinom Palkó c. színházi előadás a Művelődési Központban.
18. Térfigyelő kamerák és átvíztű antennák elhelyezése.
19. A Kamarazenekar koncertje a Lengyel-palota kertjében.
 - Emléktáblát avattak az egykori Középfalmi Általános Iskola falán.
20. Szent István Napi rendezvények.
 - Nagyszabású szórakoztató és sportrendezvények helyszíne volt a Holt-Körös.
 - Fáklyás felvonulás a Holt-Körösön; tűzijáték.
 - Ökumenikus istentisztelet az evangélikus Ótemplomban.
 - A Duna TV Szarvasról készített filmet.
27. Testületi ülés. Főbb témái: a természeti területek és értékek védetté nyilvánítása; a szociális igazgatás és gyermekvédelmi ellátások; az önkormányzat vagyona és a gazdálkodás szabályai; beszámoló az önkormányzat I. félévi gazdálkodásáról és a minőségirányításról.
 - Táborzáró est hátrányos a gyerekek részére szervezett táborban.
 - Az alkotótáborosok műveinek kiállítása a Ruzicskay Házban.
28. Tantestületi tanévnyitó értekezlet a Gimnáziumban.
- A X. Arborétumi Festő Alkotótábor műveinek kiállítása a Múzeumban.
30. Általános iskolák tanévnyitó ünnepségei.

Szeptember

01. Tanévnyitó ünnepségek: a Vajda Péter Gimnáziumban, a Székely Mihály Szakképző Iskolában és a SZIE Gyakorló Általános Iskolában.
 - Ótemplom: tiltakozó gyűlés a szlovák nyelvtörvény ellen.
 - Egyeztető tárgyalás a Körös-szögi Kistérségben a szilárdhulladék-gazdálkodási rendszerek fejlesztése ügyében.
 - Folytatódik „Az iskola rendőre” program.
 - Az önkormányzat szigorú rendelete az állattartásról.
04. Tóth Annamária festményeinek kiállítása a Múzeumban.
 - 15 nyugdíjas pedagógus vette át arany- és gyémántdiplomáját a SZIE Ped. Karán.
 - Tizenhárman arany-, ötven gyémánt-, és egy volt gazdász Vasdiplomát vett át a SZIE Víz és Környezetgazdálkodási Karán.
05. Operettel zárult a Körös Napok rendezvénysorozata a Művelődési Házban.
06. A szarvasi dr. Krajcovicz Pál négy társával feljutott a Mont Blanc csúcsára.
07. 46. tanévét nyitotta meg a Művészeti Alapiskola.
 - A Szlovák Tájházban hagyományörző tollfosztást rendeztek.
08. Folytatódik a SZIE Tessedik Egyetemi Központ Tempus-projektje.
09. Tanévnyitó SZIE Víz-és Környezetgazdálkodási Karán.
10. A csehországi EORV-n érmeket szereztek a szarvasi kajakosok.
- 11-13. A XII. Szilvanap városi rendezvényei a Kossuth téren.
11. Sportkitüntetések és a „Virágos Szarvasért” díjak átadása.
12. A Hajdúnánási Ápolási Intézet szakembereinek látogatása városunkban.
14. „Civil-ház” projekt előkészítése a Civil Fórumon.
16. Az őszi „Bringázz a munkába!” kampány kezdete.

17. A Mobilitási hét kezdete.
18. Szilágyosmlyön megnyerték a Báthory-kupát a szarvasi gyermek sakkozók.
19. Békés Megyei Testnevelők Kongresszusa.
- 19-20. Kulturális Örökség Napjai hétvége a Ruzicskay Alkotóházban.
20. Adománygyűjtés az Ótemplom felújítására.
22. „Bringásreggeli” a Fő téren.
- Az Autómentes Nap megnyitója.
- A Halásztelki Tanösvény bemutatása.
23. Kistérségi Civil Szervezetek Szakmai Konferenciája.
- Települési szeméttelép rekultivációs program a Körös-szögben.
24. Testületi ülés. Főbb témái: a költségvetés módosítása; közoktatási intézmények adatszolgáltatása; a környezetvédelmi rendelet módosítása; az SZMSZ módosítása; az utak, járdák állapota; az SZVKKI Művelődési programjának módosítása; a Tűzoltóparancsnokság SZMSZ jóváhagyása.
- Rökkantak Világnapjáról megemlékezések.
25. XVII. Báthory Napok Szilágyosmlyön, szarvasi küldöttekkel.
- Kutatók éjszakáját rendezték a HAKI-ban.
- Babák Mihály polgármester a „csicska tartás”-ról tartott tájékoztatót.
26. Szarvasi Gazdák Hagyományörző Egyesülete: Szüreti kavalkád a Fő téren.
- Újra a „Zöld” címet viseli a SZIE Gyakorló Óvodája.

Október

01. Hősök fala emléktábla-avató ünnepség a Gimnáziumban.
- Az Idősek Világnapján az intézmények köszöntötték nyugdíjasaikat.
02. Mácsár Pálné Suda Eszter festménykiállítása a Múzeumban.
- Fábri János a 27. masters erőemelő világbajnokságon aranyérmes lett.
- 02-04. A Középhalmi Evangélikus Misszió látogatása Nyíregyházán.
03. Megemlékezés a Furugyi Emlékparkban az aradi 13 vártanú tiszteletére.
- A Csillagszemű Táncegyüttes fellépése a Művelődési Házban.
- Szülők Nevelők, Patronálók Bálja a Gimnázium aulájában.
04. Hadtörténeti Napok: kiállítás és emlékezés - Sőregi Zoltán - a Múzeumban.
13. „Törpi Könyvkuckó” – zenés délelőtt a legkisebeknek.
- 05-16. „Nyitott könyvtár” Hetek: a „Megbocsátás napjai”.
07. „A Nagykönyvtár kincsei” – dr. Tímár Jánosné előadása a restaurált könyvekről.
- A 20. Zielbauer András mezeifutó emlékverseny az ált. iskolák tanulóinak.
08. 20 éves a Gallicoop, ünnepség a Liget Hotelben.
09. Virágos Magyarországért mozgalom különdíjának átvétele Sopronban.
- Köztisztviselői Nyugdíjas Nap.
10. Röplabda Kupa.
14. Maros Éva hárfaművész és Geiger György trombitaművész koncertje a Múzeumban.
15. A magyar Himnusz kultuszának nyomában c. kiállítás megnyitása a Múzeumban.
- Testületi ülés. Főbb témái: az önkormányzati tulajdonú gázvezetésekre történő utólagos csatlakozás feltételeinek módosítása, és a lakások és helyiségek bérletmódosítása; a KOMÉP beszámolója a lakásgazdálkodásról; a Gyógy-Termál Kft. üzleti tervének teljesítéséről.
- Schäffer Erzsébet „A csoda bennünk van”: író-olvasó találkozó a Gimnáziumban.
16. „Kincses Felvidék” – az Állami Együttes műsora.
- Hadtörténeti Napok: „A magyar katonai felső vezetési kísérlet” - dr. Szakály Sándor hadtörténész előadása.
17. Magyar Kupa Döntő: a Blue Gym Aerobik Egyesület rendezésében a Sportcsarnokban
- III. Szarvasi Töltöttkáposzta-főző és kolbászkészítő verseny a Fő téren.

- Mácsár Dorina EB ezüstérmes lett.
- 18. Az Idősek Világnapja alkalmából ünnepi istentisztelet az Óteplomban.
- 20. A Szlovák Művészeti Fesztivál aranyérmét kapta Demeterné Vacsi Mária festő.
- 21. Hadtörténeti Napok: „A Magyar Királyi Légierő 1938-1945” Takács Miklós előadása.
- 22. Az 56-os forradalmi zászló ünnepélyes felvonása.
- Díszelőadás: „Ungariana” c. táncszínház a Művelődési Központban.
- Testületi ülés: „csicska ügy”.
- 23-25. A Kézműves Egyesület bemutatkozása az Arborétumban.
- 23. Mécsesgyújtás a Történelmi Emlékút 56-os emlékoszlopánál.
- Elhunyt Fekete János a Magyar Nemzeti Bank első elnökhelyettese.
- A Pannon Motoros Egyesület a QUAD-motorbemutatót tartott.
- 24. Szenior Nemzetközi úszóverseny a Fürdőben.
- 26. A TISZK beruházási pályázatot nyert: egymilliárd 225 millió forintot.
- 29. Rendkívüli testületi ülés.
- „Olvass nekem!” Harencsár László meséi a gyermekkönyvtárban.
- „A csillagászat éve, 2009” – előadás az Amatőrcsillagász Klubban; Városi Könyvtár.
- Az Idősek Világnapja – ünnepsége a Művelődési Központban.
- 30. Hadtörténeti Napok: Maruzs Roland hadtörténész előadása a Múzeumban.

November

- 04. Melis György 60 éves operaházi tagságának megünneplése az Operaházban..
Megemlékezés az 56-os forradalom vérbefojtásáról: táncdráma, koszorúzás.
- A Magyar Tudomány Ünnepe: nemzetközi konferencia a SZIE Pedagógiai Karán.
- 05. „Nagy falak” – megemlékezés a berlini fal lebontásának 20. évfordulóján.
- 06. SZIE Pedagógiai Kari Konferencia: Fókuszban a Himnusz.
- 07. II. Megyei cigány-magyar „Ki Mit Tud?”
- V. Forrai Katalin emlékülést rendezett a SZIE Pedagógiai Kara.
- Márton napi lúdságok a Szlovák Tájházban.
- 11. Európa Unió középiskolai vetélkedő a Vajda Péter Gimnázium könyvtárában.
- 13. A Békés Megyei Hírlap Szerkesztősége új Ügyfélszolgálati Irodát nyitott.
- A Dél-alföldi Regionális és Ifjúsági Fűvőszenekar koncertje.
- 14. A Tehetség és Siker Alapítvány hagyományos bálja.
- Márton-napi családi rendezvény a Múzeumban.
- 14-15. „Táncforgatag” címmel szlovák néptánc találkozó a Művelődési Házban.
- Filharmóniai koncert Bálint Zsuzsa énekművész és Farkas Pál zongoraművész részvételével a Múzeumban.
- Beruházási szemle: a Dózsa-, a Kossuth utcai óvoda és a Fő Téri iskola helyszínén.
- 19. Testületi ülés. Főbb témái: a helyi járatú autóbusz díjainak megállapítása; a közterület rendeltetéstől eltérő célú használatának szabályozása; rendelet a temetőkről; a temetkezési tevékenységről; a Hulladékkezelésről; a helyi építészeti örökség védelméről; önkormányzati elismerések alapításáról és adományozásuk rendjéről; a város címeréről és zászlajáról rrendelet; az Önkormányzat I-III. negyedéves gazdálkodásának értékelése; beszámoló a TISZK tevékenységéről.
- „Az igazmondó juhászlegény” – zenés mesejáték a Művelődési Házban.
- 20. Szociális Munkások Napja
- 21. Disznótoros – a Középhalmi Nyugdíjas és Baráti Kör rendezvénye.
- Laoszi delegáció a HAKI-ban.
- 21-25. Az influenza járvány miatt tanítási szünet a SZVKKI iskoláiban.
- 24. Gyermek Filharmóniai Hangverseny.
- 26. ”Szeretlek Békés megye” – rendezvény a Művészetek Palotájában Budapesten.
- 27. SZIE Pedagógiai Kara: a felsőfokú óvóképzés 50 éves évfordulója.

- Elhunyt Melis György operaénekes, a Magyar Operaház örökös tagja.
- 27-29. Szlovák Műkedvelő Színházak II. Nemzetközi találkozója a Művelődési Házban.
- 28. A SZIE Pedagógiai Kar Gólyabálja a Koronában.
- 29. Adventi gyertyagyújtás a Rezesbanda és a Regionális Színház közreműködésével.
- 30. Rendkívüli testületi ülés.

December

- 03. Az Idegenforgalmi Hivatal Szövetség Országos Találkozója a Green House-ban.
- Kakaókoncert, a Művészeti Alapiskola rendezvénye.
- 04. A Habitat házátadó ünnepe.
- Szarvasi „Ki Kicsoda” – könyvbemutató a Polgármesteri Hivatal nagytermében.
- Az Osztrák Kultúra Hónapja rendezvénysorozat megnyitása.
- 05. Ételosztás a Fő téren.
- Mikulásnap ünnepségek.
- Nagyvárad Egyetem – SZIE konferencia.
- 06. Templomszentelés a felújított Ótemplomban.
- Adventi Kamarazenekari hangverseny a Művelődési Házban.
- Vass István a szimfonikus zenekar művészeti vezetője Közművelődésért díjat kapott.
- Emlékünnepség a 30 éves asztalitenisz szakkör tiszteletére.
- Megjelent az Agrártörténeti Füzetek 18. száma.
- 10. A Szlovák Nagykövetség látogatása a Polgármesteri Hivatalban.
- 11-12. Szalagavató a Vajda Péter Gimnáziumban és a Székely Mihály Szakképző Iskolában.
- Karácsonyi jótékonyági vásár.
- 12. Adventi kézműves vásár a Művelődési Házban.
- 24 órás úszás a Fürdőben.
- Véralók Napja.
- A Szarvasi Mozarella Kft. évet záró rendezvénye.
- Luca-nap a Múzeumban.
- A Betlehemi láng átadása a Kossuth téren.
- 13. Blue Gym Aerobik Egyesület évadzáró bemutatója a Művelődési Központban.
- 14. Melis György operaénekes temetése a szülőváros képviselőinek részvételével.
- 16. Babák Mihály karácsonyi köszöntője a Körös TV-ben.
- 17. Testületi ülés. Témái: Költségvetési tervezet, I. forduló; rendelettervezet iparüzési, idegenforgalmi és az építményadóról; közterülethasználati díjak; ellátási díjak az SZMSZ módosítása; elismerések adományozása; beszámoló: a foglalkoztatásról, a helyi adókról, a Legelőkísérleti Telep munkájáról; a Testület I. félévi munkaterve.
- 18. A Benka-iskola karácsonyi műsora.
- 19. Az Integrál Zrt. évzárója.
- 22. Babák Mihály polgármester év végi sajtótájékoztatója.
- 23. Megjelent az Agrártörténeti füzetek 19. száma (Komár Pál visszaemlékezései).
- 26. Polgármesterek konzultációja városunkban.
- Erdővidék, Barót nevezetességeinek könyvbemutatója a Múzeumban.
- Besztercei hegyi tűzterek a Kárpátokban – könyvbemutató a Múzeumban.
- 28. Folt-on-folt – a foltvarrók „foltos tót” kiállítása a Múzeumban.
- 29. A „nagyadózók” elismerése és fogadása.

Forrás: Szarvas és Vidéke. **Adatközlők:** Polgármesteri Hivatal Titkársága; Vajda Péter Művelődési Központ, Városi Könyvtár.

A 24. szám munkatársai

†Bilibok Péterné dr.	intézeti tanár
Brlás Attila	villanszerelő
Dr. Búzás László	ny. főig.h., tanszékvezető főisk. tanár
Dr. Demeter László	fürdőigazgató
Fest Attila	ny. felügyelő
Fest Attiláné	ny. általános iskolai tanár
Dr. Hanyecz Katalin dr.	az Arborétum igazgatója
†Keresztúrszki Ida	tudományos munkatárs
Kmotricza Margit	óvónő
K. Szarka Judit	ny. középiskolai tanár
Kohut Józsefné	ny. gazdaságvezető
Kosztai Pál	ny. középiskolai igazgató
Dr. Kutas Ferenc	ny. középiskolai tanár, szerkesztő
Dr. Lipcsei Imre	főiskolai dékán
Dr. Marjai Gyula	ny. kutatóintézeti igazgató
Dr. Matók Franciska	ny. orvos
Merényi-Metzger Gábor	könyvtáros
Dr. Molitorisz Pál	ny. városi vezető ügyész
Paraszt Attiláné	tanítónő
Dr. Pilishegyi József	ny. középiskolai tanár
Dr. Reszkető Péter	ny. főiskolai docens
Dr. Schayné Dr. Matók Mária	vegyész
Szterhovszki Zsuzsa	ny. könyvtáros
Tatai László	a SZVID felelős szerkesztője
Dr. Timár Jánosné	ny. könyvtáros
Tóth Tamás	természetvédelmi ökológus
Varsányi Gyula	ny. üzletvezető

Tipográfia:

Dr. Kutas Ferenc

Lektorok, technikai munkatársak

Árvai Pál	Szterhovszki Zsuzsa
Aszódi Gabriella dr.	Védőné Gráfik Erzsébet
Bohák Dóra	Roszik Anita

Fotó

Babák Zoltán	Keserű Zsuzsa
Gácsiné Petrovics Szilvia	Tatai László
Kutas Ferenc	archív fotók

Tartalom

Jelenidőben

Európai parlamenti választások, 2009 <i>(Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc)</i>	4
Országgyűlési képviselő-választások, 2010 <i>(Szerkesztette: Dr. Pilishegyi József)</i>	5
Kitüntettek <i>(Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc)</i>	9
A város legnagyobb adófizetői <i>(Szerkesztette Tatai László)</i>	23
Fest Attila – Fest Attiláné: A szakkörtől az egyesületig (Az asztalitenisz 30 éve).....	24
Dr. Kutas Ferenc: Messziről érkezett; Dr. Németh Sándorné, 2. rész.....	34
Dr. Hanyecz Katalin – Tóth Tamás: A szarvasi Erzsébet-liget története 2. rész.....	44

Iskolatörténet

Dr. Kutas Ferenc: Előszó egy rovat megszűnéséhez.....	56
Kohut Józsefné – Koszti Pál: Az OIGI története.....	60
Dr. Kutas – Dr. Reszkető: Szarvas iskolaszervezetének átalakulása (1948 – 2010) 70	

Múltunkat idézve

Dr. Tímár Jánosné: A nagykönyvtár kincsei, 5. rész.....	76
Keresztúrszki Ida: Egy alföldi parasztház szerkezeti változásai.....	81
Dr. Molitorisz Pál: Rendkívüli időjárási események a régi szarvasi sajtó tükrében....	89
Merényi-Metzger Gábor: A Tessedik család nemessége és címere.....	95

Elfelejtett szarvasiak

Elfelejtett szarvasiak – bevezető (Sztrehovszki Zsuzsa).....	99
Dr. Bilibok Péterné: Markovitz Mátyás.....	101
Merényi-Metzger Gábor: Adalékok Tessedik Ferenc életrajzához.....	104

Elődeink életéből

Dr. Kutas Ferenc: Egy parasztember 1944-ben.....	106
Paraszt Attiláné: Marika néni mesél.....	109

Szemelvények a szarvasi kisipar történetéből

Szemelvények a szarvasi kisipar történetéből – bevezető (Dr. Kutas Ferenc).....	117
Varsányi Gyula: Tóth István fazekas népi iparművész.....	118
Dr. Kutas Ferenc: Székely néni varrodája.....	121
Dr. Matók Franciska – Dr. Schayné Dr. Matók Mária: Matók Sándor fényképész	124

Várostörténet képeslapokon

Brlás Attila: Az Árpád Szálló.....	126
Brlás Attila: Az evangélikus Újtemplom.....	130

Szemle

50 éves a Tessedik Sámuel Kertbarát Kör (Dr. Reszkető Péter).....	134
Pamätnica – Visszatekintő, 1995–2007 (Kmotricza Margit).....	136
Orosz Iván: Kis történetek egy nagy faluból (Dr. Búzás László).....	137
Löwy Árpád /Dr. Réthy László/ összes költeményei (Dr. Demeter László).....	139
Körkörös, A Körös Irodalmi Társaság antológiája (Dr. Kutas Ferenc).....	141
Agrártörténeti füzetek 18. Dr. Molitorisz: Történelmi séta...(Dr. Reszkető Péter). 143	
Agrártörténeti füzetek 19. Komár János: Emlékeim...(Dr. Reszkető Péter).....	145
Agrártörténeti füzetek 20. Dr. Vincze Ferenc emlékei...(Dr. Molitorisz Pál).....	146
Jubileumi évkönyv, 50 év, SZIE Pedagógiai Kar (Dr. Lipcsei Imre).....	147
Közös gondolatok – tanulmánykötet (Dr. Lipcsei Imre).....	148
Diskurzus; Tudomány és művészet – tanulmánykötet (Dr. Reszkető Péter).....	149
Varga János: Nehéz életek, könnyű ételek (Dr. Reszkető Péter)	151
Dr. Szilvássy László: A Történelmi Országközép Krónikája (Dr. Molitorisz Pál). 152	
Ruzicskay György rajzai Arany János Toldijához (Tatai László).....	154
Szarvason történt 2009-ben (K. Szarka Judit).....	155

A Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratóriuma

Dr. Demeter László fűrdőigazgató, a Kuratórium elnöke

Földesi Zoltán országgyűlési képviselő, közművelődési szakértő

Kiszely Mihály alpolgármester, gazdasági szakértő

Dr. Kutas Ferenc ny. középiskolai tanár, szerkesztő, a Kuratórium ügyvezetője

Tusjak Lászlóné könyvtáros, adminisztrációs szakértő

A 24. szám megjelenéséhez adójuk egy százalékával hozzájárultak

Aszódi Antal, Dr. Aszódi Gabriella, Kutas Béla Szeged, Dr. Kutas Ferenc, Kutas Ferenc Tibor, Dr. Lipcsei Imre, Petneházi Andrea, Regős Mátyás és mindazok, akiknek neve nem jutott a szerkesztőség tudomására.

Egyszeri támogatást nyújtottak

Dr. Hanyecz Katalin, Informatikai Kft., Kálmán Attiláné, Dr. Kutas Ferenc, Litauszky György, Molnár Andrásné, Paraszt Attiláné, Dr. Timár Jánosné Szarvas, Tóth Tamás.

Hírközléssel segítettek

Szarvas és Vidéke, Körös Tv, Informatikai Kft.